Mišković i država

Ručak još traje

Infrastruktura i izbori

Od Velike Srbije do mape Srbije

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; CG 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF **cena 200 RSD**

01305

9 770353 802002

VREME

broj 1310

11. februar 2016.

INTERVJU: LAZAR STOJANOVIĆ, REDITELJ

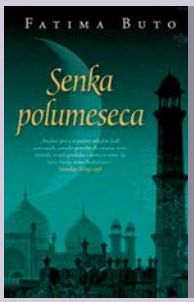
NATO NEMA ALTERNATIVU

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

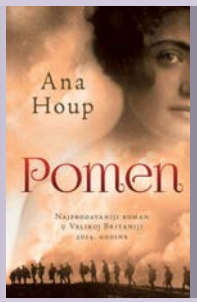
U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 22. januara do 18. februara 2016.

Fatima Buto
SENKA POLUMESECA
Priča s pakistansko-avgansitanske granice o savremenoj i divljoj borbi između zavodljive fantazije o ličnoj slobodi i večnih zahteva porodice, društva i istorije

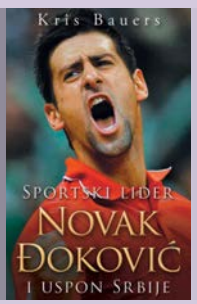

Leonardo Padura
JESENJI PEJZAŽ
Izvrstan krimić kubanskog pisca, dobitnika nagrada „Hemet", „Rejmond Čendler", Nacionalne nagrade za književnost i francuskog Ordena za umetnost

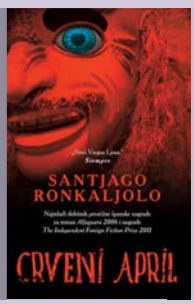

Ana Houp
POMEN
Engleska nakon Prvog svetskog rata i priča o ženama nevoljnim da kažu zbogom svetu koji je rat uništio, ali i spremnim da sa sebe zbace crninu i okrenu se budućnosti. Najprodavaniji roman u Velikoj Britaniji 2014. godine

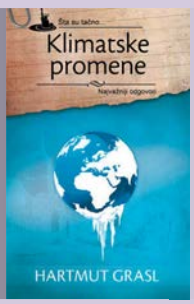
Kris Bauers
SPORTSKI LIDER NOVAK ĐOKOVIĆ I USPON SRBIJE
Biografija jednog od najboljih tenisera svih vremena, internacionalni bestseler u kome se prepliću sport i geopolitika

Santjago Ronkaljolo
CRVENI APRIL
Krvav detektivski roman sa serijskim ubicama i čudovišnim zločinima smešten u kontekst savremenog Perua, od pisca koga su kritičari prozglasili „novim Vargasom Ljosom"

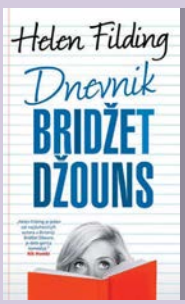

Hartmut Grasl
KLIMATSKE PROMENE
Naučnopopularna knjiga iz biblioteke „Šta je tačno?" koja donosi najvažnije činjenice i sve što treba da znate o klimatskim promenama, pisana stručno i jednostavno

Deni Volas
ULICA ŠARLOT
Priča o običnom mladiću u neobičnoj potrazi za devojkom, roman jednog od najboljih britanskih pisaca komedije, koji pripoveda duhovito poput Hornbija, neodoljivo kao Parsons

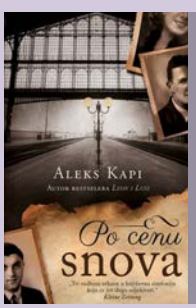

Helen Filding
DNEVNIK BRIDŽET DŽOUNS
Legendarni klasik čiklit literature, urnebesna ispovest jedne vedro očajne tridesetogodišnjakinje koja ne odustaje od namere da pronađe unutarnju ravnotežu i smirenost

Kristofer Mur
SVETA PLAVA
U julu 1890. Vinsent van Gog je otišao u kukuruzno polje i ubio se. Ili nije? Šta je bila istinska inspiracija slikara sa Monmartra? Urnebesno smešna rekonstrukcija umetničkog Pariza skraja XIX veka

Aleks Kapi
PO CENU SNOVA
Odličan istorijski roman u kome se tri istorijske ličnosti jednog dana 1924. sreću u Cirihu: mladi pacifista i Hajzenbergov student, buntovna devojka i buduća pevačica, i student umetnosti koji prati čuvenog arheologa Šlimana u Troju

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

VREME
BROJ 1310
11. februar 2016.

04 Mišković i država: Ručak još traje

08 Vladajuća koalicija i budućnost:

Klub slomljenih srca

12 Infrastruktura: Izbori

19 Nuspojave: In Požega veritas

20 Haški tribunal: Odsudna odbrana Radete

22 Država vs. građani:

Što više normi, to veće bezakonje

24 Mobing u SPC:

U strahu od vladičanskog trona

26 Milan Nedić: Revizija prošlosti

29 TV manijak: Južnjačka uteha za Nedića

31 Lisica i ždral: Reč nedelje

KULTURA

32 Intervju: Lazar Stojanović, reditelj

41 Roman: "Aleja nezavisnosti", Kšištof Varga

42 Pozorište: Razbibriga u ratno doba

44 Intervju: Ilija Duni, grupa Ti

SVET

50 Izbeglička kriza:

Nemačko-turska saradnja

54 Portret savremenika: Berni Sanders, kandidat za predsednika SAD

58 Vreme nauke: Robovi međustvarnosti

59 Navigator: Gluva kampanja iz uklete kuće

60 Strip: Izbegličke priče 3

62 Vreme uživanja: Prokop

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jovana Prešić

redakcija
Dejan Anastasijević, Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

Pred izbore 2016. SNS važi za poželjnog, dobro situiranog mladoženju, kojem bi mnoge stranke dale i dušu i telo. Glavni zaplet predizborne političke sapunice trenutno se vrti oko pitanja sa kim će se SNS uzeti na kraju

PIŠE: **JOVANA GLIGORIJEVIĆ**

U Nedićevoj Srbiji oca su mi ubili odvodeći ga iz Topovskih šupa, majku u dušegupki vozeći je kroz Beograd, za moju sudbinu Milan Nedić nije bio odgovoran... Da li se mene lično tiče diskusija o eventualnoj rehabilitaciji Milana Nedića? Pa, tiče me se. Ovde, međutim, nije reč o tome

PIŠE: **IVAN IVANJI**

Dok bi većina zemalja EU najradije potpuno zatvorila granice za izbeglice, Nemačka hoće da uspori njihov priliv. Ključni saveznik u tom poduhvatu trebalo bi da bude Turska. Ishod je krajnje neizvestan

PIŠE: **ANDREJ IVANJI**

Na naslovnoj strani: **Lazar Stojanović**
Foto: **Milovan Milenković**

RUČAK JOŠ TI

Zoran Janković, gradonačelnik Ljubljane, u obraćanju prisutnim zvanicama na proslavi četvrt veka "Delta holdinga" rekao je nešto značajnije od onoga kako ga Siniša Mali interpretira. Janković je suštinski ponudio Miškoviću da poslovno sedište preseli u Ljubljanu i da je tu dobrodošao

GLAVNI STO: Siniša Mali, Miroslav Mišković, Zoran Janković

RAJE

Fotografije: Zlatko Đorđević

Serđo Balbinot, predsednik IO Generali grupe, kazao je da je Delta holding moderni konglomerat koji najbolje promoviše srpsko preduzetništvo u svetu. Da je kojim slučajem na mestu osnivača, tvrdi Balbinot, bio bi veoma ponosan. Među gostima su bili i drugi poslovni partneri iz svetskih kompanija, političari, direktori vodećih banaka, privrednici, ekonomisti, glavni urednici većine medijskih kuća i ambasadori Nemačke i Rusije. Za slavljeničkim stolom sedeli su Mirko Cvetković, Dragan Đilas, Milorad Dodik... i gradonačelnici Ljubljane i Podgorice.

Ali, ovo je iz izveštaja s proslave "dana preduzeća" od pre pet godina.

Krajem prošle nedelje Delta holding je proslavio četvrt veka od postojanja, i kao kad je slavio 20 godina postojanja, tu su bili neki od pomenutih.

Primećen je Mirko Cvetković, onda premijer srpske vlade, bio je i Dragan Đilas, onda gradonačelnik Beograda, ali nisu sedeli za počasnim stolom. Nisu ni oni ono što su bili pre pet godina.

Bilo je direktora banaka, ali ne koliko ih je bilo pre pet godina, glavni urednici su mogli biti prebrojani na prste jedne ruke, vidno je bilo odsustvo čelnika i članova Poslovnog kluba "Privrednik". Utoliko je više bilo primećeno prisustvo Vuka Hamovića i Zorana Drakulića, gotovo disidenata sa srpske privredne i javne scene.

Činjenica je, međutim, da je Siniša Mali, gradonačelnik Beograda, prisustvovao obeležavanju četvrt veka postojanja kompanije Delta holding i da je tokom ručka za 500 zvanica zauzimao "počasno mesto, desno od Miroslava Miškovića". To je izazvalo u delu javnosti, kao što se i moglo očekivati, razne komentare i spekulacije.

Ali, analitičarima ovog događaja promakla je jedna vrlo očigledna činjenica: levo od Miškovića sedeo je Zoran Janković, gradonačelnik Ljubljane. Oni su činili "triling" u vrhu stola, istina okruglog, a protokolarna poruka jasno je poslata: Beograd i Ljubljana dva su pozorišta Miškovićevih investicija.

S jednom velikom razlikom: projekt u Ljubljani, izgradnja hotela Interkontinental, oberučke je prihvaćen u glavnom gradu Slovenije, dok s Beogradom ide, blago rečeno – traljavo.

Hotel u Ljubljani vredi oko 40 miliona evra i najveća je srpska investicija u neku od zemalja Evropske unije, a u Beogradu je investicioni plan čak 250 miliona evra, što bi moglo da zaposli oko osam hiljada ljudi, ali se gomilaju proceduralni razlozi da nijedan od četiri projekta nije ni započet.

To je više para u znatno bržem roku (pominje se period od dve godine) od onih arapskih za "Beograd na vodi" i samo bi neodgovorna vlast terala politički inat u trenutku kad je svaka investicija dobrodošla.

Radi se o izgradnji tržnog centra na Autokomandi, hotela Interkontinental u Novom Beogradu i poslovnog tornja tik do hotela, kao i izgradnji nove poslovne zgrade Holdinga na placu između hotela Kraun plaza i Geneksovih apartmana gde je Mišković iselio sedište firme nakon prodaje stare zgrade Banci Inteza.

Ne sumnjam, kao što sam već pisao, da je Siniša Mali obavestio Aleksandra Vučića o pozivu da ruča s Miškovićem, a premijer je, očigledno, postupio racionalno: pustio je Malog da dođe na proslavu, procenivši odnos između eventualne koristi i nekakve predizborne političke štete. Upućeni govore da ovo nije prvi susret njih dvojice, Miškovića i gradonačelnika, ali je po prvi put taj susret učinjenim – javnim.

Pare su pare, a politika je politika.

Kad je ta ista Kraun plaza, u kojoj je održana proslava od pre neki dan, otvarana pre oko dve godine, bilo je primetno upadljivo odsustvo bilo kog iz lanca srpskih političara, pa i Siniše Malog, mada je to te godine, a tako je i do sada, renoviranje starog Kontinentala bilo najveća investicija u Beogradu, i to sa američkim partnerom, pa je Majkl Kirbi, tadašnji ambasador SAD, s gotovo kompletnim štabom ambasade, bio za počasnim stolom, dok naših nije bilo nigde.

Na otvaranju gradilišta u centru Ljubljane nije se pojavio Miroslav Mišković iz opravdanog razloga – nema pasoš – ali ni ljudi iz srpske ambasade u glavnom gradu Slovenije, pa pojava Siniše Malog na prošlonedeljnoj proslavi kao da pokazuje da popušta politička ostrašćenost u "slučaju Miroslava Miškovića", što je racionalniji pristup od napada i bojkota.

Ne znači to da će Vučić uoči izbora da »

BROJNE ZVANICE:
Mitropolit Amfilohije

ispusti iz ruku tako "krupnu ribu", ali mu se ne čini pametnim ni da ispusti tako krupan investicioni paket od 250 miliona evra.

Uostalom, uvek može da kaže da je pravosuđe samostalno i da se ne meša u njegov rad. Pa kakav god ishod da bude.

Prve reakcije na ovu vest bile su banalne. Jedna od ishitrenih glasi: "Čudi da je Siniša Mali, gradonačelnik Beograda, bio na proslavi rođendana Miškovićeve firme dok njegov šef Aleksandar Vučić već mesecima tvrdi da Mišković finansira određene medije kako bi srušio njegovu vladu. Štaviše, Mali je sedeo odmah pored Miškovića, što ukazuje na to da ga Mišković izuzetno ceni. Mali je sedeo s Miškovićeve desne strane.

Podsetimo da je Siniša Mali ranije tvrdio da Mišković pokušava da sruši projekat 'Beograd na vodi'.

Da li je razlog što, ako se desi 'Beograd na vodi', Mišković neće napraviti svoju Luku Beograd, neće zaraditi desetine miliona evra, već će korist imati građani? Da li je problem što će neki Vučić ili Mali realizovati projekat, a ne DS i Mišković, rekao je Mali sredinom 2015. godine."

Zvanični mediji, međutim, očigledno u nedostatku direktive, uzdržavali su se od procene značaja ove vesti sve dok sam Siniša Mali nije izjavio:

"Odlazak na tu proslavu Delta holdinga je bio moja obaveza kao gradonačelnika. Na toj proslavi je bio i gradonačelnik Ljubljane. On je jasno rekao da ako Delta ne bude investirala u Beogradu, da će investirati u Sloveniji i da će im mnogo brže i efikasnije davati građevinske dozvole."

On je rekao da to ne može da dozvoli i da se već godinu i po dana bori za svako radno mesto i svaku investiciju.

"Radi se o investicijama u Beograd od 250 miliona evra u naredne dve godine, radi se o 8000 novih radnih mesta. Ja hoću da se izborim da ta radna mesta ostanu u Beogradu", naveo je Mali.

Zoran Janković, gradonačelnik Ljubljane, u obraćanju prisutnim zvanicama rekao je, međutim, nešto više i značajnije od onoga kako ga Siniša Mali interpretira. Janković je suštinski ponudio Miškoviću da poslovno sedište, ako to želi, preseli u Ljubljanu i da je tu dobrodošao.

Ova vrsta poziva dobija na težini ako se zna da je ta kompanija najveći pojedinačni investitor u Srbiji i da je do sada ukupno investirala 2,4 milijarde evra. Delta je državi na ime poreza u poslednjih 10 godina uplatila više od dve milijarde evra.

Od prodaje naših kompanija, naglasio je Mišković u obraćanju zvanicama, ostvarili smo prihod od 1,8 milijardi evra.

"Delta je 2009. postala najveća kompanija u Srbiji i u BDP-u učestvovali smo sa skoro 10 odsto, a od tih prihoda 80 odsto je od kompanija koje je Delta sama stvorila i razvila."

Pred predaju ovog teksta u štampu, potvrđena je vest koja već mesecima kola poslovnim krugovima u Srbiji i o kojoj je srpska aktuelna vlast bila obaveštena. Neki će i u tome da traže razlog prisustva Siniše Malog ručku kod Miroslava Miškovića i naprasne zainteresovanosti za poslove ove firme.

Kompanija Delta holding prodala je, naime, dva velika šoping centra "Delta siti" u Beogradu i Podgorici za 202,8 miliona evra. Novi većinski vlasnik tržnih centara je Hiprop investment – najveći afrički fond specijalizovan za ulaganja u ovakve objekte. Kupovina je, kako se navodi u saopštenju kompanije, podeljena između kompanije, koja je postala vlasnik 60 odsto udela u oba tržna centra, dok je ostatak od 40 odsto kupila kompanija Homestead, povezana sa Luisom Norvalom, koji je jedan od direktora kompanije Hiprop.

Novac dobijen od ove transakcije biće uložen u velike građevinske projekte koje je prošle nedelje najavio Miroslav Mišković prilikom obeležavanja 25 godina kompanije.

Kako je navedeno na zvaničnom sajtu ovog investicionog fonda, od ukupne transakcije za "Delta siti Beograd" izdvojeno je 127,8 miliona evra. Od te sume 112 miliona je isplaćeno Delti, a sa ostatkom para podmiren je tekući kredit. "Delta Siti Podgorica" je plaćen 75 miliona evra. Delti je pripalo 60,1 milion evra, a ostatak od 14,8 miliona dato je za isplatu kredita. Vlasništvo u oba tržna centra držaće novoformirana kompanija Histed sa sedištem u Velikoj Britaniji. U narednih godinu dana u njihovo ime taj posao će obavljati Delta.

Suđenje Miroslavu Miškoviću se nastavlja. ¶

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

856 strana, format B5, tvrdi povez

„Ova zbirka tekstova dragocena je i kao udžbenik za sve one koji bi ozbiljno da se bave novinarstvom, ako takvih još uopšte ima. Knjiga brani čast profesije i svedoči kako se u životnom opredeljenju može biti dosledan i čestit i kad je sve, pa i taj život, protiv tebe."

—iz predgovora Dragoljuba Žarkovića

280 strana, format A5, meki povez

„Muškarci mogu da budu feministi i Miloš Vasić je sigurno jedan od njih. Svestan patrijarhalne kulture u kojoj je kao muškarac povlašćen, svoju poziciju koristi da razne dripce i mufljuze koji jesu seksisti – dozove pameti."

—iz predgovora Jovane Gligorijević

U PRODAJI!

Dve nove knjige u izdanju nedeljnika "Vreme", **"Desna deca levih roditelja"** Milana Miloševića i **"Moj muški život"** Miloša Vasića, mogu se kupiti u navedenim knjižarama, kao i u **u redakciji Vremena** (radnim danom od 10 do 15h) i preko sajta **www.vreme.com.**

DELFI KNJIŽARE
27.mar, Stanoja Glavaša 1, Beograd
Banovo brdo, Požeška 118a, Beograd
Bulevar, Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd
Kod Vuka, Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd
Makedonska, Makedonska 12, Beograd
Miljakovac, Vareška 4, Beograd
NS, Zmaj Jovina 12, Beograd
SKC, Kralja Milana 48, Beograd
Terazije, Terazije 38, Beograd
Zira, Ruzvelova 33, Beograd
Immo outlet centar, Gandijeva 21, Beograd, Novi
Super Vero, Milutina Milankovića 86a, Beograd, Novi
TC Zemun park, Autoput za Novi Sad, Beograd, Zemun
TC Zemun park, Živka Davidovića 86, Beograd, Zemun
Zemun, Glavna 20, Beograd, Zemun
Čačak, Gradsko šetalište bb, Čačak
Gornji Milanovac, Vojvode Milana 4, Gornji Milanovac
Jagodina, Stevana Ivanovića bb, Jagodina
Kragujevac, Kralja Petra I 12, Kragujevac
Kraljevo, Omladinska 16, Kraljevo
Kruševac, Mirka Tomića 89, Kruševac
Niš 1, TC Kalča, Niš
Niš 2, Voždova 4, Niš
Big shopping centar, Sentandrejski put 11, Novi Sad
Zmaj Jovina, Zmaj Jovina 12, Novi Sad
Pančevo, Miloša Obrenovića 12, Pančevo
Požarevac, Stari korzo 12, Požarevac
TC Rodić, Trg Svetog Stefana 32, Sremska Mitrovica
Subotica, Korzo 9, Subotica
Užice, Trg Svetog Save 46, Užice
kod Sata, Kneza Miloša 33, Valjevo
Vršac, Sv. Teodora Vršačkog 5, Vršac
Zrenjanin, Ulica Bagljaš Zapad 5, Zrenjanin

KNJIŽARA BULEVAR BOOKS,
Bulevar oslobođenja 60, Novi Sad

KNJIŽARA DERETA,
Knez Mihailova 46, Beograd

KNJIŽARA ALEKSANDAR BELIĆ,
Studentski trg 5 (Kolarac), Beograd

KNJIŽARA MOST PROMETEJ,
Zmaj Jovina ulica, Novi Sad

BESTSELER KNJIŽARE
Cetinjska 6, Beograd
Kralja Milana 58, Beograd

KNJIŽARE VULKAN
Sremska, Sremska 2, Beograd
Stadion, Zaplanjska 32, Beograd
Delta city, Jurija Gagarina 16, Beograd, Novi
Mercator, Bulevar umetnosti br. 4, Beograd, Novi
Ušće, Bulevar Mihajla Pupina 4, Beograd, Novi
Zmaj Jovina, Zmaj Jovina 24, Novi Sad

KNJIŽARNICA ZLATNO RUNO,
Svetogorska 24, Beograd

KNJIŽARA RIZNICA,
Radomira Putnika 6, Pančevo

KNJIŽARA LIBRI,
Požeška 128a, Beograd

KNJIŽARA PLAVI KRUG,
Majke Jevrosime 2, Beograd

KNJIŽARA ZEPTER,
Knez Mihajlova 42, Beograd

KNJIŽARE SLUŽBENOG GLASNIKA

Klub slomljenih srca

Srpska napredna stranka na izborima 2014. osvojila je vlast a na njenoj listi našlo se još nekoliko stranaka i pokreta. Potom je vladajuća većina ojačana prihvatanjem Socijalističke partije Srbije i pratećih satelita – PUPS-a i Jedinstvene Srbije. Pred izbore 2016. SNS važi za poželjnog, dobro situiranog mladoženju, kojem bi mnoge stranke dale i dušu i telo. Glavni zaplet predizborne političke sapunice trenutno se vrti oko pitanja sa kim će se SNS uzeti na kraju

O naj stih gospođe Desanke koji kaže da je sreća lepa samo dok se čeka, svima nam se pomalo popeo na glavu, s obzirom na to koliko je rabljen i ponavljan. Manimo se sreće, neka je pesnicima i filozofima. Da vidimo šta je sa vlašću. Je li i ona "lepa samo dok se čeka, dok od sebe samo nagoveštaj da" ili je pak najlepša kad je se čovek dočepa?

Odgovor znaju oni koji su na vlasti ikada bili, a najbolje ga zna premijer Srbije i predsednik Srpske napredne stranke Aleksandar Vučić. On više i ne krije da je odluku o raspisivanju vanrednih parlamentarnih izbora raspisao iz puste želje da sebi i svojoj partiji produži ostanak na vlasti. Dobro, za ono što mi zovemo "vlast", Vučić koristi eufemizam "nastavak reformi", ali suština ostaje ista. Dakle, vlast je lepa samo kad je se čovek konačno dočepa. Da ne dužimo, jer svi već sve znamo: Vučić reformiše Srbiju, za to mu treba još vremena, nije mu dovoljno do 2018. kad je rok za redovne izbore, treba mu fore do 2020, pa eto nama izbora, kampanje, kombinatorike, istraživanja javnog mnjenja, kristalnih kugli, hobotnice Pola (majstora za predviđanje rezultata za vreme Svetskog prvenstva u fudbalu 2010) i drugih predskazanja.

Ima još vremena da stignemo do stanja na tabeli. Najaktuelnije pitanje predizbornog života i smrti jeste: ko će koga. U ranijim brojevima "Vremena" bavili smo se mogućim predizbornim koalicijama u opoziciji. Na redu je vlast, pre svih najveća stranka u Vladi Srbije, SNS, i njeni potencijalni koalicioni partneri. Druga po veličini partija u vlasti, Socijalistička partija Srbije, ovih je dana u centru pažnje. Podsetimo na vremena ne tako davna, kada je SPS od izbora do izbora važio za "najpoželjniju udavaču" na srpskoj političkoj sceni. Međutim, dođe vreme, sve se preokrene: danas više nema poželjne udavače, već je SNS najpoželjniji đuvegija, onaj kog bi sve devojke htele za muža, ne bi li se dobro udomile. A SNS mudro ćuti, zasad je blizu sebe pustio samo bezazlenog Rasima Ljajića, dok ostale ostavlja da se "krčkaju na tiho" i čekaju da vide šta će ih snaći.

PROKOP MEĐU PARTNERIMA

Najzanimljiviji odnos unutar vladajuće koalicije trenutno je onaj na relaciji SNS–SPS. Izjavama o tome dokle se stiglo sa radovima na železničkoj stanici Prokop, počasni predsednik SPS-a Milutin Mrkonjić prokopao je dubok zdenac, ne samo u koaliciji nego i u sopstvenoj stranci.

Podsetimo, Mrkonjić je za prethodni broj "Vremena" dao intervju u kom je oštro kritikovao pokušaj SNS-a i Aleksandra Vučića lično da Prokop predstave isključivo kao svoj uspeh. No, Mrkonjić se nije zadržao samo na Prokopu, nije se libio da iznese ni niz drugih kritika na račun naprednjaka. Koliku je paniku ovo izazvalo u redovima socijalista, govori činjenica da su funkcioneri ove stranke što zvaničnim, što privatnim kanalima probali da dođu do intervjua sa Mrkonjićem još u sredu, pre nego što se prošli broj "Vremena" našao na kioscima. No, kao i sav ostali svet morali su da sačekaju četvrtak, kad "Vreme" izlazi. Ne lezi vraže, u subotu je u dnevnom listu "Politika" osvanuo tekst koji otkriva da je uže rukovodstvo SPS-a zasedalo već u petak, a da je glavna tema bio Mrkonjićev intervju "Vremenu". Kako reče neimenovani izvor, ubuduće će svi funkcioneri stranke morati da traže odobrenje Informativne službe SPS-a pre negoli se usude da progovore za medije.

Nema sumnje da će ovaj potez značajno doprineti demokratskoj atmosferi među socijalistima, a i u Srbiji uopšte. Šalu na stranu, atmosfera straha po pitanju slobode govora, koju SNS uspešno širi još od 2012, širi se kao kancer i uspešno metastazira ne samo u medijima već i u drugim strankama. Možda pitanje slobode medija nije najvažnije za Srbiju i njen put ka evrointegracijama, ali je zanimljivo da nam je vest o budućoj cenzuri zvaničnika SPS-a stigla upravo preko "Politike", lista koji se ubija od napora da dokaže kako u Srbiji nema ugrožavanja slobode govora, ili, ako ih i ima, da su nebitni.

Kako god bilo, počasni predsednik SPS-a Mrkonjić od sada će morati da se javlja socijalističkom "informbirou".

KONTROLA ŠTETE

Potpredsednica Socijalističke partije Srbije Slavica Đukić Dejanović izjavila je da je slučaj Prokop izazvao mnogo pojedinačnih komentara, ali da nije napravio nikakav razdor u Vladi Srbije. Gostujući na Televiziji B92, Đukić Dejanović je ocenila da je Vlada Srbije "apsolutno jedinstvena" a da pojedinačni komentari "uvek izazovu reakciju pojedinaca". Šta god to značilo. "Prokop nije napravio nikakav razdor već je izazvao mnogo komentara, a pojedinačni komentari uvek izazovu reakciju pojedinaca. U Vladi Srbije, na bitnim pitanjima, nema suprotstavljanja ili razmimoilaženja", kazala je potpredsednica socijalista. Prema njenim rečima, SPS želi da i nakon izbora nastavi trend saradnje sa Srpskom naprednom strankom na planu ekonomske stabilizacije i spoljne politike. "Želimo da nastavimo trend ekonomske stabilizacije, da spoljna politika bude korektna kako bi građani Srbije živeli bolje", rekla je Đukić Dejanović. U prevodu: SPS se ograđuje od svog počasnog predsednika, a na pomen njegovog imena i njegovih izjava, ostali funkcioneri zviždući i gledaju u stranu, u stilu "nemam pojma o čemu

SPS POD NADZOROM: A. Vučić, I. Dačić

Foto: rade prelić/ Tanjug

se radi". Kako je krenulo, još malo pa će na pomen Mrkonjićevog imena odgovarati da prvo moraju u bazi članstva da provere imaju li takvog.

Mišljenje o Prokopu nije prvi "izlet" Milutina Mrkonjića van okvira "suda sopstvene partije". Čovek stručan i ovlašćen za sve teme i zadatke, ministar policije Nebojša Stefanović zamerio je Mrkonjiću krajem januara što daje izjave za tabloid "Kurir", i to priložio kao dokaz da "svi hoće da sruše Vučića", na šta mu je Mrkonjić poručio da je poltron. Poltronstvo u političkom životu Srbije zaslužuje poseban tekst. Ovde ćemo se samo kratko osvrnuti na sve učestaliju pojavu da ministri u Vladi Srbije umesto o vlasti, sistemu, pravnoj državi, institucijama, govore o Aleksandru Vučiću. To je teška podmetačina kojom se zamenjuju teze: ispada, po tome, da niko ne kritikuje aktuelni režim zbog potencijalno štetnih političkih poteza, grešaka koje pravi, zloupotrebe institucija itd. nego svima smeta taj jedan građanin Aleksandar Vučić. Šansa za istinsku demokratizaciju ovog društva rodiće se onog dana kad ova zamena teza izumre kao pojava. Do tada, lagaće nas da neko ima nešto protiv "premijera lično". Iza te laži, međutim, jedna istina vrišti u svojoj samoočiglednosti: niko od ministara u Vladi nema odrešene ruke kada je njegov resor u pitanju, u sve se meša i o svemu odlučuje jedan čovek. Ostali se utrkuju u ulagivanju, a nakon Mrkonjićevog odbijanja da učestvuje u tome, SPS je promenio pravila komunikacije svojih funkcionera sa medijima.

O tome koliko je strogo kontrolisano mišljenje normalizovano u političkom životu, govori još jedan detalj: mediji se nisu baš mnogo nasekirali što će odsad do funkcionera SPS-a moći da dođu samo uz blagoslov informativne službe ove stranke. Umesto toga, učinilo im se sasvim normalnim da pitaju hoće li Mrkonjić sada biti smenjen. "Milutin Mrkonjić je na glavnom odboru stranke izabran za počasnog predsednika i samo na isti način može da bude smenjen. Preuranjeno je govoriti o njegovoj smeni, ali ukoliko nastavi da iznosi stavove koje niko ne podržava, najverovatnije neće moći da ostane na počasnoj funkciji u partiji", rekao je "Politici" funkcioner SPS-a koji je želeo da ostane anoniman.

ONI NAS, KAO, NEĆE, A MI NJIH, KAO, HOĆEMO

Nije poznato da li je potpredsednik SPS-a Žarko Obradović dobio dozvolu informativne službe partije da gostuje u emisiji "Pravi ugao" RTV Vojvodine. Tek, u istoj je rekao da "ne treba imati primisao da u Socijalističkoj partiji Srbije nema ljudi koji ne žele saradnju sa Srpskom naprednom strankom kao što i unutar SNS-a ima onih koji ne žele saradnju sa SPS-om, ali su to pojedinačna mišljenja koja ne mogu da dovedu u pitanje globalni stav stranke", rekao je Obradović.

On je istakao i da je u protekle tri godine, na redovnim partijskim sednicama SPS-a, predsednik stranke Ivica Dačić više puta pitao da li neko od članova ima nešto protiv saradnje sa SNS-om i da, ako ima, izađe i obrazloži svoj stav, ali da se niko nije javio za reč: "Ko je to ko može da kaže da socijalisti nisu za saradnju sa naprednjacima?", upitao je Obradović i dodao da socijalisti nisu bili potrebni Srpskoj naprednoj stranci da bi se ova vlada formirala, ali da su ipak pozvani u vlast, zbog čega su preuzeli odgovornost za sve ono što Vlada Srbije radi.

Izjave dvoje potpredsednika SPS-a zaslužuju pohvale iz dva razloga: prvo, ne upadaju u "Vučić, lično" zamku, nego nepogrešivo koriste izraz "Vlada Srbije". Drugo, kada je reč o poltronstvu, bez obzira na jezik koji koriste, kadrovi socijalista treba da dobiju posebnu pohvalu za trud: "Vlada je uradila veliku stvar i treba čestitati Vučiću i Mihajlovićevoj. Radovi na Prokopu su započeti davno, a važno je napomenuti da je projekat prekinut 2003. godine jer je koalicija DOS smatrala da Prokop ne zaslužuje pažnju", rekao je Žarko Obradović.

On se osvrnuo i na nedavnu izjavu potpredsednice Vlade Srbije i SNS-a Zorane Mihajlović, koja je predstavnike koalicionog partnera nazvala "bednicima koji svakodnevno izgovaraju mnoge laži", ističući da odnose dve stranke neće kreirati nijedan pojedinac, "ma šta taj mislio o svom stavu" (šta god i ovo značilo, prim. nov.), nego glavni organi stranke. Što će reći, vratili smo se u vreme kad se u centralu partije odlazilo po mišljenje, pod uslovom da je taj običaj ikada iščileo iz ovdašnjih partija.

Političkom čaršijom, inače, kruži anegdota prema kojoj kad kod Dačića dođu funkcioneri SPS-a nezadovoljni time kako ih tretira SNS, on ih pita: "Šta ćete bez vlasti?"

IMA SLIKA, NEMA TON

Dnevni list "Blic" slavodobitno je prošle nedelje otkrio "toplu vodu": Dačiću će, ako SNS tako poželi, u predizbornoj kampanji glave doći audio-snimak sastanka sa Rodoljubom Radulovićem, zvanim Miša Banana, osuđenim u odsustvu na 15 godina zatvora za šverc kokaina. Istraživački portal krik.rs emitovao je u septembru prošle godine video-zapis iz vremena kada je Dačić bio ministar unutrašnjih poslova. Na snimku su Radulović, Dačić, Dačićev tadašnji šef kabineta Branko Lazarević, savetnik Ivica Tončev i Lazarevićev zamenik Vanja Vukić. Kvaka je u tome što snimak ima sliku, ali nema ton. Nije potrebna velika pamet za zaključak da ova tajno snimljena "Oklopnjača Potemkin" može dovesti do Dačićevog potonuća, čim se pojavi majstor da pusti ton.

Kako piše "Blic", odbrana Lazarevića tražila je na poslednjem ročištu od sudskog veća da audio i video zapise izdvoji iz dokaza, tvrdeći da su prikupljeni na nezakonit način. S obzirom na to da su prihvaćeni tokom istrage i na početku suđenja, sudska praksa govori da vrlo verovatno neće biti odbačeni. Suđenje se nastavlja 10. marta, pa ako se neko uskoro seti da izbori još nisu zvanično raspisani, te formalno obavi i to, Dačić bi se stvarno usred kampanje i sam suočio sa pitanjem šta će bez vlasti.

U međuvremenu, poštuje kodeks vlade i odbija da komentariše sudske procese koji su u toku.

Zašto ovo nije nikakvo iznenađenje? Prvo, audio-snimak postoji i priložen je sudskom veću u procesu protiv Lazarevića. Drugo, u protekle četiri godine, kad god bi Dačić pokazao i najmanji znak neposlušnosti, ili pak kao u vreme potpisivanja Briselskog sporazuma, pretio da ukrade šou Aleksandru Vučiću, afera "Banana" je ispadala iz fioke. Njena svrha nije toliko da podseti Dačića na to da je imao kontakte sa kriminalnim strukturama, koliko da se sve to dešavalo dok je bio ministar policije u vladi mrskog režima Demokratske stranke, te da će taj greh okajavati večno, uz obavezu da se uvek i

Foto: Sava Radovanovic

PARTNERI NA RASPOLAGANJU:
A. Vulin, M. Krkobabić, D. M. Palma, V. Ilić

Foto: FoNet/Zoran Mrđa

Foto: Nemanja Jovanović/Tanjug

svuda, u nemogućim i mogućim prilikama, zaklinje na vernost Aleksandru Vučiću. Takoreći, od najpoželjnije udavače, SPS je postao zlostavljana žena kojoj muž zamera što nije bila nevina kad se udavala.

Sve je počelo u prvoj godini vladavine naprednjačko-socijalističke koalicije, tačnije u julu 2013, kada je do javnosti dospeo interni izveštaj Bezbednosno-informativne agencije u kom su podrobno opisane veze Dačićevog bliskog saradnika Ivice Tončeva sa raznim kriminalnim strukturama, uključujući i Mišu Bananu. Onda je pušten aber da se izgleda i Dačić viđao sa tom cvećkom voćnog nadimka, da bi na kraju, u septembru 2015, procurili i mutavi video-snimci tih susreta. Da tu nešto ima i da je Dačićeva veza sa Bananom idealna za političke ucene, potvrđuje podatak da je o njoj govorio i pokojni Miodrag Rakić, koordinator službi bezbednosti u vreme vlasti Borisa Tadića. Doduše, i on je to pominjao u vreme kad je Tadić cepao DS i flertovao sa naprednjacima.

IZDALI ME PRIJATELJI, IZDAO ME BRAT

Sve u svemu, nije lako biti SPS ovih dana. Čak i najrođeniji "tvrde pazar" i još se ne izjašnjavaju da li će sa socijalistima na izbornu listu. Uprkos izjavama Dijane Vukomanović iz SPS-a da ova stranka neće odustati od saradnje sa svojim prirodnim partnerom Partijom udruženih penzionera Srbije, PUPS šalje dvosmislene signale. Naime, u ovoj partiji kažu da još nisu definitivno odlučili kako će i šta će, da će sami birati svoj put, a da li će i pod kojim uslovima u predizbornu koaliciju sa SPS-om, odlučiće tokom ove nedelje. Jedinstvena Srbija, stranka koja je takođe na listi SPS-a ušla u parlament, takođe se još premišlja. Rasim Ljajić, jedini kog je za sada Vučić zvanično prigrlio uz skute, izjavio je da je cilj koalicije okupljene oko SNS-a da sama formira vladu. Lider Jedinstvene Srbije Dragan Marković Palma bio je prilično jasan u reakciji na Ljajićevu izjavu, te je rekao da ga zanima samo njegova koalicija. To bi trebalo da znači da Palma ostaje veran SPS-u, no eventualno premišljanje PUPS-a moglo bi da uzdrma taj savez. Naime, ako se PUPS distancira od SPS-a, kojeg još samo tanke niti vežu za vladajuću koaliciju, Palma bi prirodno mogao da se zapita zašto bi on bio blesav da ostane na brodu koji tone. Naravno, pod uslovom da mu neko ponudi pojas za spasavanje.

U redu pred vratima SNS-a još stoje Nova Srbija Velimira Ilića, Srpski pokret obnove, Pokret socijalista Aleksandra Vulina i mnoge druge manje i sitnije stranke i pokreti. Svi bi hteli mesto u predizbornoj koaliciji sa SNS-om. Dosadašnji najveći partner naprednjaka, SPS, koji je samostalno ušao u parlament, a tek potom u vlast, po svemu sudeći nepoželjan je u tom društvu. U tom smislu, ishod izbora 2016. biće zanimljiv i u pogledu sudbine SPS-a. Partija koja je uspela da se odrekne nasleđa Slobodana Miloševića, da participira u svim vladama od 2008. naovamo, da privuče solidnih petnaestak odsto izašlih birača, da prilagođava ideologiju jačem koalicionom partneru kao da je od gume, možda je konačno dostigla svoj maksimum. To bi zaista mogao da bude kraj jedne ere. No, sve i da se era SPS-a zaista završi, to svakako neće biti kraj političkog kameleonstva, vladavine ucenama, dilovima i trgovinom mandatima, a to su sve karakteristike neodvojive od ove partije. Sa druge strane, ima i onih koji smatraju da ne treba potceniti Dačićevu političku veštinu i nagon za preživljavanjem. Međutim, kad jedna stranka dođe do tačke da otvoreno priznaje kako u vlasti učestvuje samo zahvaljujući milosti druge, veće i jače, to je gotovo siguran znak da više nema nijedan adut u rukavu. Da SNS drži SPS kao taoca, odavno je samoočigledno, baš kao što je i kristalno jasno da između ove dve stranke postoji netrpeljivost, tipična za brak iz računa. Ako Dačić stvarno svoje stranačke kolege pita šta će bez vlasti, možda je konačno vreme da sam sebi kaže: bilo je lepo dok je trajalo. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Od Velike Srbije do

Prethodnici se optužuju da su se besprizorno zaduživali, da su tako uništili srpske javne finansije, a uz pomoć tih kredita Vučić završava neke poslove koji mu dobro dođu u kampanji koju neprestano sprovodi. To liči na priču o Evropskoj uniji i želji da se samo sebi pripiše dobijanje statusa zemlje kandidata, kao da niko pre njegove vlade nije ništa uradio u toj oblasti

Ako bi se napravio izvod iz medija u poslednjih petnaestak godina koji se tiče događaja u vezi sa različitim otvaranjima deonica na autoputevima, regionalnim i lokalnim putevima, Srbija bi izgledala kao država u kojoj nema neasfaltirane deonice.

Mogli bismo da poverujemo da je oko 40.000 kilometara puteva u Srbiji potpuno uređeno, utegnuto i izgrađeno tako da se svuda lako i bezbedno dolazi na koju god stranu da kreneš.

Toliko puta smo gledali vodeće ličnosti srpskog političkog života kako presecaju različite vrpce na nekim putevima, tako da može delovati da je stvarnost ono što poslednjih godinu dana predsednik srpske vlade Aleksandar Vučić govori, a to je da smo u izgradnji puteva bolji i od Nemačke.

Međutim, istina je drugačija jer je više analiza poslednjih godina pokazalo da Srbije ima tek nešto više od jedan odsto puteva koji su na nivou evropskih standarda, a železnica izgleda kao potpuno zaboravljen vid prevoza zbog svoje nefunkcionalnosti.

Ipak, Vučićeva reklamno dobra parola "Ove godine izgradićemo više kilometara auto-puteva nego Nemačka" podjednako dobro zvuči kao kada je njegov prethodnik iz devedesetih Mirko Marjanović posle ratova izjavljivao da Srbija beleži najveći privredni rast u Evropi.

OBNOVA I IZGRADNJA

Rezultate tog i takvog privrednog rasta osećamo i danas u svojim novčanicima, a da li će Vučićevo hvalisanje proizvesti neki realan porast kvaliteta života u Srbiji, to ćemo tek da vidimo.

Što se njega samog tiče, nekako mu se namestilo da od poplava u proleće 2014. godine, što se poklopilo sa njegovim formalnim stupanjem na čelo srpske vlade, njegova glavna agenda bude sveopšta rekonstrukcija Srbije, na sličan način na koji je Slobodan Milošević proveo poslednju godinu na vlasti, u periodu jun 1999. – oktobar 2000.

Ako je u prve dve godine na vlasti gromoglasno najavljivao obračun sa korupcijom i kriminalom i velike milijarde investicija iz Ujedinjenih Arapskih Emirata, Vučić se u nastavku bacio na velike infrastrukturne projekte i ekonomiju uopšte. On se toliko uživeo u priču o rekonstrukciji i izgradnji da je na česta gostovanja na TV stanicama počeo da nosi veliku mapu Srbije da bi građanima u doba visoke tehnologije "na prost način" objasnio šta i gde se zida od puteva i kako je to po prvi put u istoriji Srbije.

S druge strane, u budžetu Srbije je za 2016. opredeljen novac za deonice Obrenovac–Ub i Lajkovac–Ljig, gde je planirano da se ove godine dođe do 55 odsto završenih radova (sada je 30 odsto) urađeno, dok je deonica Ub–Lajkovac planirana da bude završena ove godine (do sada je urađeno 89 odsto).

Ovo se plaća iz "kineskog kredita" koji je dogovorila vlada Mirka Cvetkovića 2010. godine. I većina drugih radova na izgradnji auto-puteva je dogovorena mnogo ranije, to su brojni dugoročni krediti koje je Srbija uzela kod međunarodnih finansijskih institucija kao što su Evropska investiciona banka i Evropska banka za rekonstrukciju i razvoj.

Opet, ono što u velikoj meri povezuje vladavinu Miloševića i Vučića, osim što je Vučić bio ministar u drugoj Vladi Mirka Marjanovića u periodu 1998–1999, jeste jedna ličnost, Milutin Mrkonjić, Miloševićev omiljeni inženjer, ličnost od koga su u poznoj Miloševićevoj vladavini napravljene bajke i koji je bio predstavljen kao najveći graditelj u istoriji svih naših naroda i narodnosti.

I zaista, osim apokaliptične atmosfere u kojoj je Srbija bila u celini 1999. i delovi Srbije 2014. godine, postoje sličnosti u kampanjskom pristupu vlasti rešavanju nekih problema koji bi trebalo da budu redovan posao svake vlasti.

Gledano unazad, Mrkonjićevo "delo" u oblasti obnove zemlje posle bombardovanja izgleda kao neverovatan poduhvat s obzirom da je Srbija bila u izolaciji, da

velike mape Srbije

NARODNI PREMIJER: A. Vučić
Foto: Tanjug

nije bilo dela koji nije bio napadnut i potpuno ili delimično uništen, da je društvo palo na najniže grane siromaštva, da su gotovo sve velike firme bile pred gašenjem, da nije bilo strane pomoći.

Popularni Mrka bio je lice te obnove u mnogo većoj meri, i oni koji duže pamte setiće se da je Milošević više stajao iza njega na tim "otvaranjima" raznih puteva, mostova i obnovljenih kuća, da je skoro nerado u tome učestvovao i kao da nije verovao da će sve te "javne akcije" doneti veliku političku korist.

U jesen 2000. godine većina građana Srbije više nije verovala da je Milošević dobra opcija, uprkos "odbrani od NATO agresije", uprkos "pobedi na KiM", uprkos hitroj obnovi koju je vodio Mrka sa CIP-om i svojim "građevincima". Sav taj prostor u medijima nije vredeo ništa, Srbija je bila toliko siromašna i umorna od jedne vlasti da je tražila promenu.

OPTIMIZAM I NEDOSANJANI SAN

Deceniju i po docnije, kao da gledamo ponavljanje istorije. Čini se da niko posle 2000. godine nije uložio toliko truda da narodu Srbije objasni koliko su grandiozni poduhvati koje sprovodi Vlada na čijem je čelu Vučić.

Njegovi prethodnici imali su pune ruke posla na pravoj obnovi propale države i za celu deceniju su uspeli da neke stvari dovedu u red, ali je to bilo minimalno u odnosu na ono što se očekivalo tamo negde 2002, kada je u jesen bilo grandiozno najavljeno okončanje izgradnje deonica evropskog koridora 10 kroz Srbiju u roku od samo dve godine.

Kao posledica aktiviranja grčkog

Helenik plana iz 2002, u Beogradu je bio održan veliki međunarodni skup sa koga je ovaj novinar zajedno sa Tamarom Skrozom izveštavao, i sam pun optimizma i vere da će Srbija od Horgoša na severu do prelaza Preševo na krajnjem jugu Srbije biti u "šest traka", da će Niš–Dimitrovgrad biti "u punom profilu", da će biti rekonstruisana deonica auto-puta Bratstvo i jedinstvo kroz Srbiju, od Beograda do granice sa Hrvatskom, da će, ukratko, Srbija za kratko vreme imati 800 kilometara auto-puteva koji će dovesti silan svet ovde i omogućiti nama da brže i bezbednije putujemo.

Prema podacima tadašnjeg republičkog ministarstva za saobraćaj i telekomunikacije, u različite deonice tada jugoslovenskog dela koridora 10 neophodno je investirati između jedne i po i dve milijarde evra:

– auto-put E-75, tj. deonica od Horgoša do Beograda, u dužini 191,5 kilometara – 155 miliona evra;

– auto-put E-75 (E-80), tj. obilaznica oko Beograda, od Dobanovaca do Bubanj Potoka i dalje na auto-putu do makedonske granice, u dužini od 414,5 kilometara – 790 miliona evra;

– auto-put E-80, deonica od Niša do Dimitrovgrada, u dužini od 98 kilometara – 570 miliona evra;

– auto-put E-763, tj. projekat "Južni Jadran", od Beograda do Crne Gore – 288 kilometara – oko 260 miliona evra.

Tih 800 kilometara i danas je nedosanjani san i puni su mediji najava svih vlada i predsednika kako će ti poslovi biti u najbržem roku okončani, pa tako i danas Aleksandar Vučić, poput svojih prethodnika, najavljuje okončanje tog posla koji je trebalo da bude gotov 2004, pa 2006, pa 2009, pa 2013, pa sada 2017. godine.

MINISTRI I NJIHOVE IDEJE

Ovom koridoru, koji je deo evropskog koridora 10, koji ide od Salcburga u »

Austriji do Soluna u Grčkoj, sa kracima prema Mađarskoj i Sofiji, pridodat je u međuvremenu i novi, od milošte nazvan koridor 11, a zapravo kada nekad bude završen možda će se zvati A-2, dakle, drugi auto-put kroz Srbiju, koji bi trebalo da poveže Beograd sa južnim Jadranom, odnosno Crnom Gorom, i da bude zamena za čuvenu Ibarsku magistralu (srpsku verziju američkog Route 66) koja je dobra ako želite da upoznate unutrašnjost Srbije i tu i tamo dobro jedete, ali nije put kojim biste hteli da se brzo prevezete između dve tačke na vašem putovanju.

Danas, za razliku od tog perioda, imamo od Beograda do mađarske granice završen gotovo u celini auto-put, kao i do Grdeličke klisure na jugu. Kvalitet izgrađenog je posebna priča. Dakle, onaj ko na Horgošu uđe u Srbiju, a krenuo je da vidi Trijumfalnu kapiju u Skoplju na primer, uživaće u vožnji nekih 490 kilometara, zatim će usporiti kroz klisuru kroz koju traju komplikovani radovi bušenja tunela, premošćavanja Južne Morave, a od Vladičinog Hana će se opet uključiti na novu deonicu auto-puta koju je nedavno otvorio Vučić i koja se gradi još od 2008. godine. Prema "informacijama sa terena", čitava deonica od Vladičinog Hana do prelaza Preševo je skoro završena, ali zbog tog "skoro" nije puštena za saobraćaj.

Vaš reporter se nebrojeno puta vozio tom deonicom poslednjih osam godina i utisak je da su radovi "ubrzani" poslednje tri godine, ali nije jasno zašto tako kratka deonica nije u potpunosti završena kada je ranije bila sprovedena eksproprijacija, kada su navodno postojali svi planovi potrebni za izgradnju puta i kada su postojale kreditne linije za finansiranje te izgradnje.

To je 70 kilometara čije se otvaranje pomera već skoro jednu deceniju, a ako je komplikovano napraviti šest traka kroz klisuru, nije jasno šta je državu sprečavalo da po relativno ravnom terenu izgradi taj deo auto-puta.

Slična je situacija na deonici Niš–Dimitrovgrad gde se "isprečila" Sićevačka klisura, ali kada iz nje izađete teren je povoljan i takođe nije jasno šta sprečava "neimare" da završe svoj posao. Ono što je zajedničko za sve godine izgradnje koridora 10 jeste netransparentno upravljanje novcem koji je dobijen po osnovu različitih kredita, što je imalo za posledicu angažovanje kompanija koje nisu isporučivale ono što je trebalo u dogovorenom roku, kao i kašnjenje plaćanja od strane države.

Svaki ministar koji je upravljao tim poslom zajedno sa JP Putevima Srbije i kasnije formiranim JP Koridori Srbije imao je svoju ideju o tome ko bi trebalo da budu izvođači radova i kako bi trebalo da se plaćaju ti radovi. Uprkos brojnim kontroverzama, niko do sada nije odgovarao ni za kašnjenje radova ni za kvalitet radova. Neke situacije su ušle u vic, poput one koja se pripisuje Velimiru Iliću u vreme kada je bio ministar za kapitalne investicije, u prvoj vladi Vojislava Koštunice 2004–2007. godine, kada je navodno "skraćivao" završni sloj asfaltiranja auto-puta za centimetar a višak asfalta bi iskoristio da sređuje puteve po Dragačevu, za šta su mu u jednom selu podigli spomenik.

DEONICE I UGOVORI

Pored toga, afere su neprestano pratile svaki kilometar izgradnje i rekonstrukcije puteva, počev od Difens rouda, preko raznih ugovora sa kompanijom Alpina, privatizacije putnih preduzeća od strane Mila Đuraškovića i Miroslava Miškovića, preko današnjih optužbi na račun Milutina Mrkonjića da je pravio puteve po livadama i sumnji u način na koji su angažovani podizvođači na projektu izgradnje auto-puta Obrenovac–Preljina. Za sve ove godine, nijedna od ovih kontroverzi nije imala sudski epilog, a posledice su bile očevidne: putevi nisu bili napravljeni do kraja, a ono što je urađeno bilo je niskog kvaliteta. Ko god je putovao van Srbije mogao je lako da se uveri da su putevi u Hrvatskoj, Mađarskoj ili Sloveniji i Grčkoj na daleko višem nivou nego u Srbiji, a često su i kreditori i nosioci radova bila ista preduzeća.

Ako je već propuštena šansa da se možda utvrdi ko je odgovoran za to što je Srbija uprkos najavama, potpisanim ugovorima o izgradnji, "podignutim" kreditima propustila šansu da izgradi mrežu modernih i sigurnih puteva, za šta svi kažu da je osnova za sveopšti razvoj države i društva, niko nije propustio šansu da se slika sa radnicima koji kreću u novu ili završavaju neku od deonica.

Kao što je nedavno Vučić, golobrad, stao pred spontano okupljene građane u Ostružnici da najavi izgradnju mosta na Savi na obilaznici oko Beograda, deonica Dobanovci – Bubanj Potok, tako se ranije čitav državni kor okupio na otvaranju dela obilaznice kod groblja Orlovača, kada je deonica bila kraća od kolone

SVI SU SE ISTAKLI KAO "OTVARAĆI": S. Milošević; V. Koštunica; B. Tadić i M. Mrkonjić
Fotografije: "Vreme", Tanjug

automobila kojima su se dovezli oni koji su deonicu otvarali.

I danas kao i tada, pričaju se bajke i pokušava se da se na sve načine uveća značaj onoga ko je trenutno na vlasti: u tom smislu, moglo bi se poverovati da je Vučić pokrenuo sve radove na izgradnji auto-puteva kroz Srbiju, a istina je da je on nastavio ono što su u najvećoj meri započeli Velimir Ilić i posebno Milutin Mrkonjić, kao ministar građevine u vladi Mirka Cvetkovića od 2008. do 2012. godine. Hvalisanje ide dotle da na zvaničnoj internet stranici Ministarstva građevine, koje sada vodi potpredsednica Vlade i potpredsednica SNS-a Zorana Mihajlović, postoji aplikacija koja govori da se do njenog vakta u Srbiji gradilo 15 kilometara, a sada, od kad ona vodi resor, 150 kilometara puteva. Ona je samo za 2016. najavila novih 90 kilometara na koridoru 10, što bi značilo da krak prema Bugarskoj bude u većem delu završen, a deonica od Vladičinog Hana do Preševa u potpunosti, što ne bi trebalo da bude veliki izazov.

Njeno je obećanje da bi početkom 2017. godine koridor 10 kroz Srbiju trebalo da bude izgrađen u potpunosti i, ako se to dogodi, to će zaista biti dobra vest. Ono što nas sprečava da poverujemo u takav ishod jeste činjenica da ako biste sada otišli na različite deonice koje su u izgradnji, tek tu i tamo biste videli neke opsežne radove, baš kao i u vreme dok su drugi ministrovali. Takođe, ova vlada nije uspela da završi ni deonicu Batočina–Kragujevac, što je bilo jedno od obećanja koja su data Fijatu kada se pravila zajednička fabrika u Kragujevcu. Ni u 2016. taj put neće biti završen, prema onome što piše u budžetu za 2016.

BUDŽET, KAMPANJA I POLITIČKI OPORTUNIZAM

U tom budžetu nema ni drugih stvari o kojima je Vučić često govorio: recimo, izgradnja mosta na Savi između Surčina i Obrenovca, auto-put Beograd–Priština, rekonstrukcija železnice prema Sarajevu, rekonstrukcija pruge Beograd–Bar i tako dalje.

U zbiru, njegova vlada je postigla sporazum sa kineskom razvojnom bankom oko rekonstrukcije pruge Beograd–Budimpešta i na tome bi trebalo da se radi ove godine intenzivno, mada je sama ministarka Mihajlović i za taj posao bila postavila, čini se, prekratke rokove. To je uz ugovor o izgradnji Beograda na vodi, jedina novost koju je vlada Aleksandra Vučića "donela" u prethodne tri i po godine.

Ostalo je rad na započetim projektima i dobro je da je tako, samo je nevolja ponekad u čudnoj interpretaciji: naime, prethodnici se optužuju da su se besprizorno zaduživali, da su tako uništili srpske javne finansije, a uz pomoć tih kredita Vučić završava neke poslove koji mu dobro dođu u kampanji koju neprestano sprovodi. To liči na priču o Evropskoj uniji i želji da se samo sebi pripiše dobijanje statusa zemlje kandidata, kao da niko pre njegove vlade nije ništa uradio u toj oblasti.

Kao još jedna ilustracija može da posluži neprestano reklamiranje od sadašnje uprave Beograda projekta obnove "gradskog jezgra", popločavanje ulica u centru i stvaranja velike pešačke zone. A čitav projekat je davno pokrenut i za njega je dobijen kredit EIB-a još 2010. godine: zaduživanje je predstavljeno kao jedan od "zločina" prethodne gradske vlasti, a danas se taj novac koristi za promociju sadašnje uprave i njihovih velikih ideja.

Ovakav "politički oportunizam" nije velika novost, ali način na koji je predstavljen proizvodi čudan efekat, jer bi sve ove "velike infrastrukturne poslove koji nas vraćaju na mapu Evrope" trebalo da podrže oni koji možda nisu tipični glasači SNS-a. Svi ti super putevi koje pravi ministarka Mihajlović i otvara Vučić, svi ti lepi novi vozovi koji idu sporo ali su bar čisti i udobni, trebalo bi da znače onima koji putuju, a među njima je najmanje onih koji najviše podržavaju Vučića i SNS.

Fer je reći da je rekonstrukcija delova auto-puta Beograd–Niš koja je rađena u leto 2015. urađena na način koji nije bio standard u prošlosti, dakle, bolje nego u nekim ranijim situacijama, i da deonice koje su završene od Vladičinog Hana ka Preševu izgledaju kao pravi evropski auto-put. Međutim, Vučić oseća i zna, i to ga u javnim nastupima ljuti, da će potencijalno dobre strane njegove vladavine koristiti oni koji ga "ne vole", a da će njegov prosečan birač zapravo kukati za Ibarskom, po kojoj je mogao da vozi krntiju ili traktor i da ne plaća nikakve putarine.

Zato i ova vlada zna da je 800 kilometara auto-puta samo 800 kilometara i da je to važnije zbog stranaca nego zbog domaćih, a da se pravi poeni stiču na nekakvim lokalnim putevima "treće kategorije". Zato se deonica auto-puta kod Vladičinog Hana otvara sa šefom kancelarije Svetske banke, a lokalni put u Šumadiji ruku podruku sa Draganom Džajićem.¶

SLOBODAN GEORGIJEV

Sakaćenje ljudskih prava

Kome su smetale odredbe koje štite biračka prava žena ili prava žena koje rade u kući? Kome je smetao čak i naziv zakona, pa je i to morao da menja? Kako je moguće da je glas anonimnih persona iz različitih vladinih kancelarija "jači" od glasa ekspertkinja svetskog glasa

Iako su se u poslednjih nekoliko godina silno angažovali na polju rodne ravnopravnosti, predstavnici aktuelne vlasti konačno su i na delu pokazali koliko im je do teme stalo. A nije im, po svemu sudeći, stalo ništa više nego što im je stalo i do ostalih tema važnih za život "običnih" ljudi – dakle, nimalo.

Iz Modela zakona o rodnoj ravnopravnosti, koji je pre izvesnog vremena napisala radna grupa koju je činilo više ekspertkinja iz ove oblasti, a koja je formirana pod pokroviteljstvom kancelarije zaštitnika građana, izbačeno je mnogo toga pozitivnog i inovativnog. Tako osakaćen, novi predlog trebalo bi da bude tema zasedanja republičkog parlamenta 17. februara, bez ikakve javne rasprave i razmatranja eventualnih primedbi.

Zašto je to urađeno? Kome su smetale odredbe koje štite biračka prava žena ili prava žena koje rade u kući? Kome je smetao čak i naziv zakona, pa je i to morao da menja? Kako je moguće da je glas anonimnih persona iz različitih vladinih kancelarija "jači" od glasa ekspertkinja svetskog glasa?

Dok na ta pitanja za "Vreme" pokušavaju da odgovore aktivisti i aktivistkinje za ljudska prava, kao i potpredsednica Vlade Zorana Mihajlović, neki drugi beogradski mediji dobili su nalog da o ovom zakonu izveštavaju "isključivo pozitivno".

RIKVERC

Pre svega, ovo je primer na kojem se iznova potvrđuje da je izmena predloga zakona i pisanje novih "negde u mraku", daleko od javnosti, postalo uobičajena praksa aktuelne vlasti. Pre dve godine, recimo, kada je usvajan set medijskih zakona, dogodilo se da su tekstovi radnih grupa – mesecima usaglašavani i doterivani – jednostavno nestali. Navodno, bili su u Briselu na proveri. Međutim, na svetlo dana vraćeni su u izmenjenoj formi, što svakako nije urađeno u Belgiji, već u Nemanjinoj 11. U svakom slučaju, za razliku od predloga zakona o rodnoj ravnopravnosti, te izmene ipak nisu bile u suprotnosti s duhom onoga o čemu je ranije pregovarano.

"Model zakona koji je 2015. godine predstavljen javnosti, a koji je izradila Radna grupa koju je formirao zaštitnik građana, naišao je na pozitivne komentare upravo jer se fokusirao na posebne mere ka unapređenju rodne ravnopravnosti. Ovaj model je, recimo, predvideo mogućnost zdravstvenog osiguranja na osnovu kućnog rada, ravnopravnu zastupljenost žena i muškaraca u svim fazama izbornog procesa (od kandidovanja, do izbora u predstavnička i izvršna tela), obaveznu besplatnu pravnu pomoć za žrtve rodno zasnovanog nasilja i mnoge druge posebne mere čiji je cilj uspostavljanje suštinske ravnopravnosti građana. Ostaje pitanje zbog čega se Vlada odlučila za krnji i prazan predlog, kada je mogla da iskoristi već gotov model i eventualno ga dodatno unapredi", kaže za "Vreme" Sofija Mandić, pravnica i aktivistkinja u ženskom pokretu.

Dok je stari zakon predviđao obavezu poslodavca koji ima više od 50 zaposlenih, da ima i osobu zaduženu za rodnu ravnopravnost, kao i da podnosi izveštaj o tome, ovaj predlog to zahteva samo od onih koji zapošljavaju više od 250 ljudi. To je, inače, svega 0,3 odsto ukupnog broja poslodavaca

MODELOVANJE MODELA

Kao potpredsednica Vlade i šefica Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost, Zorana Mihajlović ima, naravno, potpuno drugačije mišljenje. "Zaštitnik građana Saša Janković napravio je model, odnosno formu kako treba da izgleda novi zakon o rodnoj ravnopravnosti. I njegov model bio je polazna tačka od koje smo krenuli u izradu novog zakona. U modelu zaštitnika građana bilo je i drugih predloga poput onih koji se odnose na usvajanja dece, seksualne eksploatacije i specijalističke zdravstvene zaštite, ali većina njih već ili jesu ili će biti regulisani drugim zakonima."

Ona još kaže da će pravna pomoć za žrtve rodnog nasilja biti deo budućeg zakona o besplatnoj pravnoj pomoći koji priprema Ministarstvo pravde, dok je pitanje kućnog rada već deo Zakona o radu. Takođe, prema njenim rečima, učešćem žena na izborima i njihovom zastupljenošću na listama i u parlamentu već se bavi izborno zakonodavstvo, pa je zbog svega toga odlučeno da "u ovom predlogu zakona ne bude ono što je već regulisano ili će biti regulisano drugim zakonima".

Sve ovo jako lepo zvuči, ali tu dolazimo do glavnog problema: zakoni o kojima priča ministarka naprosto ne sadrže rešenja koja idu u korist ravnopravnosti. Naprotiv. Vrlo su često instrument produbljivanja postojećih neravnopravnosti – zbog čega se, konačno, i pravio zakon o kojem je ovde reč.

Jedna od glavnih primedbi kritičara ovog predloga jeste činjenica da je njime prekršeno čak i pravilo da se već

IZUZETNO PONOSNA NA NACRT ZAKONA: **Zorana Mihajlović**
Foto: FoNet

dostignuti nivo ljudskih prava ne sme smanjivati i ograničavati, tj. da novi zakoni ne bi smeli da budu diskriminatorniji od prethodnih. U slučaju o kome je reč, događa se upravo to: primera radi, dok je stari zakon predviđao obavezu poslodavca koji ima više od pedesetoro zaposlenih, da ima i osobu zaduženu za rodnu ravnopravnost, kao i da podnosi izveštaj o tome, ovaj predlog to zahteva samo od onih koji zapošljavaju više od 250 ljudi. To je, inače, svega 0,3 odsto ukupnog broja poslodavaca.

Odgovarajući na pitanje zašto su određene odredbe iz prvobitnog nacrta jednostavno izbrisane, zamenica zaštitnika građana za prava deteta i rodnu ravnopravnost Gordana Stevanović kaže: "Navedenim pravima žena bavili smo se u Modelu zakona o rodnoj ravnopravnosti, čija je autorka profesorka Marijana Pajvančić, a zašto to nije preuzeto u Predlog zakona o ravnopravnosti žena i muškaraca, pitanje je za Radnu grupu. Mi nismo imali Radnu grupu i uvek smo isticali da je autorka Modela zakona o rodnoj ravnopravnosti profesorka Marijana Pajvančić."

Samo (me) gledajte!

"Za razliku od Vas, nemam ni najmanju dilemu da će i žene i muškarci imati i te kakve koristi od ovog zakona. Ne zavaravam se i da će ići lako. Znam da nije lako poverovati, ali žene u Srbiji će imati veća prava kada se usvoji ovaj zakon. I do svojih prava doći ćemo zajedno sa našim muškarcima. Samo gledajte i pratite!", kaže Zorana Mihajlović, odgovarajući na pitanje da li će kao šefica Koordinacionog tela za rodnu ravnopravnost učiniti nešto kako bi se ovaj predlog zakona upodobio cilju zbog kojeg je i napravljen.

Ona još ističe da je Predlog zakona o ravnopravnosti muškaraca i žena dobio podršku kako zaštitnika građana tako i poverenika za informacije od javnog značaja i poverenice za zaštitu ravnopravnosti. Predlog je, kako ona tvrdi, podržao nevladin sektor, ali i UN, OEBS i druge međunarodne organizacije "čiju smo pomoć imali pri donošenju ovog predloga zakona."

Izvori "Vremena" kažu da nije baš tako i da je ova teza o sveopštoj podršci više nego "ulepšana slika stvarnosti", ali to će i vrlo konkretno moći da se vidi tokom sledećih nekoliko dana, na putu ovog predloga ka eventualnom usvajanju u Skupštini.

Uprkos tome, kancelarija zaštitnika dala je komentare na Vladin predlog (vidi okvir "O rodu, broju i padežu"), gde se osvrće upravo na probleme roda i rešenja koja su bila dobra, a nisu uvrštena u Nacrt – između ostalog i na već pomenuto smanjivanje dostignutih prava.

MNOGO NAM JE DOBRO

U međuvremenu, vrlo je zanimljivo da se javnost na vrlo specifičan način priprema za usvajanje ovog i ovakvog zakona. Još od kraja prošle godine, i Zorana Mihajlović i poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković insistiraju na tome da, prema novom zakonu, poslodavci više neće moći da postavljaju "lična pitanja", niti da diskriminišu žene na osnovu izgleda, starosti ili porodičnih okolnosti.

Sve je to vrlo lepo i pozitivno, ali i uz minimalni nivo razmišljanja podrazumeva brojna pitanja. Pre svega, nejasno je ko će i kako, u državi u kojoj se retko koji »

O rodu, broju i padežu

TEKST TREBA DA GLASI "ZAKON O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI": Gordana Stefanović

Foto: Media Centar

Vladinim predlagačima nije smetao samo sadržaj već i naziv zakona. Iako se u civilizovanom svetu ovakvi dokumenti definišu kao zakoni o *rodnoj ravnopravnosti*, Srbija se i na ovom polju vraća mnogo koraka unazad i raspravlja o Predlogu zakona o ravnopravnosti muškaraca i žena – ne uključujući gej osobe, interseks, trans osobe i osobe koje se rodno ne određuju u okviru podele na muško i žensko.

S druge strane, Zorana Mihajlović tvrdi da je to tako urađeno zbog Ustava Srbije. "Tako je urađeno zbog Ustava Srbije. Zakon o rodnoj ravnopravnosti bio je radni naziv za potrebe Radne grupe koja je u maju prošle godine počela da radi na ovom predlogu. Međutim, Ustav Srbije ne poznaje 'rodnu ravnopravnost', već u članu 15. reguliše ravnopravnost žena i muškaraca, a ista formulacija je i u članu 62. Ustava. Nema drugog razloga", objašnjava Zorana Mihajlović.

Nasuprot njoj, pravnica Sofija Mandić naglašava da Ustav prepoznaje zabranu diskriminacije po bilo kom osnovu, a da je ovo razrađeno u Zakonu o zabrani diskriminacije. "Da je Mihajlović u pravu, zabrana diskriminacije na osnovu rodnog identiteta i seksualne orijentacije ne bi mogla da se nađe ni u ovom zakonu. Dakle, ako je ova pitanja moguće regulisati Zakonom o zabrani diskriminacije, zašto ne bi bilo moguće i ovim predlogom. Istina je da Ustav u posebnom članu ističe ravnopravnost žena i muškaraca, ali se zabrana diskriminacije na osnovu roda oslanja ne na ovu odredbu (član 15), već na opštu odredbu o zabrani diskriminacije (član 21). Član 62 reguliše brak, pa ne znam zašto ga uopšte pominje u ovom kontekstu."

I u Mišljenju o nacrtu ovog zakona, iz kancelarije Zaštitnika građana, Ustav se čita malo drugačije nego što to čini ministarka: tu se navodi da u predlogu zakona uopšte nisu korišćeni pojmovi "pol" i "rod", što je "u neskladu sa Ustavom" i važećim zakonima o zabrani diskriminacije, o ravnopravnosti polova, o izboru narodnih poslanika, o lokalnim izborima i nizu strateških dokumenta. "Imajući u vidu prethodno navedene propise i strateške dokumente i cilj zakona (uspostavljanje obaveza, odgovornosti i jemstava za ostvarivanje načela rodne ravnopravnosti), zakonski tekst treba da nosi naziv 'Nacrt zakona o rodnoj ravnopravnosti'. U tekstu je potrebno da se ujednačeno umesto pojma 'ravnopravnost' koristi pojam 'rodna ravnopravnost', kako bi se postigao odgovarajući efekat... i time omogućilo ostvarivanje svrhe donošenja ovog Zakona", kaže se u tekstu koji je potpisala zamenica Zaštitnika građana Gordana Stevanović. To, međutim, očigledno nije uvaženo.

zakon valjano primenjuje, prinuditi potencijalne poslodavce da prestanu s diskriminacijom; ili, još važnije, koja će to žena – suočena sa bedom i siromaštvom – trčati da prijavi šovinističkog poslodavca koji joj komentariše izgled ili je pita o porodičnim planovima? Koliko god ta pojava bila negativna, ona svakako nije nešto što se može rešiti preko noći, jednim zakonskim aktom.

No, umesto razmišljanja o tome, građanima i građankama ponuđeno je samo da se dive novoj odredbi koja će im – eto – u "cugu" izmeniti način zapošljavanja. U svim intervjuima, u svim izjavama, nadležni su potencirali isključivo tu temu, zaboravljajući kako u Srbiji život zapravo izgleda – i u slučaju žena, i u slučaju svih drugih. Kao da je baš priča o zapošljavanju najvažnija i jedina zaista problematična. Da stvar bude još zanimljivija, baš u danima pred najavljeno izjašnjavanje poslanika o novom predlogu, neki mediji dobili su eksplicitne navode da o zakonu izveste "pozitivno", dok su se neki bacili na detaljnu analizu promena u načinu ponašanja poslodavaca. Intervju poverenice za ravnopravnost koji je dala Tanjugu u utorak, 8. februara, uglavnom se sveo na PR delatnosti svih nadležnih za rodnu ravnopravnost i nekom neupućenom zaista bi moglo da se učini kako na tom planu u Srbiji nema nikakvih problema.

I Zorana Mihajlović zadovoljna je svojim učinkom: "Urađena je i nova Nacionalna strategija za unapređenje rodne ravnopravnosti do 2020. godine sa Akcionim planom, uveli smo Indeks rodne ravnopravnost i time postali jedina zemlja izvan EU koja po evropskim standardima meri ravnopravnost, uveli smo rodno budžetiranje, završavamo rodno senzitivni jezik... Sve to za manje od godinu i po dana. I na sve ovo sam izuzetno ponosna", objašnjava ona u razgovoru za "Vreme".

U međuvremenu, dok su svi srećni i zadovoljni, žene u Srbiji izložene su nasilju, različitim formama mobinga, diskriminisane po svim osnovama; transrodne osobe ne uživaju praktično nijedno od elementarnih ljudskih prava, a ni ostalima nije baš lako.

Ipak, ova priča ne tiče se samo i isključivo rodne ravnopravnosti. Ona se, pre svega, odnosi na odbranu osnovnih demokratskih principa. A oni podrazumevaju da se zakoni pišu u dogovoru s ekspertima, da se stručna mišljenja uvažavaju i cene, da se u obzir uzima i stav javnosti. S druge strane, ti principi nikako nisu u skladu s oktroisanim zakonima u kojima se mišljenje eksperata uvažava samo onoliko koliko se vlastodršcima sviđa, a mišljenje javnosti unapred "otpisuje" kao nevažno.

Ali, s druge strane, teško da je aktuelnoj vladi – u silnoj trci da se dokaže kao progresivna – preterano stalo do demokratije.

Samo da je pozitivno. ¶

TAMARA SKROZZA

TEOFIL PANČIĆ

In Požega veritas

Priča o *hronici najavljene smene* – napokon do kraja obavljene – direktorke Kulturnog centra Požege Slađane Petrović Varagić daleko je od toga da bude puka "lokalna stvar". Naprotiv, ona će nam reći nešto važno o današnjoj Srbiji, a osobito o njenoj vlasti, s tim da unapred računate na to da će ceo jedan "jurišni zdrug" – što klasičnih plaćenika, što dobrovoljaca, što online, što offline – raditi na tome da ta moguća spoznaja bude nekako unapred onemogućena, zamagljena ili bar relativizovana. Vi, naravno, znate zašto i za čiji račun, tako da možete nasesti samo na svoju štetu, a njihovu hasnu...

Enivej, o čemu se radi(lo)? Po metodu primenjivanom uzduž i popreko Srbije, zemlje da prevrne, i u Požegi je nedavno lokalna vlast uz pomoć bizarnih jajarsko-siledžijskih tehnika "prekomponovana" i nastala je nova većina, naravno sa Maci Diskreciji je u Požegi i okolini odzvonilo! Doduše, direktorka na kraju nije zvanično smenjena zbog Mace, nego zbog nekog uglja. Kakvog sad uglja?! Nevažno, ugalj je tu samo "mekgafin", što bi rekao Hičkok. Nešto kao kad Al Kaponea skleptaju zbog neplaćenog poreza.

Dobro, ali šta je to što nam ova požeška priča zapravo govori, na tom obećanom "širem" planu? Govori sve o pravoj naravi vučićevske "evropeizacije" Srbije, a koju da ovaj – kako tvrdi njegova sve strateškije raspoređena spin-doktorčad – sprovodi herojski i prometejski, sam protiv svih osim par vernih i kvalitetnih saradnika (Mihajlović, Stefanović, Vulin, Gašić... ko je peti? Ah, da, Babić!), a sapliću ga na jednoj strani američki NVO i medijski plaćenici, te "žuta" opozicija svih nijansi koja je samo ljubomorna na njega što joj je oteo program i sada ga

Već čuveni slučaj smene direktorke KC Požega simptom je šireg procesa: Srbija treba da se "evropeizuje" samo diplomatski, a iznutra da (p)ostane zagušljiva poludespotija

SNS kao okosnicom. Iz nekog razloga, praktično prva stvar koju je novo čelništvo opštine, predvođeno izvesnim Božić Milanom, bilo tvrdo naumilo da uradi, bila je smena direktorke tamošnjeg KC. To je izgleda bio najveći, takoreći gorući problem u Požegi: *isuviše kvalitetan* program za koji je direktorka optužena, a koji da ne odgovara mentalitetu i potrebama jednog "ratničkog naroda", kako se produhovljeno izrazio novi predsednik opštine. Ono na šta nisu računali jeste da će Petrović Varagić (inače "nestranačka ličnost", pošto je, eto, u postdemokratskoj Srbiji i to postalo jako važno da se naglasi, da nije nedajbože "neka žuta"...) dobiti javnu podršku od dobrog dela kulturne elite ove zemlje (i to ideološki vrlo šarene), kako zbog kvaliteta rada po kojem je znaju daleko izvan ovog gradića, tako i zbog apsolutno skandaloznih i zaumnih "razloga" za smenu po kojima su se Božić i ekipa proslavili, na čelu s onom već legendarnom detonacijom da je direktorka "odgovorna za porast gledanosti rijaliti šou emisija"! Ko biva, ona pravi nekakav elitistički program koji prostu požešku raju ne zanima, pa se ova zato – u prisilnoj apstinentskoj krizi usled nemogućnosti zadovoljavanja prirodnih kulturpotreba – oda je gledanju Mace Diskrecije?! A inače radije ne bi...

Pukla je, dakle, svenacionalna bruka, na požeško naprednjaštvo obrušilo se sve živo i neživo, uključujući, na primer, i baš nimalo "antirežimske" novine poput Večernjih novosti, da bi stvar uvrhunila eksplicitnim protivljenjem Ministarstva kulture Republike Srbije ovoj i ovakvoj smeni (ali ono tu nema formalne ingerencije, može samo da apeluje). I, šta se dogodilo? Stvar je na neko kraće vreme prolongirana, ali se od smene nije odustalo, naprotiv, evo su taj neki Božić i društvo svoju volju sproveli u delo, pokazavši srednji prst "celoj Srbiji". I sada obećavaju puno lipih stvari, narodne nošnje i preslice, ili šta već, taj galimatijas je teško razgovetati. U svakom slučaju, "bolje i doslednije" provodi, a na drugoj zli Toma Nikolić, neverni Ivica Dačić i opasna desna opoziciona bulumenta (minus Šešelj, kako stoje stvari). Pa daj onda, ako nam je već toliko do te Jevrope, da podržimo nekako sirotog čoveka, glasajući za njega glasali bismo baš za strateški program evropeizacije, što smo bre neki, čemu više ta snobovska gadljivost...

I onda dođe – Požega. Brutalna, osiona, bezobrazno glupa, geački inadžijska, upravo otvoreno idiotska i zapanjujuće drska partokratska smena jedne kvalitetne osobe, u ime nekog pasatističkog, ultrakonzervativnog i dubinski "antievropskog" sistema vrednosti. A sve to u režiji stranke čiji se neprikosnoveni predsednik zove – Aleksandar Vučić. A ne Tomislav Nikolić, Ivica Dačić, Sanda Rašković Ivić, Maja Stojanović ili Teofil Pančić. Nemojte mi mahati intervencijom Ministarstva kulture: ono s Gospodarom odavno ne duva u isti rog; da je drugačije, "intervencija" bi i te kako urodila plodom. Ne, ništa od ovoga ne znači da je Požega nastala Vučićevom voljom, ali znači da mu cela ta stvar prolazi ispod radara, ne zato što ne zna za nju (naravno da zna, taj zna i neuporedivo "sitnije" stvari), nego ga je baš briga, neće da mrdne malim prstom, a doslovno je njegovo mrdnuće malim prstom moglo da zaustavi divljanje njegovih lokalnih đilkoša. On i njegov serkl u to se ne pačaju iz onog jednog fundamentalno važnog razloga o kojem se sve vreme radi: ne ide im u račun. Srbija po njihovoj meri treba da se "evropeizuje" samo u stvarima manje-više diplomatskim i dovoljno krupnim da se jasno vide sa strane, a u svom unutrašnjem ustrojstvu (kamoli daleko od svetala velegrada) ona treba da ostane, ili iznova da postane, zagušljiva zaplotnjačka poludespotija, u kojoj će palanačke zamlate – dakako, ako su lojalne Kome Treba – imati neograničenu prevlast i premoć nad boljima od sebe. Dakle, manje-više nad svima. ¶

Odsudna odbrana Radete

Zašto je premijeru Vučiću jako nezgodno da isporuči radikalsku trojku u Hag

Srbiji se taman učinilo da je prisilna saradnja sa Međunarodnim krivičnim sudom za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji (MKSJ) stvar prošlosti, kad ju je Tribunal grubo podsetio da još postoji. Za sredu, 10. februar, nakon što ovaj broj "Vremena" ode u štampu, u Hagu je zakazan javni pretres na kome će predstavnik Srbije pokušati da objasni zašto Srbija uporno odbija da isporuči troje funkcionera Srpske radikalne stranke koji su optuženih za nepoštovanje suda.

Tribunal je pre više od godinu dana tražio da se Vjerica Radeta, Jovo Ostojić i Petar Jojić privedu u Hag kako bi odgovarali zbog zastrašivanja najmanje četvorice svedoka u predmetu protiv vođe radikala Vojislava Šešelja, kome je suđenje za zločine protiv čovečnosti pri kraju. Radeta i Jojić su bili članovi Šešeljovog pravnog tima (Radeta je u prethodnom skupštinskom sazivu bila i poslanica), dok je Ostojić četnički vojvoda bez funkcije u SRS-u.

Tribunal je optužnice protiv radikalske trojke držao u tajnosti i punu godinu dana strpljivo čekao da srpske vlasti postupe po njima. Kad se to nije dogodilo, optužnice su početkom decembra ove godine objavljene, a zahtev je ponovo ispostavljen, ali javno, što je u Beogradu dočekano sa konsternacijom. Rasim Ljajić, večni predsednik Nacionalnog saveta za saradnju sa MKSJ, izjavio je da je Beograd od predsednika suda Karmela Ađijusa zatražio razjašnjenje jer se ovaj slučaj, kako je rekao, razlikuje od svih dosadašnjih (nije objasnio po čemu). "Mi moramo da vodimo računa o ukupnim interesima i stabilnosti zemlje, a ne da posmatramo saradnju sa Hagom jednosmerno", kazao je Ljajić za televiziju N1.

Sudija Ađijus očigledno nije bio impresioniran ovim odgovorom, pa je od srpskih vlasti ponovo zatražio hapšenje Radete, Jojića i Ostojića, uz dodatan zahtev da se u Hag svakog meseca šalje izveštaj o tome zašto obaveza nije ispunjena, i istovremeno zakazao gorepomenutu javnu raspravu. Ljajić je kontrirao zahtevom da se trojci umesto u Hagu sudi pred srpskim sudom u Beogradu. Usput se požalio da je Tribunal "nekorektno postupio" kad je zahtev Beograda za razjašnjenjem, koji je u Hag poslat pod oznakom "poverljivo" učinio dostupnim javnosti. Oglasila se i Vjerica Radeta, predvidljivim zaklinjanjem da nikada neće dobrovoljno otići u Hag, ali da je spremna da se odazove pozivu domaćeg pravosuđa i dokaže svoju nevinost.

KLETVE I PODMETANJA

Zbog čega Beograd, koji je doduše uz mnogo nećkanja, u Hag dosad poslao Slobodana Miloševića, Radovana Karadžića i Ratka Mladića, a uz njih celokupan vojni vrh i šefa obaveštajne službe iz devedesetih, sada odbija da pohapsi tri funkcionera jedne vanparlamentarne stranke i kakve to veze ima sa stabilnošću države? Da bi se na to pitanje odgovorilo, treba se vratiti u vreme kada je Radeta, kao poslanica najjače stranke u Skupštini, ispaljivala kletve i vradžbine na kolege poslanike, a Petar Jojić u svojstvu saveznog ministra pravde slao tadašnjoj glavnoj tužiteljki pisma koja su počinjala sa "Kurvo Del Ponte...". Sve je to bilo u funkciji odbrane lika i dela Vojislava Šešelja od "haške nemani", a ni sam vojvoda se nije ustezao od psovki i sprdnje na račun Tribunala, u sudnici i van nje.

Ali ako je neko pomislio da Šešelj osim prezira i podsmeha nije imao šta da poruči Tribunalu, grdno se vara: on je proces u kome je sudelovao shvatao krajnje ozbiljno, što se vidi iz načina na koji se njegov pravni tim sistematski bavio svedocima optužbe. Neki su poslati u Tribunal sa zadatkom da se dobrovoljno prijave da svedoče protiv vojvode, ali u stvari da izvide kakvim dokazima Tužilaštvo raspolaže i da na suđenju poreknu sve što su rekli u istrazi. Koordinator ovih napora bio je nekadašnji Šešeljev blizak saradnik Ljubiša Petković, koji se i sam prijavio za svedoka, a zatim odbio da se pojavi na suđenju, zbog čega je u Hagu već osuđen na tri meseca zatvora.

Drugi svedoci su, međutim, bili autentični i na njihovom "obrtanju" je trebalo raditi. Prema optužnici, Radeta je osobi koja se pominje kao "Svedok broj 1" ponudila mesečnu rentu od 500 evra ako pristane da na glavnom pretresu porekne prvobitni iskaz i umesto njega izrecituje tekst koji mu je ona dala, uključujući i pripremljene odgovore na Šešeljeva pitanja. Sličnu ponudu dobio je od Jojića i Ostojića i "Svedok broj 2", a bilo je i pretnji, što je svakako imalo izvesnu težinu ako su dolazile iz usta četničkog vojvode. O uspehu cele operacije govori i to da je ogromna većina svedoka optužbe iz bivšeg sastava stranke promenila iskaze, optužujući Tužilaštvo za ucene i podmićivanja, tj. isto ono što je Šešeljev pravni tim, prema optužnici, sam radio.

Tu stižemo do "Svedoka broj 4", kome je takođe nuđena apanaža i sinekura u

SVE IH SPAJA ŠEŠELJEV PRAVNI TIM: Vjerica Radeta, Aleksandar Vučić iz radikalske faze i Vojislav Šešelj iz posthaške faze
Fotografije: Tanjug, FoNet

stranci, ali, valjda kao ona trešnja na vrhu torte, susret sa tadašnjim generalnim sekretarom SRS-a i jednim od šefova Šešeljevog pravnog tima – Aleksandrom Vučićem. U optužnici se ne navodi da li je do tog susreta došlo, niti se aktuelni premijer tereti da je na bilo koga vršio pritisak, ali eto... Nemanja Stjepanović, istraživač Fonda za humanitarno pravo, koji je u svojstvu izveštača agencije Sense intenzivno pratio suđenje Šešelju kaže za "Vreme" da je bar jedan od motiva za vladino "ne" Tribunalu upravo ovaj detalj. "Očito da nije lako nakon napuštanja zajedničke stranke još jednom izneveriti bivše političke drugove i onda, što je još nezgodnije, misliti šta će oni u Hagu govoriti o ulozi drugih članova tima odbrane u operaciji predomišljanja svedoka i pritiscima na njih", rekao je on. I tajming je nezgodan, jer bi suđenje u jeku predizborne kampanje svakako imalo uticaj na bar jedan deo biračkog tela, svakako na štetu naprednjaka.

MEKA MOĆ TRIBUNALA

Šta će se dogoditi ako Srbija tvrdoglavo ostane pri stavu da neće hapsiti radikalsku trojku? Tribunal odavno više nije ona ala koja je do pre neku godinu diktirala tempo evropskih integracija Srbije (a i Hrvatske), reči glavnog tužioca više ne stižu do ušiju šefova država i vlada. Ukratko, ta je radnja pred zatvaranjem i trenutno je, delimično i zaslugom samog MKSJ, više kamenčić u cipeli nego prioritet onima koji su do juče postavljali saradnju sa tim sudom kao uslov svih uslova.

To, međutim, ne znači da Srbija neće trpeti nikakve posledice, pogotovo ako ovom prkosnom gestu pridruži i odbijanje da natera Šešelja da se krajem marta pojavi na izricanju presude u procesu u kome je glavnooptuženi. Šešelj je već najavio da neće ići i da je eventualno spreman da se u finale procesa uključi putem video-linka. Ljajić je početkom nedelje izjavio da "vlada ima neke ideje u vezi sa tim", ali nije ulazio u detalje, a do predaje teksta nismo uspeli da uspostavimo kontakt sa njim. Odlučno "ne" izručenju Šešelja stiglo je od Aleksandra Vulina, koji se, valjda kao ministar za (između ostalog) boračka pitanja, očigledno oseća nadležnim za zaštitu likova i dela svakolikih "heroja" iz devedesetih, pa je tako na sva usta nahvalio osuđenog generala Lazarevića i špijunski duo Jovica Stanišić – Franko Simatović.

"Oni nemaju ni jedan jedini razlog da ono što nisu uradili za 12 godina, sada hoće da urade u 12 dana", rekao je Vulin i istakao da je Tribunal bez ikakvog razloga i bez dobrog pravnog utemeljenja čekao 12 godina da donese presudu Vojislavu Šešelju. "Onda ih molim najlepše da sačekaju još 12 meseci. Oni su gospodina Šešelja ovde pustili da dođe iz zdravstvenih razloga i neka ga ostave da se bavi politikom, da učestvuje na izborima, neka ga ostave da živi svoj život, nemaju niti jedan razlog, ni opravdanje da ovo što rade, rade, ne samo uoči izbora", rekao je Vulin u izjavi za medije. Velikodušno, ako se ima u vidu da ga je Šešelj nakon izlaska iz pritvora prošle godine nazvao "onaj idiot Aleksandar Vulin".

Ukoliko ga ne trone Vulinova molba ni Ljajićeva strepnja za stabilnost Srbije, ono što Tribunal može da uradi je da u svom izveštaju za Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija, koji se podnosi svakih šest meseci, konstatuje da Srbija odbija da sarađuje. Sledeći takav izveštaj na redu je u junu, taman u vreme kada bi po planovima trebalo da se otvore famozna poglavlja 23 i 24 (pravosuđe i osnovna prava) u pristupnim pregovorima EU. Imajući u vidu da je Evropski parlament već izglasao jednu rezoluciju o Šešelju, krajnje je verovatno da će bar jedna, ili čak nekoliko članica EU tražiti da se otvaranje poglavlja odloži do decembarskog izveštaja, što bi u krajnjoj liniji na najmanje šest meseci zamrzlo svaki napredak Srbije u evropskim integracijama.

Do juna je, međutim, daleko, a nije teško zamisliti situaciju da se, nakon što se u aprilu prebroje glasovi, neke ako ne i sve tražene osobe manje ili više dobrovoljno nađu u Hagu. Nije teško zamisliti ni situaciju u kojoj bi nova vlada, ili bar jedan čovek na njenom čelu, došla do zaključka da joj evropske integracije i nisu baš toliki prioritet koliko su dosad tvrdili. Imaće, uostalom, pune četiri godine da razmišljaju kojom će stazom krenuti. ¶

DEJAN ANASTASIJEVIĆ

Što više normi, to veće bezakonje

Građani bi se od magaraca trebali prometnuti u lisice, pa biti na oprezu, ako se već ne bi trebali jasno i javno i masovno suprotstaviti zakonima i zlonamernom zakonodavcu koji im krade vlastite živote: za početak ovima o represiji i ograničavanju njihovih vlastitih sloboda

Sve ovo što Skupština Srbije, prateći obavezne taktove Vlade Srbije i vladajuće vrhuške, radi posljednjih godina govori ne samo da obavezna poglavlja o pravosuđu i vladavini prava nećemo tako brzo otvoriti, već da ćemo ih teško ikada zatvoriti.

Od onih 250 poslanika u parlamentu jedva da poneko ima svijest o tome u čemu, u stvari, učestvuje: dosadašnja statistika ovog saziva, koji je posve obesmislio parlamentarni rad i ulogu zakonodavstva, kaže da su donijeli više od dvije trećine zakona po hitnom postupku, kao i da se neprestano donose nove i nove izmjene i dopune već postojećih ili nedavno donesenih propisa.

Nema tog sudije, advokata, službenika u bilo kojem državnom organu koji to može pratiti, ukrštati često proturječne pravne norme i primjenjivati ih. Sve to možemo podvesti pod onu starovremensku izreku: što više normi, to veće bezakonje.

NEDAĆE NA SVAKOM ĆOŠKU

Građane, za razliku od onih koji propise na njih primjenjuju, ne opravdava to što ne poznaju – a i kako u ovoj hiperprodukciji propisa – zakone koji se na njih odnose. Evo samo posljednji primjer: porez na imovinu moraju platiti iako im nadležna porezna uprava nije poslala rješenje. Porezna uprava može rješenje poslati kad god hoće, ali građani moraju raditi posao umjesto nje, najprije računati kolika im je rata po prošlogodišnjem rješenju, potom plaćati o roku, u suprotnom im sljeduju masne kamate. Porezna uprava ne plaća kamate za svoj nerad i nesposobnost.

Građane Srbije na svakom ćošku čekaju nedaće sa državom. Država njima ne vraća, usprkos i pravomoćnim presudama (poput slučaja Nišlija koji štrajkuju danima i mjesecima i nikoga nije briga), njihov vlastiti novac, ali zato će na svakoga od njih poslati privatnog izvršitelja i u krajnjoj konzekvenci njihovu imovinu staviti na doboš. Sjetimo se ovdje hrvatskog slučaja: i oni su prije nekoliko godina donijeli zakone o privatnim izvršiteljima, ali su ih potom stavili izvan snage, uzimajući u obzir loše materijalno stanje svojih građana, iako su hrvatski građani prilično bogatiji od naših.

Sistem kojega su, također da budemo objektivni, ustanovili oni iz prošle vlasti – eno su Snežana Malović i Slobodan Homen izginuli objašnjavajući kako će sudovi puno bolje raditi kad privatni izvršitelji počnu sa radom – ovi potonji su u dva dvogodišnja mandata dodatno razradili. Jasno, na štetu građana, a domete njihove zakonodavne prakse tek ćemo osjetiti u manje ili više bliskoj perspektivi.

Prvo, Zakon o policiji, sporan u mnogim stvarima, ali obogaćen mogućnošću da policajci budu "naoružani", osim vatrenim oružjem, i tzv. elektrošokerom i biber-sprejom, bez analize što to može značiti za građane koji se eventualno nađu na udaru tih "pomoćnih oružja", a koji boluju od srčanih i drugih bolesti. Paralelno s time se najavljuju silni otkazi u policiji, koja ionako pati od manjka kadrova, obučenih i provjerenih, ali se istodobno stvara – kako to reče zaštitnik građana Saša Janković prije koji dan na Televiziji N1 – parapolicija u vidu komunalne policije.

KOMUNALCI KAO POLICIJA

Umjesto da se stabiliziraju policijski redovi, da se policiji omogući normalan rad, vlasti hoće napraviti komunalnu policiju koja, kao prvo, više neće imati strogo određen broj pripadnika komunalne policije s obzirom na broj stanovnika (gradonačelnik Beograda Siniša Mali mjesecima priča o novih hiljadu zaposlenih na dosadašnjih oko 300), a kao drugo, dosadašnjim ovlaštenjima dodat će im se nova. Represivna, dakako, pa će moći legitimirati i privoditi građane (dosad su to mogli uz asistenciju "prave" policije), izdavati im prekršajne naloge umjesto dosadašnjih mandatnih kazni, tražiti informacije o određenim događajima (doduše, građani mogu to odbiti), pa čak biti – ne u propisanim uniformama i sa određenim oznakama, koje propisuje lokalna samouprava – u civilu.

Sva ta ovlaštenja dobijaju se sa završenom srednjom školom, a mogu u redove komunalaca stupiti i bivši pripadnici Vojske Srbije i MUP-a. To znači, kako se već neko vrijeme nagađa, da bi tu mogli završiti i neki od onih hiljadu i nešto policajaca koje su vlasti najprije zaposlile na nekakvim izmišljenim poslovima "analize rizika", kako bi ih lakše mogli proglasiti viškom i otpustiti. Pritom je ministar dr Nebojša Stefanović pričao nešto o ljudima s kriminalnim dosjeima – a da se nije pozvao na makar i disciplinsku, a kamoli krivičnu odluku, što je suprotno i Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima – koji bi, ipak – i takvi, naime, ako ih ima – mogli ubuduće biti zaposlenicima komunalne policije.

Tko se jednom opekao, i na hladno puše, stara je narodna poslovica. Nije teško zamisliti kako će vlasti zapošljavati komunalne policajce: po političkoj podobnosti. S proširenim ovlaštenjima, a građani bi se mogli prisjetiti (ako nemaju pileći mozak) onih vremena kad ih je mlatila po ulicama srpskih gradova "prava" narodna milicija, onih vremena kad je Aleksandar Vulin komentirajući upotrebu vodenih topova protiv građana na minus temperaturama govorio: što su

NOVA SILA NA ULICAMA: Komunalna policija, brojnija i moćnija
FOTO: A. Stanković

htjeli, toplu vodu možda? Tad su socijalisti uz pomoć radikala ipak morali dovoditi narodnu miliciju sa strane, nisu imali dovoljno svojih "domaćih"; kad dobijemo komunalnu policiju s ovlaštenjima "skoro prave", a politički podobnu i političko-naprednjački probranu, moći ćemo se samo zavući u svoje stanove i kuće i pustiti da nam vlast kroji sav vanjski život.

KUĆNI ŠPIJUNI

Iako, ni to nećemo moći ako prođe nakaradni Prijedlog o zakonu o stanovanju i održavanju zgrada. Eno ga u Skupštini Srbije i čeka na red dok je ovaj saziv još na okupu, uoči predstojećih ničim izazvanih izvanrednih parlamentarnih izbora. Po tom zakonskom prijedlogu, ni u vlastita četiri zida nas nemaju namjeru ostaviti na miru, već bi da nam i u stambene zgrade uvale svoje stranačke vojnike da upravljaju našim zgradama. Dakle, svaka zgrada s više od 30 stanova, ali i svaka sa manje u kojoj se sami stanari nisu dogovorili o upravljanju zgradom, prisilno će dobiti profesionalnog upravnika.

Taj mora imati najmanje srednju školu (!), treba polagati nekakav ispit (kakav, propisat će nadležni ministar, kao što će tek naknadno propisati sve podzakonske akte i pravilnike) i dobiti licencu od Privredne komore Srbije. Onda je taj svršeni srednjoškolac sa ispitom i licencom osoba koja će vam rješavati probleme kad vam curi voda, ili kad netko ne plaća svoje račune, pa ga on prijavljuje nadležnima sve do izvršitelja (kao da već nemamo izvršitelje, komunalna poduzeća, sudove...), ili kad vam netko boravi u stanu, a on posumnja da je riječ o neprijavljenim podstanarima...

Samo u Beogradu, tvrdi gradski menadžer Goran Vesić, ima deset hiljada zgrada koje nitko ne održava. I eto nam rješenja: bar deset hiljada svršenih srednjoškolaca će dobiti licencu i – jer to nije besplatno – barem 300 dinara po stanu u zgradi mjesečno (a cijenu bi trebala određivati lokalna samouprava). Idealno za zapošljavanje stranačkih aktivista sa srednjom školom, koji će uz novac od građana i stanara prikupljati i informacije, pogotovo o stanarima koji nisu "pravovjerni" i "ne vole nekoga i nečiju porodicu".

NAMERNA SLIČNOST

Ako u tom odsustvu bilo kakve pravne države – a vladavine prava pogotovo – građani očekuju bilo kakvu pravdu od suda, i tu su se "nasanjkali". Pravosuđe je u pravoj agoniji, samo produbljenoj otkako su ga upropastili "oni prethodni", a sudovi rade "na poene". U općem zagušenju starim predmetima, predsjednik Vrhovnog kasacionog suda Dragomir Milojević upravo je objavio novi princip o vrednovanju rada krivičnih sudija, koji će ubuduće biti nagrađeni za to da u žalbenom postupku ne analiziraju, nego potvrđuju prvostepene presude, ma kakve one bile.

"Ovo je drastična mera 'rešavanja' nagomilanih problema u pravosuđu u krivičnoj materiji. Svaki sudija izvestilac, koji savesno obrađuje ožalbeni

predmet, ulaže veliki trud analizirajući spise, koji mogu biti obimni i preko pola metra. Zašto bi to radio, kada može bez udubljivanja u predmet potvrditi prvostepenu presudu? To mu se vrednuje kao pet predmeta na kojima savesno radi i ukida rđavu prvostepenu presudu. Statistika!", kaže za "Vreme" advokat Đorđe Mamula, koji nas podsjeća i na sentencu: "Magarci čitaju zakone, a lisice podzakonske akte."

Ta problematika će tek doći na dnevni red, još će tu blesavih ideja biti. Dotle, građani bi se od magaraca trebali prometnuti u lisice, pa biti na oprezu, ako se već ne bi trebali jasno i javno i masovno suprotstaviti zakonima i zlonamjernom zakonodavcu koji im krade vlastite živote: za početak ovima o represiji i ograničavanju njihovih vlastitih sloboda. ¶

TATJANA TAGIROV

U strahu od vladičanskog trona

U Crkvi ne vlada demokratija i svako ko je deo nje to vrlo dobro zna. U čemu je onda problem? Problem je što su u praksi sveštenici mahom ostavljeni na milost i nemilost episkopima. Ako im se zalomilo pa im je nadređeni jedan od onih koji se ponašaju kako to dolikuje visokom crkvenom predstavniku, odlično za njih, a ako nije, ostaje im najčešće samo molitva

ONAJ KOGA SE PLAŠE: Vladika Nikanor
Foto: FoNet

"Mene patrijarh (Pavle) ne poštuje iz njemu znanih razloga. Neka mu je Bog u pomoći, ne poštuje on moju reč", izjavljuje vladika banatski Nikanor u razgovoru sa vernicima 2009. godine. U nekih tridesetak minuta koliko traje taj razgovor, episkop banatski, između ostalog, i tri puta ponavlja kako ima određenih sveštenika koji mu rade o glavi, koji su protiv njega, i pomalo pretećи naglašava: "Znam ja koji su."

Od tog, sasvim uobičajenog obraćanja episkopa Nikanora prošlo je skoro sedam godina. U tom periodu dosta promena, bez sumnje nesvakidašnjih, dogodilo se u Srpskoj pravoslavnoj crkvi. Zbog nagomilanih prestupa pet episkopa je na ovaj ili onaj način udaljeno sa svojih tronova. Govori se da tome nije kraj. Pojedine dnevne novine, kao i izvori iz Patrijaršije, tvrde da se ispituju i tužbe na račun delovanja vladike banatskog.

Pre nekoliko dana, osvanula je takođe jedna nesvakidašnja vest kada je reč o crkvenim odnosima. Naime, sveštenik Tomislav Živković dobio je sudsku odluku u svoju korist za zlostavljanje na poslu, tj. mobing, protiv vladike banatskog Nikanora. Pošto je reč o Višem sudu u Pančevu, najverovatnije će proces imati i nastavak – vladika Nikanor je za "Frankfurtske vesti" izjavio da će da se žali Apelacionom sudu.

Portparol SPC se nije oglasio. Razne reakcije su se već čule povodom ovog slučaja, uključujući i one koje se tiču odnosa Crkve i države, "jeresi ekumenizma", ličnosti vladike Nikanora, kao i odnosa episkopa prema sveštenstvu. Čak i ako izuzmemo ko je u ovom konkretnom slučaju, na relaciji episkop banatski i sveštenik, kriv a ko nevin, ostaje kroz te reakcije dijagnoza trenutka u kojem se Crkva, a samim tim i deo društva čiji je Crkva neraskidivi deo, nalazi.

HRONOLOGIJA PRESUĐENOG MOBINGA

Ukratko, sveštenik Tomislav Živković, bivši omoljički paroh, kazao je da je sve počelo tako što ga je neko od kolega oklevetao vladici, ubedivši ga da ga Živković, koji je nedavno došao u banatsku eparhiju, potkazuje Sinodu i radi na njegovoj smeni. Prema rečima Živkovića, vladika ga je potom lišio čina protonamesnika i protojereja, zabranio mu sveštenodejstvo, prestao da mu uplaćuje penziono i socijalno, pretio mu, vređao suprugu, čak bio blizu toga da se fizički obračuna s njim. Konačno, repertoar uvreda koje mu je uputio uključivao je i karakterisanje svog podređenog kao lažova i kokoške. Vladika Nikanor, s druge strane, nije bio tako jasan u izjavi za medije, mada je odgovarajući na pitanje o svom kliriku kazao da je njegova najveća greška što je bio sažaljiv pa ga je primio, da je reč o nekom ko je već imao loše odnose u prethodnim eparhijama u kojima je bio, te je pomenuo i neke nestale novce iz omoljičke parohije.

Kao što je poznato, na scenu je onda stupio i građanski sud, a priča čeka konačni rasplet, koji je zanimljiv i zbog onoga što može doneti uključenim akterima. Kako će se jedan vladika ponašati i šta će učiniti ako se donese pravosnažna presuda da je svog klirika zlostavljao, a šta će dobiti nekadašnji paroh i kakva će biti njegova sudbina, ostaje da se vidi.

KO SAM JA DA MI SUDE

"Slabiji je Vrhovni sud od Srpske pravoslavne crkve, a i mlađi je. (...) Mi veću silu imamo nego vi!", uzviknuo je krajem oktobra 2009. vladika Nikanor predstavnicima države, sprečivši sudske izvršitelje Opštinskog suda u Kikindi da po presudi Vrhovnog suda Srbije isele jednog

đakona kako bi u taj stan došao sin pokojnog sveštenika.

Episkop banatski je inače poznat kao neko blizak ekstremnim desničarskim organizacijama u Srbiji i kao čovek teške naravi. U praksi, taj eufemizam znači da dotični ume da se ponaša bahato i despotski, da sveštenike drži u stalnom strahu, da ih ponižava, da njegovi klirici strepe kako će on reagovati u najobičnijim prilikama, da rasitnjava parohije i da prima sveštenike iz drugih eparhija ne bi li na taj način lakše držao u šaci, bez ironije govoreći, sveštenički sirotinju. Naravno, ima i onih koji su mu bliski pa im je položaj znatno bolji u svakom smislu.

Da li je vladika Nikanor jedini koji se prema nekim svojim klericima ponaša loše? Nije. Možda su pakovanja drugačija, ali takvo ophođenje teško da je rezervisano samo za njega. Da li on čini nešto strašnije od onoga što se radi u nekim drugim eparhijama? Teško. Da li je vladika Nikanor imao prava da sveštenika, za kojeg oceni da ne obavlja dobro svoju dužnost, oduzme protojerejska i namesnička zvanja, da ga preseli gde želi, da ga iseli iz crkvenog stana? Imao je.

U Crkvi ne vlada demokratija i svako ko je deo nje to vrlo dobro zna. U čemu je onda problem? Problem je što su u praksi sveštenici mahom ostavljeni na milost i nemilost episkopima. Ako im se zalomilo pa im je nadređeni jedan od onih koji se ponašaju kako to dolikuje visokom crkvenom predstavniku, odlično za njih, a ako nije, ostaje im najčešće samo molitva. Tačnije, velika je verovatnoća da, ako vladici, i bez razloga, klirik stane na žulj, teško da će taj sveštenik imati načina da se zaštiti. On može da piše Saboru, odnosno Sinodu SPC, kao i da se obraća Crkvenom sudu, ali da li se i u kojoj meri te tužbe uopšte uzimaju u obzir? Bilo je takvih primera, ali retko. Događalo se da klirici, nakon što su se osnovano požalili na svog vladiku, budu još u goroj poziciji jer ostanu u eparhiji, a vladika postaje još ljući i osvetoljubiviji. Naravno, u pojedinim eparhijama klirici vrlo dobro znaju da im je bolje da ćute ma šta radio i ma kako se njihov nadređeni ponašao. Ogromnu ulogu tu igra njihova finansijska zavisnost od strane onoga ko je na eparhijskom tronu.

Ne ugrožava li se ovakvom zloupotrebom neupitne vladičanske vlasti ono na šta se mnogi pozivaju kao na ključnu odliku Crkve, tačnije ono što bi Crkvu trebalo da odlikuje, a to je sabornost? Da li je moguće da ako je, recimo, u banjalučkoj eparhiji popadijama zabranjeno da rade jer tamošnji episkop smatra da je uloga žene da sedi kod kuće, ostale vladike ne kažu svom sabratu da malo promeni svoje stavove i utiču na njega da ne ugrožava porodice koje su pod njegovom vlašću.

Implikacija ovog straha ima mnogo, a obuhvata i onu tišinu koja ume da nastane i kada se zaista nešto opasno i loše događa na vladičanskom dvoru. A zataje sudovi, i crkveni i građanski, zataje i svedoci, dok godine prolaze, a nevini pate.

HAJKA NA SRPSTVO

Kada je reč o tužbi za mobing, otvorila su se još neka pitanja. Jedno od njih odnosi se na odnos Crkve i države. Bilo je onih koji su smatrali da država ne sme da se meša u radne odnose unutar Crkve, kao i onih koji su pozdravili samu činjenicu da ponašanje jednog episkopa dok je na vlasti može biti predmet tužbe.

Što se tiče te zabrane mešanja države u unutrašnje stvari Crkve, kao da se zaboravlja da postoji granica nakon koje država ne samo može već bi i morala da se umeša. Tačnije, to ne bi bilo mešanje već pravo jednog građanina da zaštiti svoja prava. Ako je odista građanin Tomislav Živković bio zlostavljan na radu, to ne može da spada u radne odnose unutar Crkve.

I kao što to uvek biva, pošto je vladika Nikanor predstavnik one tradicionalne, antiekumenske struje, opet su se uskomešale strasti pa se banatski episkop vidi kao žrtva zavere, hajke zbog dolaska pape, čiji dolazak inače nije najavljen. Ali po toj logici stvari, sve što se u Crkvi (ne) desi nekako se povezuje sa Vatikanom.

U jednom od intervjua, vladika Nikanor, upitan da prokomentariše pisanje pojedine štampe o sebi, kazao je: "Taj (njihov) nalogodovac, i sam naručen i obučen u stranim štabovima, radi na starom zadatku: urušavanju jedinstva i autoriteta Srpske pravoslavne crkve." Ne ulazeći u bilo čije motive, valja se setiti one o trnu u tuđem i brvnu u svom oku. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Hajde malo o činjenicama

U Nedićevoj Srbiji oca su mi ubili odvodeći ga iz Topovskih šupa, majku u dušegupki vozeći je kroz Beograd, za moju sudbinu Milan Nedić nije bio odgovoran, jer sam se našao u Novom Sadu gde je vladao mađarski regent Mikloš Horti. Da li se mene lično tiče diskusija o eventualnoj rehabilitaciji Milana Nedića? Pa, tiče me se. Ovde, međutim, nije reč o tome

Piše: **Ivan Ivanji**

Na prvom mestu bih citirao nemačke zvanične izvore. Pretpostavljam da su poznati istoričarima Srbije. Svi su više puta objavljivani. Zanima me da li će se izneti na suđenju o rehabilitaciji tog čoveka.

Nemački general Valter Hinghofer je 22. septembra 1941. godine u okviru "čišćenja terena na obali Save" naredio da se uhapsi "celokupno muško stanovništvo od 14 do 70 godina" i preko Sremske Mitrovice i Šapca sprovede u logor, koji je izgrađen pod nadzorom njegove divizije. To je praktično bilo naređenje da se muški stanovnici ubiju bez obzira na to da li je neko od njih sarađivao sa partizanima ili nije. General Franc Beme, koji je od 16. septembra imao zvanje "opunomoćenog komandanta Srbije", o tome je obavestio Milana Nedića 27. septembra 1941. rekavši da će "nameravana akcija da se sprovede pomoću najoštrijih mera" i ponudio mu da zbog toga podnese ostavku, što je Nedić odbio. Beme je to napisao u svom zvaničnom izveštaju 28. septembra.

Naglašavam da je reč bila o srpskom muškom stanovništvu, još ne o Jevrejima. Inače, Beme je 13. maja 1947. godine optužen kao ratni zločinac, nalazio se u engleskom zatvoru i tu izvršio samoubistvu 29. maja 1947. godine. Podsećam da je njegov saradnik u Srbiji, Milan Nedić, navodno izvršio samoubistvo, o čemu je javnost obaveštena 5. februara 1946. godine. Vlastima nije bilo u interesu da ubiju Nedića, da ga bace kroz prozor, što je jedna od verzija njegove smrti. Naprotiv. Nedića je bilo mnogo lakše optužiti i osuditi na smrt, nego Dražu Mihajlovića, i to bi više odgovaralo tadašnjoj jugoslovenskoj propagandi. Zbog toga verujem da je uspeo da izvrši samoubistvo jer je smatrao da je to dostojnije jednog oficira, nego mrcvarenje pred sudom.

Nedugo posle masakra krajem septembra 1941. godine ustaše sa leve obale Save, a Nedićeva policija sa desne pročešljali su teren i sve sumnjive osobe prebacili u logor za Jevreje u Zasavici blizu Šapca. Tu se već nalazilo oko 1200 Jevreja, koji su još novembra 1939. godine krenuli na tri jugoslovenska broda sa namerom da se preko Dunava i Crnog mora dokopaju Palestine, ali rumunske vlasti im nisu dozvolile prolaz, pa su posle mnogih peripetija i muka dospeli prvo u Šabac, a potom u posebno za njih izgrađeni logor. Streljali su ih pripadnici redovne nemačke vojske, vermahta, 12. i 13. oktobra. Time je započelo i "oslobađanje" Srbije od Jevreja, što je bio deo dogovora Bemea i Nedića. (Citirano prema knjizi austrijskog

ZLOČINCI, PROTIVNICI I POBORNICI: Milan Nedić sa Adolfom Hitlerom septembra 1943; protesti ispred sudnice protiv rehabilitacije nacističkog kolaboracioniste i za nju
Fotografije: Vreme, Tanjug/S.Ilić

istoričara Valtera Manošeka "Srbija oslobođena od Jevreja" – *Serbien ist judenfrei,* objavljene 1993. godine.)

Nemački diplomata Feliks Bencler javio je prethodno svom ministarstvu: "Ne treba očekivati nikakve političke teškoće od strane Nedićeve kvislinške vlade. Ni od strane stanovništva ne očekuje se nikakav masovni protest. Nedić je najoštriji postupak protiv Jevreja nazvao jednim od svojih glavnih zadataka." (Depeša Benclera njegovom ministarstvu inostranih poslova od 10. oktobra 1941. godine.) Meni je zanimljivo što Bencler Nedićevu vladu u okviru službene korespondencije naziva "kvislinškom". Iako je bio umešan u ta masovna ubistva, Bencler nikada nije optužen, umro je krckajući svoju diplomatsku penziju u mestu Gronau u Zapadnoj Nemačkoj 1977. godine.

SRPSKI PETEN

General Beme je u jednom od svojih izveštaja povodom pokušaja da se četnici Draže Mihajlovića privole na saradnju sa Milanom Nedićem napisao da je Nedić samoga sebe smatrao "srpskim Petenom". (Bemeov izveštaj višoj komandi 15. novembra 1941.) Ja dodajem da je Nedić neosporno bio jedan od srpskih junaka u toku Prvog svetskog rata, mada na nižem položaju od maršala Petena, samo što u Francuskoj nikom ne pada na pamet da rehabilituje Petena. Filip Peten je u Parizu zbog saradnje sa neprijateljem i veleizdaje 14. avgusta 1945. godine osuđen na smrt. De Gol ga je zbog duboke starosti pomilovao na doživotnu robiju koju je služio u jednoj tvrđavi na atlantskom ostvru *Ille d' Yeu,* gde je umro i sahranjen 23. jula 1955. godine.

Nedić je stavio na raspolaganju Draži Mihajloviću 3,5 miliona dinara. Radi pregovora o tome u Beograd su došli njegovi izaslanici pukovnik Branislav Pantić i kapetan Nenad Mitrović, koji su pregovarali sa kapetanom nemačke vojno-obaveštajne službe Abver Jozefom Matlom. Matlu je punomoć dao lično general Beme. Beme je pozvao i Dražu Mihajlovića na razgovor u Beograd, ali je vođa četnika to odbio. (Zvanični izveštaj Jozefa Matla od 30. oktobra 1941. godine.)

Nisam našao nikakav trag u nemačkim dokumentima o tome da li je Milan Nedić unapred znao ili naknadno saznao za masovno ubistvo u Kragujevcu, kada su streljani đaci gimnazije koju je on svojevremeno pohađao. Ja mislim da je nemoguće da bar naknadno ništa nije saznao, ali do sada se nije pojavio dokument o tome da li je eventualno zbog toga protestovao ili taj čin na bilo koji način komentarisao.

SPASILAC SRBA

Čak i oni koji inače osuđuju Milana Nedića zbog ponizne saradnje sa okupatorom, odaju mu priznanje što je primio »

stotine hiljada izbeglica iz Hrvatske, Bosne, Slovenije, sa Kosova i iz Srema. Veoma je naivno i pomisliti da je on posedovao moć da ih primi ili ne primi. Čitavim regionom je vladala Hitlerova Nemačka, svaki i najmanji, a kamoli masovni pokret ljudi nije mogao da se izvede bez odobrenja nemačke komande. Nedić je bio samo izvršilac poslova na osnovu naredbi Berlina, gde su Srbe hteli da drže na okupu da bi ih lakše kontrolisali.

Drugi argument u korist Nedića je da ni jedan srpski vojnik nije upućen na istočni front. Međutim, i to je poluistina, jer nemačka vojna vlast nije htela srpske vojnike na tom osetljivom položaju. Hitler je lično mrzeo Srbe i sumnjao "u njihov karakter". Negativan odnos zločinca je naravno, najveća pohvala. Nema podataka da je Nedić bilo kada reč progovorio na tu temu.

ANTISEMITSKE UREDBE U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

Mislim da je Milan Nedić bio dosledan čovek, on je verovao u ispravnost Hitlerove politike, i to još daleko pre početka rata u Jugoslaviji. Neposredno pred početak Drugog svetskog rata, 26. avgusta 1939. godine, on je postao ministar vojske i mornarice kraljevine Jugoslavije. Kad je nekoliko dana posle toga Nemačka napala Poljsku, pa joj Engleska i Francuska objavile rat, Nedić je u vladi zastupao mišljenje da svakako treba sarađivati sa silama Osovine makar i na račun teritorijalnih ustupaka u Dalmaciji, Vojvodini i Makedoniji. Zbog toga, kao i zbog njegove bliskosti sa Ljotićevom organizacijom "Zbor", princ Pavle ga je smenio 6. novembra 1940. godine. Logično je da su Nemci znali da mogu da računaju na njega.

Da li je Pavle Karađorđević bio dosledan? Očigledno nije. Kolebao se. Vlada kraljevine Jugoslavije je, naime, već 16. septembra 1939. donela dve antisemitske uredbe u duhu Hitlerove politike prema Jevrejima, što je nekakva predigra za potonje masakre, jer već popisuje ko je Jevrejin, a ko nije. Princ Pavle je mogao da uđe u istoriju kao mecena umetnosti i pristojan poznavalac slikarstva, ali, eto, nije, nego kao potpisnik pristupanja poverene mu zemlje Hitlerovom "trojnom" paktu.

Karađorđevići kao familija privatno nisu bili antisemiti. Moj pokojni prijatelj, ambasador Aleksandar Demajo, pričao mi je da je kao vršnjak još maloletnog kralja Petra II i kao odličan učenik i "Srbin mojsijevske vere" sa još nekim drugovima pozivan u dvor da se igra sa njegovim veličanstvom. Međutim, uredbe o zabrani Jevreja da trguju životnim namirnicama i uvođenje čudnog numerusa klauzusa za upis "lica jevrejskog porekla" u srednje škole i na univerzitete donet je 5. oktobra 1940. godine, što mi je moj otac dosta dramatično objašnjavao uz pouku da moram da budem naročito marljiv i poslušan. Nisam baš razumeo, ne razumem tačno ni sada, svodilo se na to da ne sme da se upiše procentualno više Jevreja u dotičnu školu ili univerzitet, nego što je Jevreja zastupljeno u stanovništvu, ali nije bilo jasno da li u Jugoslaviji uopšte ili u određenoj sredini. Kao dete to nisam

KRV NIJE VODA: Aleksandar, praunuk Milana Nedića
Foto: FoNet

shvatio naročito ozbiljno, na kraju prvog razreda gimnazije, (to je današnji peti razred osnovne škole), imao sam sve petice i bez problema sam se upisao u drugi razred. Problemi su za mene nastali tek kad su Nemci okupirali zemlju. Međutim, te školske godine 1940/41. u petrovgradsku gimnaziju u prvi razred se pred početak septembra upisalo šesnaestoro dece "jevrejskog porekla", ali njih jedanaest je nekoliko nedelja posle toga jednoglasnom odlukom nastavničkog saveta od 19. oktobra opet izbačeno iz gimnazije.

HITLER KAO SVETI SAVA, OSVRT NA NIKOLAJA VELIMIROVIĆA

Antisemitizam u Kraljevini Jugoslaviji javljao se i ranije. Nikolaj Velimirović, tada episkop, 1935. godine održao je predavanje na temu "Nacionalizam Svetog Save" i tom prilikom, između ostalog, rekao: "Ipak se mora odati priznanje sadašnjem nemačkom vođi, koji je kao prost zanatlija i čovek iz naroda uvideo da je nacionalizam bez vere jedna anomalija i jedan hladan i nesiguran mehanizam. I evo, u dvadesetom veku on je došao na ideju Svetoga Save i kao laik poduzeo je u svome narodu onaj najvažniji posao koji priliči jedino svetitelju, geniji i heroju." Te 1935. u Nemačkoj je počeo progon Jevreja, otvarani su prvi koncentracioni logori, ali još nije doneta odluka o holokaustu.

Nikolaj Velimirović 1944. godine u logoru Dahau nastavlja još mnogo strašnije. On se u logoru zajedno sa patrijarhom Gavrilom Dožićem nalazio u baraci za prominentne logoraše, gde se služila ista hrana kao za esesovske oficire. Oni su zadržali svoje sveštеničke odore, nisu ih šišali i brijali kao druge zatvorenike, imali su posebno dvorište za šetnje. Velimirović je svakako znao šta se događa u Nemačkoj, Evropi i svetu. On tada piše: "Sva moderna gesla evropska sastavili su Židi, koji su Hrista raspeli: i demokratiju, i štrajkove, i socijalizam, i ateizam, i toleranciju svih vera, i pacifizam, i sveopštu revoluciju, i kapitalizam, i komunizam. Sve su to izumi židova, odnosno oca njihova, đavola..." Holokaust tumači kao božju odmazdu za ubistvo Hrista: "Oni su se pokazali gori protivnici Božji nego li neznabožac Pilat, jer su u jarosti zlobe svoje izrekli onu strašnu reč 'Krv njegova na nas i našu decu!' Tako je nevina krv postala bič koji ih goni kao stoku kroz vekove iz zemlje u zemlju, i kao

nastavak na str. 30 »

DRAGAN ILIĆ

Južnjačka uteha za Nedića

Proces rehabilitacije Milana Nedića postao je još jedna tačka podele domaće javnosti. Iako mediji pokušavaju da zadrže neutralan odnos prema temi, gotovo da je nemoguće zadržati profesionalnu ekvidistancu i to iz više razloga.

Prvi razlog je u vezi sa opštom društvenom klimom, jer Srbija još nije jasno definisala svoj odnos prema antifašističkoj tradiciji i tradiciji Drugog svetskog rata. Zato se mnogo više i lakše pominje Prvi svetski rat, gde je jednoznačno i neosporno bila na strani pobednika. Za vreme SFRJ postojalo je jasno ideološko obeležje i jedinstveno tumačenje istorije. Preispitivanje koje je počelo sa rehabilitacijom Ravnogorskog pokreta ili Draže Mihailovića u Srbiji je stvorilo prećutnu atmosferu relativizacije uloge Nedića ili Ljotića. Pošto nismo zvanično deo EU, nema jasnog vrednosnog okvira koji bi antifašizam postavio kao vrednost koja se ne može osporiti. U tranzicionom interregnumu, snage ekstremne desnice imaju prostor da u javnosti Nedića prikažu kao spasioca okupirane Srbije. Njegov kolaboracionizam se pravda potrebom da se spasu hiljade Srba od pogroma u logorima NDH. Ti Nedićevi transporti su istorijska činjenica, ali su jednako tako stvarni bili i rasni zakoni, te progoni Roma, Jevreja i nepodobnih Srba, antifašista.

Pošto se kao društvo nismo odredili o ovoj temi, ispalo je da će sudski proces koji je u toku dobiti razmere istorijskog, jer će definisati našu nacionalnu istoriju.

Drugi razlog medijske konfuzije je ljubav prema konfliktu svake vrste.

Ispred suda u Timočkoj ulici odigravao se tokom ročišta pravi mali performans.

Na jednoj strani su levičari, antifašisti, u rasponu od Žena u crnom do Joške Broza. Bilo je tu obeležja SFRJ, partizanskih pesama i skandiranja "Idite u Blajburg". Pevalo se "Ide Tito preko Romanije" kao u partizanskim filmovima.

Na drugoj strani su bili ultradesničari sa obeležjima Nedićeve Srbije i "Zbora" Dimitrija Ljotića. Između njih bio je simbol Države – kordon policije koji se držao neutralno. Da bi slika bila još konfuznija, među Nedićevcima su se našli i Akatije, "episkop" samozvane istinske pravoslavne crkve, i Obraz. Bilo je nacističkih pozdrava rukom, skandiranja o slanju protivnika u Banjicu i Jajince gde su bila ratna stratišta, a glavna pesma ove strane bila je "Srbijo mati".

Univerzalna uvreda kojom su se međusobno vređali bila je – "Ustaše!"

Ustaše mu tu dođu kao univerzalno zlo, i univerzalni i konsenzualni neprijatelj.

Ma kako živopisno delovalo ovo nadigravanje i natpevavanje kao i njegov medijski eho, šala može imati ozbiljne posledice. Pitanje rehabilitacije je prepušteno Sudu i medijima, dok nema jasnog stave države. Istini za volju, SPS, Vulinovi socijalisti, LDP i sve druge frakcije DS (izuzev DSS) su ovim povodom izdali saopštenja i najavili da rehabilitacija "neće proći". Ipak, čini mi se da bi Skupština Srbije morala pronaći način da se odredi o ovom pitanju. Ideološka neutralnost zarad glasova bi-

Čini mi se apsurdnim da usvojite Zakon koji priznaje da je progona Jevreja u Nedićevoj Srbiji bilo, a da paralelno teče proces njegove rehabilitacije

rača i što šire izborne baze sada pokazuje svoju mračnu stranu, jer tada svi mogu biti OK.

Tu leži dodatni problem i treći razlog za konfuziju – predstojeći izbori. Nismo saznali šta o ovoj temi ima da kaže najveća stranka u Srbiji, SNS, koja u sledeći izborni proces ulazi sa ambicijom da osvoji apsolutnu vlast. Jasno određivanje prema Nediću u Srbiji bi moglo da se protumači kao svrstavanje na jednu stranu.

Zato je ova tema pred izbore vruć krompir koji SNS još nije uzeo u ruke.

Posredno, vlast ipak priznaje da je tokom rata u Srbiji bilo progona. Usvojen je Zakon o kompenzaciji za imovinu žrtava holokausta, uglavnom Jevreja koji su živeli u Srbiji. Čini mi se apsurdnim da usvojite Zakon koji priznaje da je progona Jevreja u Nedićevoj Srbiji bilo, a da paralelno teče proces njegove rehabilitacije.

Na kraju, ispred suda se među desničarima pojavila i zastava Južnjačke Konfederacije. Ona se često pojavljuje kao simbol supremacije, ali se u Srbiji može i drugačije protumačiti. Baš kao i beli rasisti u Americi, poraženi u građanskom ratu, Srbija ima svoj građanski rat i svoje poražene snage koje veruju da će ponovo marširati. Ta zastava nam govori da stare ideje i podele traju vekovima i da je važno da svakoj novoj generaciji iznova kažemo koje od njih je naše društvo prihvatilo i uvrstilo u svoj sistem vrednosti. ¶

oganj koji sagoreva sva njihova slagališta spletki protiv Hrista. Jer tako ih uči đavo, njihov otac."

U Dahauu je zajedno sa patrijarhom bio samo tri meseca, decembra 1944. esesovci su ga oslobodili na osnovu dogovora Dimitrija Ljotića i Hermana Nojbahera, posebnog predstavnika ministarstva inostranih poslova za privredna pitanja jugoistoka. Posle rata je u Jugoslaviji Nojbaher osuđen na dvadeset godina robije, ali ubrzo pušten "zbog narušenog zdravlja". S tim Nemcem i iz Beograda dobeglim Milanom Nedićem, Velimirović se uputio u Sloveniju, gde je hteo da se sretne sa Dimitrijem Ljotićem. Ljotić je, međutim, poginuo u saobraćajnoj nesreći u Ajdovščini, pa je episkop Velimirović nad njegovim odrom održao govor i tog fašističkog vođu nazvao hrišćanskim državnikom: "To je bio političar sa krstom... On je dao odgovor na sva pitanja. On je u svojoj ideologiji obuhvatio sve grane narodnog života."

NEMAČKI IZBOR, OSVRT NA DIMITRIJA LJOTIĆA

Austrijski istoričar Valter Manošek tvrdi da su se Nemci kolebali da li da za predsednika vlade okupirane Srbije postave Milana Nedića ili Dimitrija Ljotića.

General Helmut Ferster, privremeno komandant nemačkih vojnih snaga u Srbiji, već je krajem aprila za šefa komesarske uprave postavio Milana Aćimovića, iskusnog policajca, koji se specijalizirao u Berlinu, Štutgartu i Magdeburgu, a posle bio i ministar unutrašnjih poslova u vladi Milana Stojadinovića. Međutim, ubrzo su konstatovali da taj čovek u narodu nema nikakvog autoriteta. Aćimović je 1945. godine prilikom povlačenja četnika iz Srbije u borbi sa narodnooslobodilačkom vojskom poginuo na Zelengori.

Odluka je pala da formalni prvi čovek u Beogradu bude Nedić, za koga su verovali da uživa ugled kao vojnik, pogotovu kao junak iz Balkanskih i Prvog svetskog rata, ali je Aćimović postao i njegov ministar unutrašnjih poslova.

Najbliži nemačkim vlastima, međutim, i dalje je bio Dimitrije Ljotić. On je posle uvođenja kraljeve diktature kratko bio ministar pravde u vladi Petra Živkovića, ali je smenjen kad je predložio donošenja Ustava, koji bio zaveo poredak sličan kakav je za Nemačku tada već predvideo Adolf Hitler. Posle toga je osnovao svoju organizaciju "Zbor". Malo ko je zapamtio da je ime tog pokreta zapravo bio "Združena borbena organizacija rada". Na radnike se pozivao baš kao i Hitler čija se partija "punim imenom i prezimenom" zvala Nacionalistička socijalistička nemačka radnička partija." Već septembra 1941. Ljotiću je dozvoljeno da sakupi pet bataljona "Srpske dobrovoljačke komande" sa 3000, na kraju rata do 8000 boraca. Nije pristao da kao ministar privrede uđe u vladu Milana Nedića, ali je u nju delegirao dva člana Zbora. Na više mesta sam naišao na tvrdnju da je Ljotić bio dalji rođak Milana Nedića, ali ne i o kakvim rođačkim vezama je reč. Bitniji je njihov međusobni odnos u kome je Milan Nedić bio superioran.

Patrijarh Gavrilo se dobrovoljno vratio u Jugoslaviju, Nedića su Englezi uhapsili i predali jugoslovenskim vlastima, episkop Nikolaj je mudro prešao u Englesku, a posle u Ameriku.

Mislim da je Milan Nedić bio dosledan čovek, on je verovao u ispravnost Hitlerove politike, i to još daleko pre početka rata u Jugoslaviji. Nemci su znali da mogu da računaju na njega

Pošto nisam pravoslavni vernik trebalo bi da me se ne tiče što je Velimirović proglašen za svetitelja, kao što me se ne tiče ni da li će Alojzije Stepinac biti proglašen za katoličkog sveca. Stepinac, srpski oficir za vreme Prvog svetskog rata, naravno mnogo nižeg čina od Milana Nedića, posle se zbog nesrećne ljubavi zaredio, postao sveštenik i na osnovu dogovora kralja Aleksandra sa Vatikanom imenovan za jednog od najmlađih nadbiskupa. Posle je vodio politiku svog pretpostavljenog, pape Pija XII. Za njih je komunizam bio mnogo veće zlo od Hitlerovog nacizma i Musolinijevog fašizma. Slobodan sam da uporedim Nikolaja Velimirovića i Alojzija Stepinca, ali upoređenje nije u korist srpskog svetitelja. Upoređujem i Nedića i Pavelića i konstatujem, ako to sme da se kaže tako lapidarno, da je Pavelić svakako bio "mnogo gori", ali spretno se izvukao i umro prirodnom smrću. Nema pravde!

TUŽAN TRENUTAK ZA SRBIJU

RTS je na svom prvom programu u ponedeljak, 8. februara ove godine, u Dnevniku, osobe koje protestuju protiv rehabilitacije Milana Nedića nazvao "neokomunistima", što verovatno treba da se shvati u negativnom kontekstu. Beležim to kao zanimljivu pojavu, jer je reč o javnom servisu ove zemlje. Grupa građana koja se zalaže za rehabilitaciju Milana Nedića nosila je plakat "Spasavanje Srba nije zločin". U tom pogledu su, naravno, u pravu, ali to niko nije negirao. Za sebe prihvatam da sam "neokomunista" i štogod hoće, ali zar se samo sa "komunističkog stanovišta" mogu utvrđivati istorijske činjenice? Zar time gospoda i gospođe "nekomunisti" ne skaču sami sebi u usta? Njihov problem, moj nije.

Pravnik nisam, ali mislio sam do ovih dana da sudovi mogu da rehabilituju samo osobe osuđene sudskom odlukom, na primer, Dražu Mihajlovića, ali ne da donose presudu o bilo čijoj ulozi u političkom životu i istoriji.

Šta bi se dogodilo da je Milan Nedić, bez obzira na svoju bliskost idejama nacionalsocijalizma, odbio da postane lakej tuđinskih osvajača? Po njega lično rizik ne bi bio veliki, u najgorem slučaju otišao bi u ratno zarobljeništvo kao mnogi drugi jugoslovenski generali. Da li bi onda Dimitrije Ljotić postao predsednik takozvane vlade nacionalnog spasa? Verovatno bi. U tom slučaju razvoj događaja bio bi isti, ali valjda nikom ne bi padalo na pamet da njega rehabilituje.

Rehabilitacija najvišeg po rangu saradnika okupatora ili revizija istorije?

Dokumenti govore isuviše jasnim jezikom. Revizija može da bude samo kratkog daha, ali tužan je trenutak kada deo Srbije pokušava da se odrekne svoje antifašističke prošlosti. ¶

LJUBOMIR ŽIVKOV

Reč nedelje

Reč nedelje je bez sumnje Bata: u našoj žitnici bezmalo svako muško dete dobijalo je ovaj nadimak, u prvom osmoljetke biće batizmu zadat ozbiljan udarac: nisi ti Bata, ti si Krsta, nisi ni ti Bata, ti si Ljubomir...

Tu smo titulu mic po mic gubili, ali ostane neko Bata do zrele bogme životne dobi, kao bivš. ministar Bratislav, koji je, u predškolskom, rajskom uzrastu, pokušavajući da odgovori ondašnjim odraslima na glupo i očekivano pitanje "kako se zoveš?", možda rekao "Batisav", ili tako nešto, te je svom nadimku i sam u neku ruku kumovao.

Nagraisa i naposletku zglajza moj imenjak zbog verbalnog delikta, kao u vreme komunizma, gvozdene zavese, Berlinskog zida i sl.

♥

Nisam nikad voleo da znam nadimak nekog političara: Šane, Ajga, Krcun, i šta ti ja znam, a tek nadimak – Tito! Dok smo na utrinama raspravljali ima li Tito platu (gde su se pojavile dve krajnosti: prima hiljadu miliona mesečno, ne, ne prima ništa, kako ništa, pa šta će mu plata kad je sve njegovo!), nije bilo živog bića udaljenijeg od nas, pre će Stiv Rivs doći u Tiganjicu da snima film, nego što će Tito doći u Zrenjanin! Spikeri bulazne o Maršalu Titu, predsedniku Titu, vrhovnom komandantu Titu, Tito pa Tito, što je još gore, ako mu predaješ na primer Štafetu, treba da mu, onako zaduvan od trčećeg koraka, govoriš "ti", što ne govoriš ni učiteljici, ni tetka Milki Babalilinoj koja zvoni u školi i deli mekike za užinu.

Po mojoj statistici, prvo mesto po učestalosti upotrebe nadimka i dalje drži Tito, na drugom je gospodin Legija, i sad Bata! Ako i ne budem slavan, daj Bože da budem makar ozloglašen, molio se rani Oskar Vajld, e, Bata nam se samoozloglasio, ali baš to, što se znalo da će biti kažnjen, da će ostati bez odličnog posla i bez odlične vile, bez odličnog šofera i još koječega odličnog, nadahnjivalo je pravednike da u Skupštini govore odveć serdečno i odveć familijarno, da takoreći tepaju odraslom čoveku: "Bato, Bato, Batice naš, svi znamo koliko dobro srce imaš, da i ne govorimo da si rođen za vojskovođu, i najviše što smo u ovo mirno i diplomatsko doba mogli učiniti za taj tvoj veliki dar, bilo je da ti blagopoverimo Ministarstvo odbrane, koje si ti vodio malo je reći mudro, gostovaćeš ti, kao Bler, u drugim državama, da ih podučiš kako se rukovodi vojskom, o svemu što si uradio za bezbednost zemlje i za blagodet oficirstva sudiće istorija ne Srbije, nego istorija Starog sveta, kome si utisnuo svoj jedinstveni i neizbrisivi beleg, tvoj profil, Bato, vapije da bude na kovanom novčiću, a moramo te smeniti zbog tvog neobuzdanog duha, izgleda da se nešto od vojničkog prostorečija neosetno uspuzalo i ušlo i u tvoj um, u tvoju dušu, i u tvoj centar za šalu, lakše bi mi bilo da sam ja nešto lupio, pa da sam sebe smenim! Nismo li ti i ja danima i noćima razgovarali o tvome nesrećnom, a opet istorijski neizbežnom smenjivanju? Ja javnost držim u uverenju da radim bez prestanka, ali i ti dani, i te noći, probdevene u razgovoru sa tobom, ulaze mi u radni staž i u lični rekord, jer sam sa tobom, kao najbližim prijateljem, razgovarao zbog Srbije koja nam je obojici na srcu! U meni se radosno susreću i na najlepši način prepliću lični i javni interes, lični je da tebi ne uzdrmam samopoštovanje i samopouzdanje, a državni je da bonton caruje u svakome haustoru, na tribinama stadiona, u svakoj udžerici, kasarni, u krivolovu, u Beogradu na vodi, u sirotištu, domu zdravlja, zatvoru, u javnom nužniku, u gradskom prevozu, narodnoj kujni..."

♥

Ima u vesternu ili u krimi priči trenutak kad junaku preostaje samo da kaže "skupo ću prodati svoju kožu!", e, to je odlučeno i o ministru odbrane, skupo ćemo prodati Batinu kožu, i zaista, prodaja je trajala satima, jer je vladajuća stranka toržestvovala u očiglednoj nastavi o finoći (*pokazno zanimanje*: tak bi se reklo u Batinom negd. sektoru), pučkoškolska rasprava o učtivosti prerasla je u moralističke orgije, o, zar se i to može, kako da ne, pa imali smo orgije i u izveštavanju o poplavama, nakon zaista važnih i korisnih vesti, zadesila nas je poplava reportaža, intervjua, izmišljenih priča, preterancija, samohvale, samosažaljevanja, i sve je to išlo bez prekida i bez mere; ovde imamo nesrećnu dosetku (iza koje, istinabog, stoji osećanje nadmoći, nezaslužene, ali neodoljive, i teško ukrotive; stoji možda i pokoja predrasuda, ali ko ih nema?!), i tim se slučajem poslanici i premijer, svako na svoj način, naslađuju do samozaborava: to ja zovem orgijama.

Bata se obreo na partijskom žrtveniku, njegova poremećena karijera i izgubljena dobit vratiće se partiji na izborima, to je jedina stranka koja od članova, a naročito od velikana, očekuje da budu besprekorni; ovo što je izletelo Bati nije najstrašnije što se u javnosti čulo, ali jeste najstrašnije što se Srpskoj narodnoj partiji omaklo, i ona to mora da kazni, jer Partiju, kao pesnika, sve rane njenog roda bole: ako je uvređen ženski rod, onda ju sve rane ženskog roda bole.

Daj još da se zamerim bližnjima i kolegama, trudbenici medija se isto odaju orgijama, opet ima akcija "Novinari ne kleče", pa dokle, braćo! Ako je to istina, ne treba nam transparent o tome. Drugo, ne može niko da uvredi celo čovečanstvo, ne može da uvredi čitav jedan pol, ili celu profesiju: pojedinac rđavom šalom može da osramoti samo sebe, a čak i to je nešto što se svakome od nas desilo. ¶

Intervju: Lazar Stojanović, reditelj

NATO nema

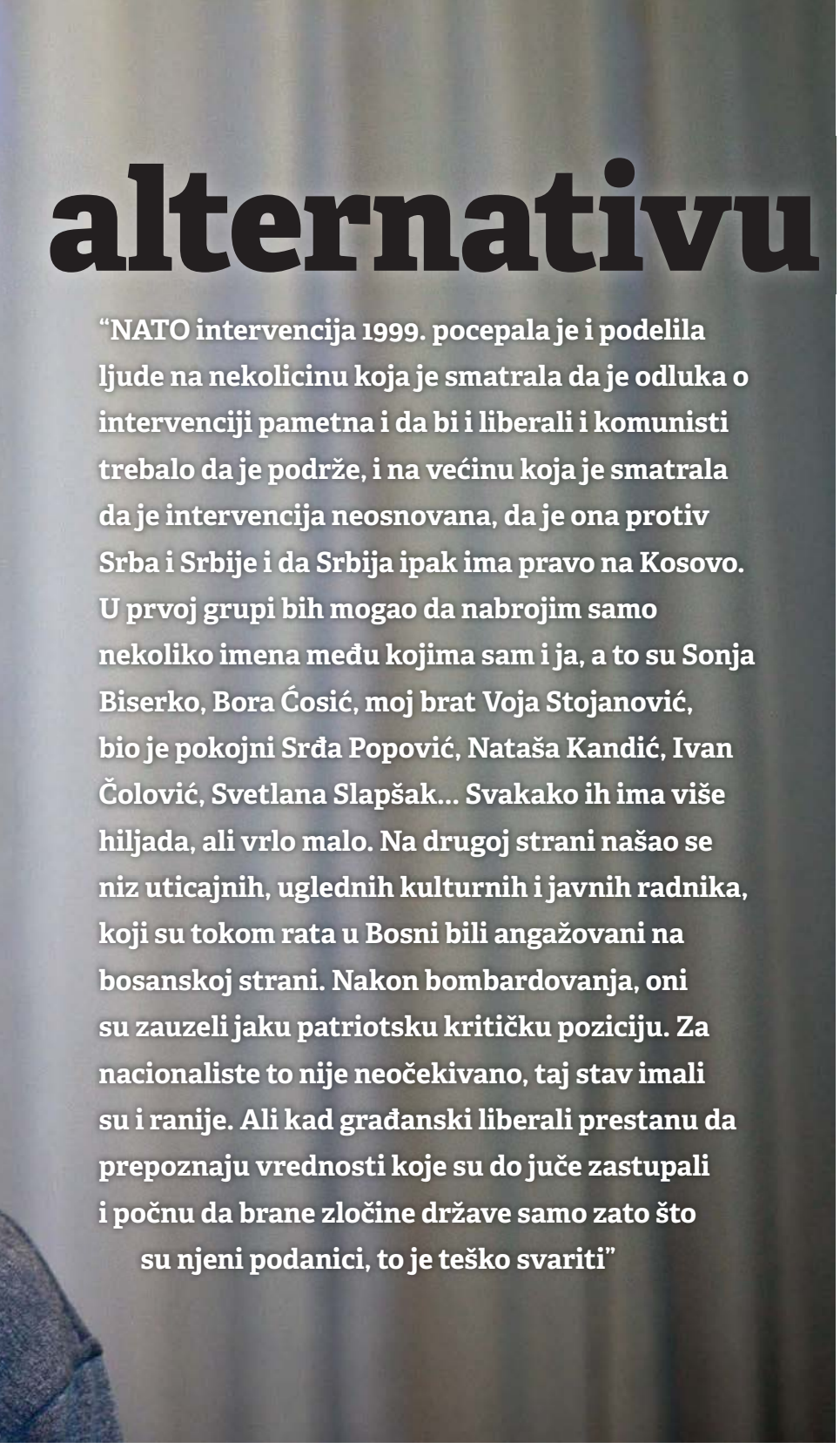

U Muzeju moderne umetnosti u Njujorku, za 15. april, najavljeno je sedmodnevno prikazivanje filma *Plastični Isus* Lazara Stojanovića. Potrebno je da se za tu priliku izradi nova kopija jer su stare u rđavom stanju. U momentu dok razgovaramo tim povodom, a tome ima nekoliko dana, nije izvesno gde se nalazi neophodna negativ kopija tog njegovog prvog i jedinog dugometražnog igranog filma iz 1971. godine, s kojim se u javnosti identifikuje stvaralaštvo Lazara Stojanovića – i ne samo to.

Da podsetimo: s namerom da pokaže sličnosti totalitarnih režima, Stojanović je igrane kadrove *Plastičnog Isusa* isprepletao sa arhivskim snimcima Tita, Hitlera, četnika i ustaša. To se nije dopalo tadašnjoj komunističkoj vlasti bivše Jugoslavije, pa je film sklonjen u bunker pre nego što je stigao na bioskopsko platno, a Lazar Stojanović je proveo tri godine u zatvoru optužen da podriva državni poredak. Film je oslobođen i prikazan tek 1990. godine. Naredne godine na Filmskom festivalu u Montrealu, dobio je nagradu Međunarodnog žirija kritike. Pre i posle *Plastičnog Isusa* Stojanović je režirao niz dokumentarnih i kratkih igranih filmova i pozorišnih predstava, ali ga svi poistovećuju sa *Plastičnim Isusom*.

"VREME": Gde vam je film? Šta to znači: ne zna se gde je negativ?

alternativu

“NATO intervencija 1999. pocepala je i podelila ljude na nekolicinu koja je smatrala da je odluka o intervenciji pametna i da bi i liberali i komunisti trebalo da je podrže, i na većinu koja je smatrala da je intervencija neosnovana, da je ona protiv Srba i Srbije i da Srbija ipak ima pravo na Kosovo. U prvoj grupi bih mogao da nabrojim samo nekoliko imena među kojima sam i ja, a to su Sonja Biserko, Bora Ćosić, moj brat Voja Stojanović, bio je pokojni Srđa Popović, Nataša Kandić, Ivan Čolović, Svetlana Slapšak... Svakako ih ima više hiljada, ali vrlo malo. Na drugoj strani našao se niz uticajnih, uglednih kulturnih i javnih radnika, koji su tokom rata u Bosni bili angažovani na bosanskoj strani. Nakon bombardovanja, oni su zauzeli jaku patriotsku kritičku poziciju. Za nacionaliste to nije neočekivano, taj stav imali su i ranije. Ali kad građanski liberali prestanu da prepoznaju vrednosti koje su do juče zastupali i počnu da brane zločine države samo zato što su njeni podanici, to je teško svariti”

Fotografije: Milovan Milenković

LAZAR STOJANOVIĆ: Trenutno je tako: nije kod producenta u Centar filmu, nije u Jugoslovenskoj kinoteci, izgleda da je u zagrebačkom Jadran filmu. Priča je sledeća: nakon što je oslobođen iz bunkera i ponovo prikazan, u vreme dok je 1992. godine Srbija bila pod sankcijama, dogovorimo se Đorđe Milojević, tadašnji direktor Centar filma, i ja da napravimo šesnaestmilimetarsku kopiju koja je praktična za nošenje, kopiju koja bi bila moja, kako bih mogao da je prikazujem po svetu i kako bi film funkcionisao nezavisno od sankcija. Međutim, ispostavi se da nema trake a da ju je, zbog sankcija, nemoguće nabaviti. Ja nabavim traku, unesu je prijatelji iz BBC-ja kao svoj materijal, ali se ispostavi da negativ nije u Centar filmu.

“Znaš”, kaže mi Đorđe Milojević, “mi smo poslali film u Zagreb, u Jadran film da oni od tog negativa naprave još dve kopije. Izbio je rat, i *Plastični Isus* je ostao u Zagrebu. Ne možemo da ga dobijemo.” Kad se rat završio, ja nisam o tome pričao u javnosti zato što sam se bojao da će žuti mediji o tome izvestiti u nacionalističkom tonu, a odbio sam i ponudu prijatelja da mi izvuku film iz Zagreba. Čekao sam da države razmene šta je čije. Kad se i to završilo, Dinko Tucaković, tadašnji direktor bioskopa Muzeja kinoteke, javio mi je da je film u depozitu Kinoteke i tako se to završilo. Međutim, kad mi je povodom poziva iz Njujorka Radoslav Zelenović, direktor Jugoslovenske kinoteke, savetovao da digitalizujemo film, jer gostovanje ovog filma u Njujorku nije samo moj lični interes već i interes države, ispostavilo se da negativ filma nije kod njih. Centar film kaže da su oni prema Zakonu predali Kinoteci sve svoje filmove. Ispostavilo se da na spisku predatih filmova nema *Plastičnog Isusa*, a da su i oni i Dinko Tucaković verovali da je tu. Možda je još uvek u Jadran filmu, u Zagrebu.

U međuvremenu, pre pet-šest godina, na način koji ja nisam uspeo da utvrdim, policija je diskretno predala Kinoteci scenu koju su još 1971. godine isekli iz filma. To je, ako se sećate, scena venčanja Višnje Postić i Ljubiše Ristića, gde se vide zvanice – njihovi očevi, tadašnji generali JNA, i nekoliko njihovih porodičnih prijatelja, oficira i visokih službenika u civilu. Bilo bi korektno da se ta scena spoji sa ostatkom filma, i da *Plastični Isus* izgleda onako kako je izgledao kad je završen. Eto, ja se sada time bavim. Ako sve bude kako treba, biće to interesantna priča ne samo o ovom filmu i društvu u kome je nestao, ne samo o tome zašto je njegov autor proganjan. Biće to jedna zanimljiva kriminalistička priča.

I ostali vaši dokumentarni i kratki igrani filmovi nude priče o temama koje bi trebalo da zanimaju njujoršku publiku.

Nije još odlučeno, ali skloniji sam da na retrospektivi prikažem samo *Plastičnog Isusa* a ne i ostalih 13 naslova zato što bih druge filmove morao mnogo da objašnjavam – oni su vezani za ličnosti i pojave koje mnogo više znače u Evropi i kod nas nego kod njih, pa bi ih tamo doživeli »

na drugi način. Na primer, dva filma o mom prijatelju Vanetu Ivanoviću do kojih mnogo držim: *Džentlmen*, snimljen na srpskom, i *Jugosloven* na engleskom jeziku. Vane Ivanović je živeo u Britaniji, i insistirao je da je Jugosloven. Britanskom aristokratskom setingu, društvenoj eliti u kojoj je živeo, bilo je važnije njegovo funkcionisanje u tamošnjem kontekstu nego činjenica da je on bio politički angažovan kao istaknuti demokrata u vezi sa bivšom Jugoslavijom. Nama, ovde, važnije je ovo drugo. Otuda ta dva sasvim različita filma. Strancima to mora da se objašnjava, a to nije dobro.

Važan mi je i film *Približno Srbi* o položaju Roma u Srbiji, sa kojim sam u Americi imao jedan malo neobičan problem. Film prilično jasno i direktno govori o položaju Roma u nas i imao je dobru recepciju u evropskim zemljama, ali u Americi nije. Kad sam pitao jednog prijatelja zašto, rekao mi je da bi njima odgovaralo da puštaju izbor muzike iz filma. "A zašto ne ide film?", pitao sam. "Pa o čemu je film, u čemu je drama?" – nije mu bilo jasno. "O etničkoj grupi koja živi od onoga što joj je dopušteno da radi: da zabavlja drugu etničku grupu. To joj je položaj u društvu, to joj je sudbina", objasnio sam. Bio je iznenađen: "Pa čekaj, mi njih ne razlikujemo!" Ispostavilo se, naime, da ljudi tamo ne razlikuju Rome od Slovena, odnosno ništa im ne znači ta razlika.

Onda, filmovi koji bi sigurno bili u retrospektivi su *Uspon i pad generala Mladića* i *Život i priključenije generala Karadžića*, a svakako i najnoviji – *Teodora*, film od pola sata, polučasovni igrani film. Ali, čini mi se da je komplikovano prikazivati u Njujorku te filmove, možda je bolje da idem samo sa *Plastičnim Isusom* i održim nekoliko predavanja. Čini mi se da će to tamo biti najlakše primljeno.

A dokumentarac *Škorpioni – spomenar* o zločinima srpske paravojne jedinice tokom ratova devedesetih, za koji se smatra da je zbog inkorporiranog arhivskog snimka ubistva šest muslimana kod Trnova u Bosni otkrio javnosti šta su i kako Škorpioni radili. Kasnije je taj autentični snimak pokazivan svuda po svetu. Da li su *Škorpioni – spomenar* primer uticaja filma na javno mnjenje?

Taj odlomak pokazuje zločin. Mi vidimo zločinca, vidimo žrtvu. Ali to nije film, to je samo dokaz da se zločin dogodio. Film je premijerno pokazan u Beogradu aprila 2007. godine, na dan izricanja presude Škorpionima, i još ima interesovanja za njega, prikazuje se po svetu. Tada ga je u Beogradu videlo oko 380.000 ljudi – jedna fudbalska utakmica. Ljudi su videli zločin zahvaljujući arhivskom materijalu koji je dobijen zaslugom Fonda za humanitarno pravo, odnosno Nataše Kandić. Meni lično je posedovanje tog materijala omogućilo da kombinujem unete snimke, dokumenta, sa materijalom koji sam snimim, što je jedna od metoda koju sam često primenjivao i pokušavao da razvijem. I to mi je bilo dragoceno. Prvo što uočite gledajući arhivski materijal u celosti, ima ga skoro četiri sata, jeste jedinstvena teatralizacija zločina, pri čemu ne samo zločinci nego i žrtve preuzimaju uloge koje su im date. Žrtve, vezani mladići koji žive svoje poslednje minute, izvršavaju tačno ono što im zločinci kažu: "Idi tamo, lezi tamo uz onog da budete na gomili i sačekaj da se donese nova baterija za kameru da mi to slikamo." To govori o nečem neobičnom u ljudima što nikada nije viđeno. E sad: da bi publika mogla to da gleda, morate da uvedete nešto u film čime ćete joj to omogućiti. Ne možete da prikažete nešto brutalnije od toga, zato što ćete kod ljudi proizvesti još gori efekat, ali možete pričati o zločinima. Međutim, ako pričate o manjim zločinima od ovog koji će publika tek da vidi, nećete je dobro uvesti u veći. Morate pričati o većim. Zato sam pre tog odlomka prikazao razgovor sa paramilitarcima o onome što su radili po Bosni i po Kosovu. Zločin u Trnovu jeste strašan zločin i ja ni na koji način ne želim da ga umanjim, ali kad slušate kako su Škorpioni pobili decu u Podujevu, onda lakše gledate snimak streljanja šest mladih ljudi. Pa kad i zločincima i žrtvama napišete imena, Nataša Kandić je to predložila zbog memorijalizacije, kao što na filmu i u pozorištu čitate listu glumaca, onda dobijete pozorište koje publika može da gleda. Međutim, to je pozorište od koga se publika zaledi. I onda kažete: a šta sad? Sad bi trebalo da dođe kraj, i šta onda? Zar da se tome aplaudira kao u pozorištu? E pa ne može. Zato morate da omogućite publici da izađe koliko-toliko normalna iz sale. Kako? Postavite lažni hepiend: napišete da je bilo suđenje, stigla je pravda. Od nečega što je zločin, pokušao sam da napravim slojevitu stvar koja govori o ljudskoj prirodi. Vrlo lako se moglo

desili da se uloge zločinaca i žrtava zamene u nekoj drugoj političkoj situaciji. Ljudi su češće robovi okolnosti u kojima žive nego što su autonomne ličnosti.

Smatra se da je premijeru *Škorpiona* videlo 380.000 ljudi. Međutim, osim te večeri, film više nikada nije prikazan kod nas...

Ja to razumem. *Škorpioni* traže da se opredelite za jednu stranu, ko to voli? Snimak zločina je, međutim, obišao ceo svet. Ali ne kao odlomak iz mog filma nego kao informacija o počinjenom zločinu. Isto važi i za odlomak iz filma *Srpska epika* u kome ruski pesnik Limonov, u gostima kod Karadžića, puca iz mitraljeza po Sarajevu. Ali meni ta anonimnost ne smeta. Naime, ne donosi vam najviše nešto što je pokazano pod vašim imenom, nego kad ostvarite društveni impakt time što je to što ste uradili delovalo jako i na mnogo ljudi. A ko ste vi, nije važno. Ljudi koji se bore za ljudska prava nisu političari, oni ne ulažu napor prvenstveno u to da ih ljudi vole. Nego ste vi uzeli na sebe da ukazujete na neke činjenice i da dirate u neke stvari koje ljudi hoće da sakriju. I ljudi će vas zbog toga mrzeti. Zvaće vas izdajnikom, ali kroz to prosto morate ići. Ja ne mogu očekivati da ljudi u Srbiji moje filmove i mene drugačije primaju zato što nastojim da im ukažem na ono što svako društvo ima, a što neka prihvate da vide a neka ne – sopstveni fašizam i mitologizaciju istorije.

Zašto radite filmove za koje postoji rizik da se neće prikazivati, zar vam nije cilj da vaša poruka stigne do ljudi? I filmovi o Mladiću i Karadžiću iz 2005. godine imali su samo jedno prikazivanje.

Film o Mladiću je pokazan u "Utisku nedelje" kod Olje Bećković. Imao je dobru gledanost. Protesta povodom mog viđenja generala nije bilo, osim pritisaka da prikazivanja ne bude. Ipak je tu reč o Vojsci, koja je Mladića, iako se zvanično distancirala od njega, nezvanično skrivala. Dogovorio sam se sa B92, odnosno sa Veranom Matićem, da se odmah pokaže i film o Radovanu Karadžiću. Veran i ja smo se znali, imali smo tri zajednička filma – dva o Vanetu Ivanoviću i *Približno Srbi*. Međutim, prošlo je mesec dana a od prikazivanja filma ni traga. Karadžić je tada, a i sada je, veoma čvrsto ugrađen u kulturno-političku javnost Beograda. Njega je napravio Dobrica Ćosić. Karadžić je uživao, a bojim se da i dalje uživa ogromnu podršku jednog dela nacionalističke kulturne javnosti kod nas. I zato film o Karadžiću nije mogao da se emituje. A onda mi se javi Nenad Čanak, kaže, on će da organizuje tribinu i da na njoj prikaže film. Ja naravno pristanem. Oba ta filma su pokazana samo po jedanput. Srbija to neće da gleda, a u Bosni i Hrvatskoj su hteli. Filmovi su se prikazivali po Americi, Nemačkoj, Francuskoj...

Kako ste uspeli da, snimajući film, dokumentujete razne kompromitujuće izjave i poteze Mladića i Karadžića?

Pomoću strategije *daj im dovoljno dugačko uže, obesiće se sami*. Oprobao sam je još u *Srpskoj epici* koju sam radio sa poznatim britanskim rediteljem Polom Pavlikovskim. To je metoda koju sam naučio na studijama psihologije (Lazar Stojanović je pre nego što je postao reditelj apsolvirao psihologiju, prim. n.) i razvijao je u intervjuima koje sam radio za štampu. Kažete sagovorniku: "Ja bih hteo da prikažem vašu istinu, vi mi recite šta da slikamo, o čemu biste voleli da pričamo, kažite vi to svojim rečima, ja vam ništa neću seći. Staviću to u neki kontekst, ali to što ste rekli, to neće biti izmenjeno." Tako sam dobio mnoge sagovornike i verujem da nikoga nisam prevario, iako su se neki posle bunili. Većina ljudi veruje da publika čuje ono što govornik hoće da kaže, a oni čuju ono što on stvarno kaže, a ne što bi hteo. E pa eto, po tom sistemu je i u *Srpskoj epici* i u filmovima o njima, govorio Mladić, a prvenstveno blagoglagoljivi Karadžić, pa je ispalo da su ti filmovi protiv njih. A ja sam slikao samo ono što su oni radili: sedeli iznad Sarajeva pod opsadom, birali kuće koje će gađati. *Srpska epika* je, u stvari, igrano-dokumentarni film. To znači da kod likova uvek postoji svest da kamera radi, pa hoće da se predstave, da malo odglume, a ne samo da pokazuju kako rade ono što rade.

Zar ti ljudi ne znaju da je film dokument koji može biti upotrebljen protiv njih?

Škorpioni su snimali svoje zločine s namerom da ih pokažu drugima. Zato se moj film i zove *Škorpioni – spomenar*. Spomenaru na engleskom najbolje odgovara, rekao bih – *home movie*. Naš *home movie* je snimanje recimo dečijih rođendana kako bi ostala uspomena i kako bi se događaj pokazao rodbini i prijateljima. Škorpioni su snimali svoje zločine da bi se pohvalili pred drugima, a i da bi sami sebe kurazili. *Škorpioni – spomenar* nema komercijalnu recepciju, kao uostalom ni ostali moji naslovi, osim *Plastičnog Isusa*. Međutim, često ga prikazuju.

Kažete da je *Plastični Isus* imao komercijalni uspeh?

Jeste, na moje veliko čuđenje. Nakon što je 1990. godine oslobođen iz bunkera, film se vrteo četiri i po meseca u Domu omladine Beograda. Film nisam video 19 godina, i očekivao sam da će ga ljudi doživeti eventualno kao dokument o vremenu kad je snimljen. Razlog velikom interesovanju za film video sam, a i danas tako mislim, kao reakciju publike na snimke četnika i ustaša, i na dosta otvorenu kritičku i pomalo humornu interpretaciju događaja od pre 20 godina. Nisam očekivao da film može biti nekom zanimljiv van Jugoslavije. Međutim, film je prvo pozvan u Ameriku na Robert Flaherty filmski seminar, seminar na kome učestvuju filmovi iz sveta, a onda na Filmski festival u Montrealu. Tamo je dobio nagradu Međunarodnog žirija kritike, kojih nema mnogo u jugoslovenskoj kinematografiji. Zatim je prikazivan na važnim mestima u Americi, pa i pre 25 godina u Muzeju moderne umetnosti gde će, ako ga nađem, opet ići ovog aprila. Smatrao sam da je vreme tog mog filma prošlo: dugo je bio zabranjen, pa se pojavio, pa se pet-šest godina lepo vrteo – računam, prošlo je njegovo vreme. A onda se svako malo pojavi neka izložba ili o crnom talasu ili o raspadu državnog socijalizma, ili revija o neoavangardi, za koje je potrebno prisustvo i *Plastičnog Isusa*. A toga ima dosta.

***Plastični Isus* je danas dokument i o ljudima koji su kreirali tadašnju našu kulturnu scenu, a najviše o glavnom liku Tomu Gotovcu, vašem prijatelju i kolegi.**

Iako glumi lik koji nosi njegovo ime, uostalom kao i ostali likovi u filmu, Tom Gotovac je glumio ličnost koju sam ja izmislio. U mom filmu on pokušava da pravi amaterske filmove i živi od žena, a u stvarnosti Tom je bio poznat i uvažen umetnik, u krugovima koji vole istraživačku i neoavangardnu umetnost, i nije živeo od žena. »

Često su me pitali da li sam ja taj lik, da li sam ja živeo na margini društva. Ni moj glavni glumac ni ja nismo živeli kao Tom iz filma. Bili smo etablirana srednja klasa sa urednim načinom života, ali sa kulturno-političkim pogledima koji su bili u vezi sa Studentskim pokretom '68 i sa raznim slobodama koje je hipi pokret uveo, i velikom otvorenošću prema istraživanju raznih oblika ponašanja. Posle, kada je taj film, pa i njegovi autori, postao predmet progona, često jesmo živeli bedno.

Upoznali smo se na studijama, Tom je bio stariji po godinama, a mlađi po školi. U Beograd je došao iz Zagreba da, kao Tin Ujević, ovde ostvari deo svog obrazovnog i umetničkog života. Družili smo se svakodnevno u Jugoslovenskoj kinoteci, kao i svi tadašnji filmofili – nas, recimo petnaestak. Toma je zanimao eksperimentalni film. Bio je izdanak škole u Zagrebu, bio je to izvrstan skup ljudi, što je bilo komplementarno onome iz čega sam ja potekao, iz Kino-kluba "Beograd" kao i većina glavnih reditelja toga vremena: Makavejev, Žika Pavlović, Jovan Jovanović, Srđan Karanović, Dejan Karaklajić. A onda smo tokom Studentskog pokreta '68. počeli da sarađujemo, snimali smo i pripremali niz materijala koji su se pojavljivali u studentskoj štampi. Prvi naš zajednički film bio je *Zdrav podmladak*, kolaž odlomaka iz domaćih igranih filmova o revoluciji i Partiji. Naime, nakon demonstracija '68. političke institucije su nastojale da nam se približe i pacifikuju tu situaciju. Ja sam bio apsolvent a Tom je bio na drugoj godini. Jednom prilikom predlože nam iz Univerzitetskog komiteta da se naša Akademija priključi obeležavanju 50 godina Partije i 30 godina SKOJ-a. Naravno, svi ćute, niko ne bi da o tome radi film. Kažem: "Čekajte, ako postoji budžet, zašto da ne?" Tom pristane. Napisali smo sinopsis za film *Zdrav podmladak* u kome je pisalo da ćemo napraviti film sa scenama koje na najjasniji način afirmativno prikazuju delovanje Partije i SKOJ-a u vreme ustanka i radnih akcija, i spakovaćemo to tako da bude lako gledljivo i prezentabilno. Ono što smo Tom i ja znali, a oni nisu, jeste da je to propaganda koja deluje kao vic. To je na kraju bio film od 45 minuta na kojem su se ljudi smejali, što ni Partiji ni SKOJ-u nije odgovaralo. To je bio i jedini film koji je prikazan i na prvom i na drugom FEST-u, zato što su bila labava pravila Specijalnog programa i zato što ga je uređivao Makavejev, a ja sam mu bio pomoćnik.

Posle, kada je izbio taj policijsko-pravosudni slučaj zbog *Plastičnog Isusa*, oduzeli su mi sve materijale pa i ovaj film. Nikad se više nije pojavio. Ali pošto postoji precizan scenario koji je Slobodan Šijan objavio u knjizi o Tomu Gotovcu, i pošto je film metodološki jednostavan: scene su čitave uzimane iz raznih igranih filmova i tako slagane, tridesetak naših rezova, ništa više. Taj film može lako da se rekonstruiše za dve do tri hiljade evra.

U to vreme počinjala je i karijera reditelja Ljubiše Ristića, jednog od likova *Plastičnog Isusa*, vašeg prijatelja.

Dolazio sam u Kulturno-umetničko društvo "Krsmanović", tu sam sreo Ljubišu. Tu smo radili jednu predstavu po mom tekstu, koju nikad nismo završili. Upisao je režiju, sarađivali smo u Studentskom pokretu '68, pa zatim u "Studentu" i u "Vidicima". Bili smo bliski, družili smo se privatno. Na suđenju *Plastičnom Isusu*, Ljubiša je rekao da je to skandal, i demonstrativno izašao iz sudnice. Vrlo je rizikovao zbog toga. Zajedno smo prošli kroz prvi BITEF, razne uzbudljive stvari smo radili. Kad sam izašao iz zatvora, Ljubiša me je pozvao da napišemo scenario za njegov film *Luda kuća*. On je to uradio drugarski, širokogrudo i uz rizik. Pozvao me je posle u Suboticu, da u njegovom KPGT-u vodim publicistiku. I to druženje je uvek bilo veoma dobro, veoma intimno, i ja bih čak rekao do zavereništva blisko. E, a onda je đavo uzeo državu pod svoje. Počelo je da se gleda šta ko radi i gde je ko. Ja sam sa prijateljima pokrenuo "Vreme". Bio sam na strani Ante Markovića, mada nisam ulazio u njegovu partiju, bilo je previše bivših komunističkih funkcionera u njoj. To se očekivalo i od Ristića, koliko se sećam, on je u tom smislu i neke pozive od Markovića dobijao. Međutim, Ljuša se osamio, nije birao nijednu opciju i nikome nije bilo jasno šta on to smera, sve dok se nije pojavio kao predsednik novoosnovane partije JUL kod Mire Marković. Nikada više nismo uspostavili otvorenu i bezrezervnu komunikaciju po pitanju politike i kulture, mada smo privatno ostali u dobrim odnosima. Mislim da ljudski odnosi imaju prvenstvo nad profesionalnim i političkim. I, kako on reče pre neko veče u "Parovima": "Razni ljudi otišli su raznim putevima." Ja tu situaciju razumem. Mislim da je reč o izuzetno nadarenom i važnom čoveku, meni je žao kad vidim da on ne radi koliko zaslužuje. S druge strane, Ljubiša je čovek koji ima svoje pozorište, svoj ansambl, čovek koji pokušava da se u ovoj kulturi nametne samostalno. Kultura, u situaciji smanjenih sredstava a velike ponude, je kao i svuda u svetu kao čopor vukova: ako neko bude ranjen, pojedu ga. I

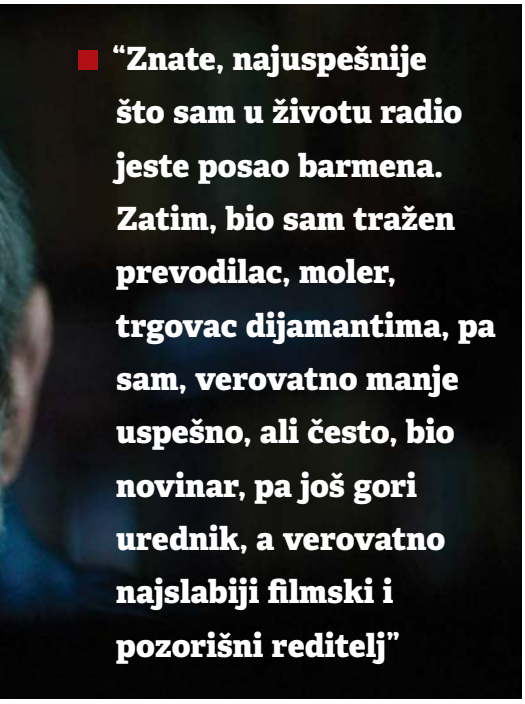

meni je vrlo žao ukoliko se sa njim to događa. Ne znam samo kako to Dobrica Ćosić ispade veličina, a Ljuša omražen čovek. On smatra da je to zbog jugoslovenskog projekta iza koga stoji, a meni se čini da ne mora čovek da gura svoj projekat kao prst u oko, da ne treba neprekidno da insistira na stavovima koji iritiraju njegovu publiku. Jer to je sada između njega i publike, a ne između njega i vlasti. Inače, kada je o vlastima reč, mislim da je ova sadašnja pokazala izvesnu sklonost da mu pomogne, pa je zahvaljujući tome uspeo da uradi nekoliko predstava. Ali, njemu publika ne dolazi baš mnogo. Možda će prenošenje *Bube u uhu* u Sava centar da promeni tu situaciju. To bi me radovalo, a kulturnom životu u gradu bi, verujem, značajno doprinelo.

Sudskom procesu *Plastičnom Isusu*, prethodili su Vidici...

Odnosno '68, to je prvi zvanični ulazak

u raskorak sa režimom. Mi smo za '68 bili spremni, mislim na širok krug ljudi kao što je Aleksandar Ilić, Đorđije Vuković, Ilija Moljković, Vita Teofilović, Milivoje Majstorović, Alija Hodžić, Josić Višnjić, Biljana Lukić, Milisav Savić – koji su se u kulturi zdušno uključili u tu stvar nastojeći da se bore protiv bilo kakvih normi i diktata. Ja sam na poslednjoj strani "Vidika" napravio rubriku *Biće bolje*, popunjavali smo je Milivoje Majstorović i ja. Na dvadesetogodišnjicu Informbiroa u "Studentu"

"Znate, najuspešnije što sam u životu radio jeste posao barmena. Zatim, bio sam tražen prevodilac, moler, trgovac dijamantima, pa sam, verovatno manje uspešno, ali često, bio novinar, pa još gori urednik, a verovatno najslabiji filmski i pozorišni reditelj"

sam objavio *Pismo mladim goranima: Napred u pošumljavanje Otoka*. Stavili smo ga među pisma čitalaca, to promakne cenzoru i taj broj *Studenta* se proda do podne. Nastane panika u Partiji, konsultacije, šta sad da radimo. Nije imalo šta, zato što je broj objavljen i rasprodat, osim da nas zabeleže kao nekog o kom ubuduće treba voditi računa. Našu redakciju su zamenili drugom, a nekoliko nas je nastavilo da uređuje "Vidike", mesečnik za kulturu i društvena pitanja koji je imao manji tiraž, ali je bio neka vrsta kulturnog rezervata.

I "Vidici" su često zabranjivani, dok nije puklo na broju koji smo uredili Ljubiša Ristić, Aleksandar Ilić i ja, a ticao se kulture, pravosuđa i propagande u Trećem rajhu, pri čemu su isticane sličnosti obrazaca kod nas i u Trećem rajhu. Sličnost je bila frapantna. Predloženo je da mi se sudi za uznemiravanje javnosti, ali je jedan hrabar sudija, Ljubomir Radović, to odbacio i odmah nakon toga je penzionisan. Branio me je Srđa Popović. Mi iz redakcije i ljudi koji su se zalagali za liberalniju državu sarađivali smo dobro i ono što je za zavereničke grupe bitno, potpuno verujući jedni drugima bez obzira što smo često bili različitih političkih provinijencija. Deo tog fronta otpora bili su socijaldemokrati, liberali, ali i članovi SKJ koji su u visokim rukovodstvima nastojali da liberalizuju državu delujući iznutra. Oni su čak smatrali da smo im mi na smetnji – Latinka Perović, na primer, sa kojom se danas odlično sporazumevam. Među ljudima iz Partije cenio sam i Marka Nikezića i Mirka Tepavca. Smatrao sam da oni rade herojsku stvar, ali nisam verovao da mogu uspeti jer mi se činilo da je jugoslovenski režim staklen i da ne može da se savija i reformiše kako su oni mislili, nego može ili da pukne ili da se silom održi takav kakav je. Što se i dogodilo njihovim smenjivanjem. Oni su izbrisani iz političkog života, a mi koji smo bili u opoziciji, tu smo i ostali, nismo imali kud.

Ako ste bili u opoziciji režimu, kako je moguće da ste istovremeno bili član SKJ?

Svi smo bili u Partiji, gotovo cela redakcija "Studenta". Politika me je uvek zanimala. Mi smo '68. imali snažan pokret usmeren ka širenju građanskih sloboda i boljoj zaštiti ljudskih prava. Iz tog sinkretičnog pokreta razvili su se mnogi drugi specijalizovani i parcijalni pokreti, ali ograničeni na svoju agendu. Ja sam sad neka vrsta liberala, za slobode i ljudska prava, i ako volite, neka vrsta anarhiste koji veruje u prvenstvenost lične slobode, mada to izazova zabune, zato što sam protivnik nasilja sem u slučajevima gde se ono ne može izbeći, na primer u slučajevima teške represije kad morate da se branite. Verujem u demokratiju i verujem da je ona moguća i bez nasilja.

S obzirom na to da smo s tema o vašoj filmskoj karijeri skliznuli u politička i društvena dešavanja u kojima ste učestvovali: šta je u tom smislu ostavilo traga sedamdesetih godina, nakon smene liberala? Izašli ste iz zatvora 1975. godine i šta je posle bilo?

Proturio sam ideju, a imao sam interesa da je proturim, da krenemo u okupljanje po privatnim stanovima s namerom da se tako premoste prepreke javnom izražavanju slobodnih intelektualaca. Bila je to 1976. godina. Koncept je sledeći: da se skupljamo ko hoće, da govorimo na teme za koje se dogovorimo unapred, da svako odgovara za ono o čemu sam govori a nije ni dužan ni odgovoran za ono što govori drugi. Ja sam tu ideju izložio Iliji Mojkoviću, svom bratu Voji Stojanoviću, i Vladi Mijanoviću, poznatom kao Vlada Revolucija. Oni su se složili da je to nešto što mora da se uradi, pozvali smo tridesetak ljudi, i napravili Otvoreni univerzitet koji je funkcionisao sedam godina, dok ga nije rasturila policija. Kroz to je prošlo oko 750 ljudi, što je dosta uticalo na mlad svet u Beogradu. Govorili smo slobodno, ređe o političkim temama a češće o izazovnim temama iz oblasti istorije, filozofije, ponekad i o prirodnim naukama. Nakon godinu dana smenjeni profesori sa Filozofskog fakulteta, poznati kao beogradsko krilo grupe Praksis, uključili su se i počeli i sami da organizuju takva okupljanja po stanovima. To naše sastajanje nije bilo tajno, bilo je privatno zato što se nismo sastajali u javnim prostorima. Vršena su i prisluškivanja i pritisci na gazde i gazdarice stanova koje smo iznajmljivali, vrbovanje komšiluka, ali nije bilo otvorene represije sve do momenta kada je Stane Dolanc pohapsio celo društvo.

U Knez Miletinoj 40 kod Dragomira Olujića, imali smo veče posvećeno istoriji međunacionalnih odnosa kod nas, naročito pitanju Sandžaka i Kosova. Govornik je bio Milovan Đilas, koga smo tada prvi put pozvali. Upala je policija, pohapsila svih 28 prisutnih, držala nas četiri dana, a zatim odabrala one protiv kojih im je bilo zgodno da prave proces. Tako, na primer, Đilasa, Stojana Cerovića, Branislavu Katić, moju snahu, i mene nisu više uznemiravali. Pokrenuli su proces protiv Miodraga Milića poznatog kao Mića Doktor – našli su mu rukopis neobjavljene knjige i osudili ga na godinu i po. Milana Nikolića, Pavluška Imširovića, Dragomira Olujića, Gordana Jovanovića i Vladu Mijanovića kao prvooptuženog – njih šestoricu – optužili su da su se organizovali sastajanja u cilju rušenja ustavnog poretka Jugoslavije i da su tu svoju aktivnost sprovodili ilegalno. Taj proces je vodio sudija Zoran Stojković, koji je u vladi Vojislava Koštunice postao ministar pravosuđa. Priveli »

su nekoliko stotina svedoka na saslušanje. Ali, po savetu advokata Srđe Popovića, koji je bio autor peticionaškog pokreta koji je svetu otkrio naš problem što nam je donelo javnu podršku spolja, znači po njegovom savetu da odbiju da svedoče jer bi time sebi mogli da nanesu štetu, svedoci su, osim nekolicine, odbili da govore. To jugoslovensko pravosuđe do tada nije videlo i taj proces se bukvalno raspao. Stane Dolanc je poražen otišao za Sloveniju da bere gljive kasnije tvrdeći da je sve zaboravio, a u Srbiji je ostao Ivan Stambolić koji se prema tom procesu odnosio prema načelu da ne treba da sudi Partija nego pravosuđe. To je tada bio maksimalno liberalan odnos. Bilo je to 1984. godine. Osuđeni su Miodrag Milić i Gordan Jovanović, a ostala četvorica su oslobođena. Tu se država vidljivo raspala.

Zašto su vas zadržali samo četiri dana?

Ja sam u to vreme već bio dopisnik iranske novinske agencije IRNA, i država Iran je tražila od države Jugoslavije izjašnjenje zašto je njihov novinar uhapšen. Radio sam za njih tri i po godine. Ja sam u životu radio razne stvari, ponajmanje me je hranio film. Filmove sam radio kad imam priliku. Znate, najuspešnije što sam u životu radio jeste posao barmena. Zatim, bio sam tražen prevodilac – još u mladosti sam prevodio filmove u Jugoslovenskoj kinoteci, na sluh, a u Americi sam u Stejt departmentu bio i konsekutivni i seminarski i konferencijski prevodilac, zatim sam, verovatno manje uspešno od toga ali često, bio novinar, pa još gori urednik, a verovatno najslabiji filmski i pozorišni reditelj.

Zaboravili ste da ste bili i moler, trgovac dijamantima i dragim kamenjem i nekretninama...

Posle zatvora, nije bilo posla pa sam se odao molerskom zanatu. Vlada Mijanović i ja smo osnovali *Be-mol*, Beogradske ili Belosvetske molere, kako hoćete. U to vreme bio mi je oduzet pasoš. Bilo nas je petnaestak. Onda je advokat Srđa Popović lansirao peticiju da nam se vrati sloboda putovanja. Bila je to prva u nizu njegovih peticija koje su imale jak politički impakt, bila je objavljena u inostranstvu i bila je osnov za ozbiljan pritisak na jugoslovensku vlast. Tada se pripremao prvi OEBS a Tito se nadao da bi mogao dobiti Nobelovu nagradu za mir. Leka Lončar mi je pričao da je naša diplomatija radila na tome. Zbog toga su nam u decembru 1977. godine vratili pasoše. Ja sam odmah krenuo da isprobam svoj, odem u Englesku. Srđa Popović mi je munuo nekih 300 maraka, ja ni dinara nisam imao. Tamo su bili neki moji prijatelji, pre svega Aleksa Đilas, a ubrzo sam počeo da se družim s Vanetom Ivanovićem. Odmah sam se povezao s našom demokratskom opozicijom, naročito s Desimirom Tošićem, a uplivao sam i u neke filmske i pozorišne tokove. Na primer, u Riversajd studios u Hamersmitu radio sam kao barmen, a živeo i angažovao se kao deo tog kulturnog centra. Onda sam odlučio da sa prijateljima idem u Avganistan, s tim da se ne zadržavam u Jugoslaviji zato što su mogli svakog sekunda opet da mi oduzmu pasoš. Tako smo mi, četiri filozofa, Milan Mladenović, Dušan Ganser, Aleksandar Milenković, moj brat Voja Stojanović i ja, nekim kršom od džipa krenuli za Avganistan zato što tamo niko nije ulazio pa smo mogli da vidimo tamošnje političke prilike, tada burne, a želeli smo i da idemo dalje, u Indiju. Međutim, raspao se taj automobil, pa nismo. Bila je to zgodna avantura. Zatim, kad sam se vratio, filozofi iz "Praksisa" me uzmu za sekretara u Centru za filozofiju i društvenu teoriju na Institutu društvenih nauka, gde im je posle niza godina borbe da se vrate na Univerzitet, dozvoljeno da rade. To su bili ideološki roditelji nas šezdesetosmaša, Zagorka Golubović, Ljuba Tadić, Sveta Stojanović, Dragoljub Mićunović, Mihajlo Marković, Nebojša Popov, Miladin Životić. Tu sam se zadržao godinu dana, ali me nije držao kancelarijski posao i, čim mi je bio vraćen pasoš koji su mi opet bili oduzeli, ja konkurišem kod "Trudbenika" za prevodioca u Iraku. Vesna Pešić je imala neke poznanike kod njih, pa je i to pomoglo da me prime. Tu sam, na vojnom projektu SDPR-a, u Saveznoj upravi za promet i rezerve specijalnih sirovina, proveo godinu i po. Zbog tog boravka u Iraku i zbog novinarskog iskustva, bio sam idealan za IRNA-u. Tu sam ostao sve dok me Borka Pavićević nije pozvala da režiram u pozorištu *Nova osećajnost*. Režirao sam Brehtovu *Meru*. Zatim sam u KPGT-u Ljubiše Ristića u Subotici režirao *Bejrut internešenel*, adaptaciju Kamijevog *Stranca*. Onda sam u Beogradu uradio predstavu u tehnici češkog crnog pozorišta, što mi pre toga nismo imali: pod ultraljubičastim svetlom se vide boje i na tamnoj pozadini lebde animirani predmeti. Napravio sam kabare, celovečernju predstavu sa 20 pevanih numera, *Mračni kabare profesora Frojda*. Predstava je u Domu omladine igrana godinu i po dana, bez dinara od države. Bilo je to 1987, socijalizam je još bio zvanični

model društva, a Milošević je već bio došao na vlast. Bilo je to vreme kada ste mogli imati opozicionu partiju, nije bilo hapšenja, ali se kontrola društva uspostavljala na tipično autoritarnim mitinzima. Kad je Borka Pavićević postala umetnički direktor u Beogradskom dramskom pozorištu, postavio sam tu *Karmen 2000*. O tome je pisao Jovan Ćirilov u "Startu", kao o prvoj postkomunističkoj predstavi. Onda su se stekli uslovi i za neke filmove, asistirao sam Bati Čengiću u *Gluvom barutu*, poslednjem velikom jugoslovenskom igranom filmu, napravio sam *Srpsku epiku* i filmove o kojima sam pričao.

Od svih svojih poslova najviše sam voleo trgovanje bortom (sitnim dijamantima) i raznim poludragim kamenjem. To sam radio u Indiji i Indokini 1979/80. godine. Izučio sam taj zanat i uspevao da živim vrlo lepo u tom regionu godinu-dve od toga. Tada sam se dosta angažovao u oslobodilačkom pokretu Tamila, na Cejlonu, a dosta vremena proveo sam sa Tibetancima u Nepalu i Indiji. Putovao sam po Dalekom istoku kao novinar, i znao sam da ako želim pravi tekst, moram da se ubacim u srž događaja. Tamili u Indiji imaju državu gde su većinski narod, Tamil Nadu, a kada se pređe moreuz, na Cejlonu su manjina koja je u ratu sa Singalezima, većinskim narodom Šri Lanke jake budističke provinijencije. Ja sam se, putujući između Tamil Nadua i Cejlona, angažovao da im pomognem. Oni su bili toliko impresionirani da su jednom detetu dali ime po meni, izgovaraju ga Larzer. Ta porodica je izbegla u Kanadu, a Larzer sada ima 35 godina i živi u Vankuveru.

Kad su ovde krenuli ratovi, došao sam da radim na Radio brodu, i da pravim filmove o stvarima koje se ovde dešavaju. Kad su počeli nemiri na Kosovu, ja sam kao referent za medije radio za posmatračku misiju OEBS-a koju je vodio Vilijem Voker. Nakon ulaska NATO-a na Kosovo tamo nije imalo više šta da se radi u politici medija, pa sam opet otišao za Ameriku. Kad je na Kosovu uspostavljen UNMIK, pozvali su me da vodim službu za jezike. Organizovao sam i Srbe i Albance, imao sam i prevodioca za turski, i napravili smo jaku jedinicu koja je godinama valjano radila. Tada je ta jedinica slovila za jednu od najboljih na Balkanu. Poslovanje na Kosovu završio sam 2006. godine i vratio sam se u Ameriku. Tada su tamo dobro išle nekretnine, ja položim sve ispite, i posle godinu dana postanem licencirani broker za državu Njujork, što sam i sada. Ali, onda to tržište pukne, ja slomim koleno, sin mi se oženi, a moja žena zbog majke i posla odluči da sedi ovde, i ja se vratim ovamo.

Inače, posle dosta godina rada na Kosovu, ja mislim da je to institucionalno jedna vrlo nerazvijena država koja ima ogromne probleme sa korupcijom, bezbednošću i nezaposlenošću, ali ima jasnu perspektivu i brz razvoj.

Pripadate grupi intelektualaca koja smatra da Srbija nema pravo na Kosovo.

Biću u toj stvari sasvim otvoren. NATO intervencija 1999. pocepala je i podelila ljude na nekolicinu koja je smatrala da je odluka o intervenciji pametna i da bi i liberali i komunisti trebalo da je podrže, i na većinu koja je smatrala da je intervencija neosnovana, da je ona protiv Srba i Srbije i da Srbija ipak ima pravo na Kosovo. U prvoj grupi bih mogao da nabrojim samo nekoliko imena među kojima sam i ja, a to su Sonja Biserko, Bora Ćosić, moj brat Voja Stojanović, bio je pokojni Srđa Popović, Nataša Kandić, Ivan Čolović, Svetlana Slapšak... Svakako ih ima više hiljada, ali vrlo malo. Na drugoj strani našao se niz uticajnih, uglednih kulturnih i javnih radnika, koji su tokom rata u Bosni bili angažovani na bosanskoj strani. Nakon bombardovanja, oni su zauzeli jaku patriotsku kritičku poziciju. Zbog toga nas na Kosovu sad vole, a drugu grupu – ne, i zato se u Beogradu na nas gleda kao na izdajnike.

Za nacionaliste to nije neočekivano, taj stav imali su i ranije. Ali kad građanski liberali prestanu da prepoznaju vrednosti koje su do juče zastupali i počnu da brane zločine države samo zato što su njeni podanici, to je teško svariti.

Na koje ljude iz druge grupe koju pominjete mislite? Na one koji su potpisali peticiju i bili protiv bombardovanja 1999, odnosno na vaše oponente u polemici vođenoj u "Vremenu" 2002, među kojima su Stojan Cerović, Branko Vučićević, Sonja Liht, Tanja Petovar, Frano Cetinić, Stanko Cerović?

Ne samo oni. Mnogima je bombardovanje poremetilo uverenja. Ljudski je da onaj koga bombarduju mrzi onoga ko bombarduje. Verujem u prvenstvo vrednosti nad spontanim ljudskim reakcijama. Možda grešim što previše očekujem od ljudi.

Kosovo nije deo Srbije, kako tvrde, zbog toga što je vazda bilo deo Srbije, mada jeste bilo deo Dušanovog carstva. Ne zna se pouzdano da li su ga u to vreme većinski nastanjivala srpska plemena, kao što mi volimo da verujemo da jeste, jer tada nije bilo opredeljivanja sela po etnicitetu već pre svega prema feudalcu kome selo pripada. Dakle, Kosovo nije nešto što bismo pouzdano mogli zvati prirodnim i etničkim delom Srbije. Mit o Kosovu razvija se onda kada se pojavljuje izuzetna prilika da novoustoličena monarhija Karađorđevića proširi svoju teritoriju na delove koje od srednjeg veka nije imala, a koji su postali lako dostupni raspadom Turskoga carstva. Za to je bilo potrebno motivisati narod na neki način, dati mu nešto što liči na dobar osnov za rat pa je tako Kosovo tretirano kao prapostojbina još od feudalnog doba, koja prirodno pripada Srbiji. Tako su dva balkanska rata bila isključivo teritorijalne i osvajačke prirode. Srpsko stanovništvo na Kosovu je tada bilo izrazito manjinsko, a pošto se jedan deo Albanaca bunio protiv srpske vlasti, zvali su ih kačacima, odmetnicima, Srbija je pokušala prvo nakon balkanskih, a onda nakon »

Prvog svetskog rata da tamo kolonizuje Srbe. To pominjem zbog toga što u političkoj praksi to Kosovu i nameće status kolonije, bez obzira što se ona naslanja na teritoriju matične države i bez obzira na to što ona formalno nije u kolonijalnom odnosu. Te dve kolonizacije koje su obuhvatale pedesetak hiljada duša, ratnih veterana s porodicama kojima je data zemlja koju je država oduzela od kačaka, predstavljale su jezgro srpskog življa na Kosovu. I na to jezgro se oslanjala vlast. Kakav je naš odnos bio prema kulturnim pravima, etničkom položaju, obrazovanju i bilo čemu drugom na Kosovu, najbolje znamo iz spisa Dimitrija Tucovića, kome ja ne bih imao ništa da dodam. To Kosovo već krajem Drugog svetskog rata Broz tretira kao nešto što bi prirodno trebalo da pripadne Albaniji, koja je u ratu bila naš saveznik, pa je smatrao da to tamo treba i da ode. Inače, u oslobađanju Kosova su učestvovali partizani iz Albanije jer su oni na Kosovu bili bolje prihvaćeni nego partizani iz Srbije. Otac Ljubiše Ristića koji je vodio partizanski odred sastavljen od Srba i Albanaca, govorio mi je: "Da, jesmo mi bili partizani, ali smo delovali iz Makedonije, zato što do oslobođenja mi na Kosovo nismo mogli ni da uđemo." U takvoj situaciji, Kosovo se ne miri s tim da bude deo Socijalističke Jugoslavije, pa odmah nakon oslobođenja izbija Drenički ustanak. Pokoreni, našli su se pod specijalnom prismotrom Udbe koja je gonila bilo koji oblik svakog pa i albanskog nacionalizma. Time je rukovodio Aleksandar Ranković, i to ne kao srpski patriota, kako su ga u duhu kosovskog mita slavili srpski nacionalisti, nego kao dobri komunista i šef Udbe koja za potrebe nove države obezbeđuje mir na Kosovu. Mit o Kosovu je reciklovan ponovo kada je trebalo da Slobodan Milošević zadobije podršku srpskih patriota. "Kosovo je naše, Albanci hoće da nam ga uzmu", govorio je, i dobio podršku. Govorio je i: "Ako ja rešavam nered u svojoj državi, dakle ne prelazim granice Srbije, ne može mi niko intervenisati." Međutim, pošto je na Kosovu došlo do spektakularnih kršenja ljudskih prava, do izbacivanja 850.000 ljudi uz 10.000 pobijenih, NATO je 1999. intervenisao. Inače, ljudi koji su komandovali čišćenjem Metohije, prenošenjem leševa i zakopavanjem u Batajnici danas ponovo zauzimaju visoke položaje u državi, u Skupštini, vojsci i policiji. Pošto je to bio eklatantan primer teškog i zločinačkog kršenja ljudskih prava, ono malo ljudi koji su zagovarali međunarodnu intervenciju, držali su se tog argumenta. Ta intervencija izvedena je na Kosovu i tri četvrtine žrtava stradalo je na Kosovu. Na teritoriji uže Srbije napadi su vršeni samo na pojedinim strateški značajnim mestima u cilju umanjivanja kapaciteta Srbije da se vojno angažuje na Kosovu.

Izbacivanje ljudi sa Kosova i ubijanje desilo se tokom bombardovanja a ne pre, kao što kažete. A bombardovanje Televizije, kako to objašnjavate?

Televizija je gađana onda kada je proglašena propagandnim centrom iz kojeg se širi rat i kad je stvarno ustrojena na taj način za potrebe rata, a intervencija je najavljena pa vi ako hoćete, možete da se sklonite. Tri četvrtine civila koji su stradali su Albanci stradali na Kosovu, a nisam čuo nikoga na Kosovu da se bunio protiv toga. Zato kažem: čim se Albanci budu bunili protiv neadekvatne intervencije NATO-a, onda ću ja biti spreman da saslušam i primedbe države Srbije. Dok to nemate, vi niste prvi na redu da o tome govorite, jer niste ni prve žrtve. Briselski sporazumi su na sporovoznom koloseku zato što posle 104 godine propagande, od 1912, retko ko ovde ima petlju da kaže – desetarac više ne važi, oslonimo se na istorijske činjenice.

Podržavali ste NATO bombardovanje SR Jugoslavije i zalažete se da Srbija prizna Kosovo. Aktuelna vlast je potpisala Briselski sporazum i radi na približavanju Srbije i NATO-a. Da li mislite da je rešenje za Srbiju članstvo u NATO-u?

Nisam uveren da je to realno, jer Srbija ne vodi spoljnu politiku EU, što je velika prepreka ulasku u taj savez, a u NATO je niko nije ni zvao niti je spreman da je primi. Srbija je talac narastajućeg sukoba Rusije i Zapada u kojem ne postoji prostor za neutralnost, osim ako je država privredno i vojno vrlo jaka i samostalna, što Srbija nije. Zamisao Srbije koja srećno sarađuje sa obe strane u situaciji hladnog rata je puka fantastika, ne naučna nego deseteračka. Ovo više nije vreme nesvrstanosti, kad je Jugoslavija bila na granici vojnih blokova, politički korisna obema stranama. Ona je danas zanimljiva samo u funkciji održanja mira na Balkanu, i to i strani koja hoće da učvrsti taj mir i strani koja hoće da ga ugrozi. To je čini taocem sukoba, ali joj ne podiže političku cenu, a produbljuje privrednu i društvenu krizu time što je predstavlja kao državu nejasne perspektive. Ne bi postojao nikakav manjak stranih investicija kad bi bilo izvesno da Srbija ide u Evropu, da to nije puka priča. Druga opcija je suviše mračna za opisivanje, vodi u tešku izolaciju, jednostavno nije alternativa. Kao članstvo u NATO-u, i kolonizovanje Meseca bilo bi za Srbiju višestruko korisno, samo nije ni brzo ni lako ostvarivo, a većina stanovnika verovatno bi glasala protiv toga. Bilo bi lepo kad bismo bili u prilici da se bez frustracije bavimo pitanjem izbora svoje budućnosti. U ovom času to nije aktuelno, nego je osnovno pitanje može li Srbija i kako da se izvuče iz sve dublje političke krize nastale odbijanjem suočavanja s prošlošću možda više nego rđavim privrednim i društvenim prilikama. Prvi korak morao bi da bude utvrđivanje odgovornosti za tu krizu. Vlast za nju optužuje prethodnu, kada je Demokratska stranka vodila državu. Verovatno je da oni nisu popravili stanje koje su zatekli najviše koliko su mogli. Međutim, ono što su nasledili bila je potpuno rasturena država u kojoj je povlašćen položaj imala jedna strana sila, opljačkana i razorena privreda, korumpirano i pauperizovano društvo, nacifikovani mediji u funkciji etnocentrične politike i razbijena srednja klasa. Možda demokrate nisu to dovoljno popravile, ali pokvarile svakako nisu. Paradoksalno je što su ovi koji sada čine vlast isti oni koji su pod Miloševićem tu državu zločinački razorili, a sada to pripisuju nekom drugom. Bez otvaranja pitanja o toj odgovornosti u Evropu će nas možda i primiti, ali mi Evropljani time nećemo postati. Ostaćemo ovo što smo, ozlojeđeni patrljak neuspele mini-imperije, izolovan i nepoželjan, koji zamišlja da od njega zavisi hoće li neko da ga prihvati ili ne. To je tako sada, no već sutra bi moglo da bude drukčije. Kod nas su promene nagle i teško predvidive. Ne vredi nam ni da razmišljamo o članstvu u NATO-u. Naravno da bi bilo dobro, čak nema alternativu, ali je potpuno neverovatno u bliskoj budućnosti. A o dalekoj, u ovom bezobličnom političkom glibu, nije nam savetno ni da razmišljamo. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Nagnjilost postojanja

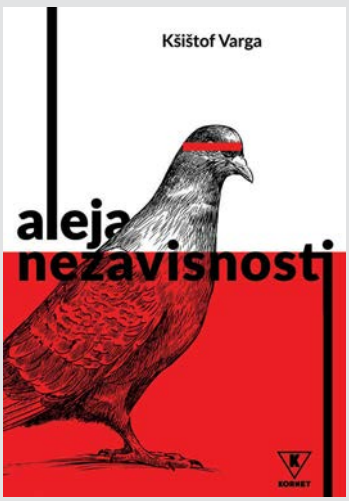
Kšištof Varga je napisao knjigu duhovitu i lucidno rezonersku, pozabavivši se strahovima i opsesijama ne samo savremenih Poljaka

Uopšte uzev, ranije je bilo lepše. Tako su zaključili gospodin Gžeš i Kristijan kad su već popili i popušili. Nekad su umetnici bili barem alkoholičari i sifilističari, a današnji su u najboljem slučaju stipendisti i laureati, rekao je gospodin Gžeš, svet kulture srlja u propast.

Svet uopšte ide ka propasti, 2012. godine naprečac će doći do kraja sveta, požurio je sa objašnjenjem Kristijan. Gospodin Gžeš ga je pogledao nekako čudno i rekao: bojim se da ipak neće, svet će krepavati dugo i odvratno.

Izvesna nagnjilost egzistencije – to je zapravo veltšmerc koji preplavljuje roman *Aleja nezavisnosti* Kšištofa Varge (prevela Milica Markić; Kornet, Beograd 2015), nama već dobro znanog poljskog romanopisca (mađarskih korena), koji je jedan od najzanimljivijih srednjoevropskih proznih glasova danas. Vidi se to iz odabranog citata, a čak je i poslednja rečenica romana sasvim primereno posvećena laganom i neumitnom skončanju sveta, pa ipak, teško da je Varga najednom u sebi otkrio teškog metafizičara; pre će biti da su njegovi junaci zaglavljeni u onom stadijumu postojanja u kojem, kako jedan od njih rezonuje, ima sve manje stvari koje činiš prvi put, a sve više onih koje činiš poslednji put. Što neminovno vodi ka izvesnim melanholičnim zaključcima i apokaliptičnim uopštavanjima... Mada je to na šta se ova priča odnosi manje visokobudžetni spektakl urušavanja vasione na glavu sirotog insana, a više jedna unutrašnja, dakle "mala apokalipsa", što bi rekao jedan drugi Poljak, Tadeuš Konvicki, jedan više onako intimni smak sveta. Može li, uostalom, biti drugačijih?

Kako god, Kristijan Apostat (obratiti pažnju na ovo i druga imena, osobito prezimena!) tip je od četrdesetak godina, rođen krajem šezdesetih, dete tvrdokornog i traumatičnog poljskog komunizma koje je odraslost dočekalo u svetu koji je počeo naglo da se menja; prisilno usidren u životnom ćorsokaku, ne usuđuje se da pogleda napred, u tzv. budućnost, jer u njoj ne vidi ništa dobro, a kada se osvrne u prošlost, vidi samo propuštene – ili nepostojeće? – prilike koje su ga dovele do sadašnjeg turobnog stanja propalog umetnika i nerealizovane art nade koja se izdržava od dizajnerskih tezgi, frustriranog usamljenika koji prekraćuje vreme i (u)zaludno suzbija besmisao izobilnim alkoholom i opsesivnim rukobludom, povremeno uzdišući za svojom izgubljenom ljubavi Kasjom Kaboten (prebeglom ka uspešnijem takmacu u paru celoživotnih prijatelja), za jednom od onih pomalo lucprdastih ženskih pojavica koje se roje negde po rubovima umetničkog ili uopšte "medijski zanimljivog" sveta, a život provode u stanju veštački izazvane preegzaltiranosti, to jest u hirovitom traganju za "pravom ljubavlju", koja – neizrečeno i neosvešćeno, ali podrazumevano – ima biti nedostižna, ne bi li potraga bila trajna.

Za Kristijana, odmah ću vam reći, zapravo nema nade: tek što roman počne, on će poginuti u avionu nad Atlantikom; kako se celog života panično bojao letenja, moglo bi se reći da je to nekovrsno samoostvarujuće proročanstvo, mada nikome od toga nije lakše. S druge, pak, strane, ni piscu ni čitaocu Kristijanovo izginuće neće mnogo smetati, jer će on svejedno biti s nama do kraja knjige...

Svojevrsni Apostatov egzistencijalni antipod je Jakub Fidelis, Kristijanov šulkolega i prijatelj iz mladosti; ako je Apostat slika i prilika zastoja i propasti, Fidelis je oličenje dobro užlebljenog i u sopstvenoj koži odlično raskomoćenog tipa koji zna šta hoće i kako to da dobije: plesač i zabavljač, estradna ikona tranzicione Poljske, lagodni imalac slave, novca, obožavalaca i osobito – obožavateljki... Lik kojem "sve polazi od ruke", a pri tome se ne zamlaćuje suvišnim dilemama i jalovim cepidlačenjima, nego uzima sve što mu život pruža... Hm, lepo, ali može li se tako izbeći onaj spomenuti "smak sveta", ili on ipak važi i za decu sreće, za dobitnike i drznike? Pogledajte sami, neće biti nezanimljivo!

Kšištof Varga napisao je knjigu duhovito i lucidno rezonersku (u tom smislu najsrodniju romanu *Trunje*, ranije objavljenom na srpskom), koja se može čitati i kao *katoličko ateistička* "ateološka rasprava", i kao raspričani manifest famozne "krize srednjih godina" savremenog (srednjo)evropskog muškarca, i kao opora posveta Varšavi nekadašnjoj i sadašnjoj, i kao rasprava o smislu i limitima prijateljst(a)va i štošta još drugo, a svakako i kao minuciozna "studija slučaja" svekolikih transformacija Poljske i Poljaka u poslednjih nekoliko decenija, a u kojoj i mi iz ovih krajeva možemo prepoznati štošta blisko. Samo što "mi" ovakvih pisaca baš i nemamo, ne što niko ne bi umeo ovako, nego zato što oni koji bi mogli, iz ovih ili onih razloga neće da čeprkaju po jedva zaraslim krastama nekolikih generacija: radije ćemo se baviti jalovim istoricizmom (bilo kojeg "ideološkog" predznaka) ili nekim drugim oblikom kurentnog drndanja vune. Pa dobro, može i tako, mada nije jasno zašto i čemu. Kako god, priča *Aleje nezavisnosti* i te kako je važna i u kontekstu komplementarnih balkanskih adresa, aleja, bulevara ili sokaka, kako god. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Razbibriga u ratno doba

Miloš Lolić je u Kazinu, pozorišnoj kući Burgteatra, režirao komad Harolda Pintera *Party Time*. Društvo privilegovanih slavi sebe i svoj "klub" dok napolju, na blokiranim ulicama, vojnici sprovode raciju

Miloš Lolić je započeo svoj uspon na nemačkom govornom području 2011. u minhenskom Folksteatru, režijom Lorkine *Krvave svadbe*. Već 2012. dobio je uglednu austrijsku pozorišnu nagradu Nestroj u kategoriji najboljeg mladog režisera, za inscenaciju komada *Magic Afternoon* austrijskog pisca Volfganga Bauera. Usledila je 2014. još jedna režija u bečkom Folksteatru, ovoga puta na velikoj sceni, a iste godine i poziv da režira na Salcburškom pozorišnom festivalu. Naš režiser radio je i u berlinskom pozorištu "Maksim Gorki", specijalizovanom za kritičko promišljanje savremenih tema.

Poziv da režira u Kazinu, kući bečkog Burgteatra rezervisanoj za moderni dramski izraz, svakako je vrhunac njegovog režijskog puta i veliki uspeh, i to gledano ne samo iz naše, nego i iz perspektive nemačkog govornog područja. Burgteatar je u Austriji daleko najbolje pozorište, i praktično jedino austrijsko pozorište koje izaziva pažnju i van nacionalnih granica. Na osnovu rezultata ankete sprovedene među kritičarima, časopis *Teater hojte* je prošle godine proglasio Burgteatar za pozorište godine na nemačkom govornom području.

EPOHA U OGLEDALU

Pinterov komad *Party Time* izveden je 1991. u Londonu. Razgovor između domaćina žurke i njegovih gostiju vrti se oko prvoklasne, "zlatne" usluge novog "kluba", čiji su oni ekskluzivni članovi, a u koji se ulazi samo po preporuci i nakon izvesnih provera. Komad je parabola o dobitnicima jednog sistema čiji je ideal udoban život; on prikazuje samodopadljivu izolovanost ljudi koji raspolažu novcem i ne tiču ih se problemi gubitnika sistema. Razgovor o bazenu i igralištima za tenis i golf kojima "klub" raspolaže kvari jedino Dasti, najmlađa među njima, ponavljanjem pitanja gde je njen brat Džimi. Dok muž nastoji da je ućutka, domaćin se povremeno izvinjava što je dolazak na žurku otežan usled manjih neprijatnosti na ulici, koje će ubrzo biti otklonjene. U završnoj sceni dolazi Džimi: iz njegovih somnabulnih reči o otkucajima sopstvenog srca koji možda nisu njegovi, i tmini usne duplje kao jedinom što mu zaista pripada, naznačuje se zaborav sopstvenog bića kao glavni čovekov problem. Pinterov komad sadrži metaforički potencijal koji se odlično uklapa u savremeni trenutak.

Lolić i njegova scenografkinja na jednostavan način efektno dočaravaju samoizolovanost povlašćenih. Bina je crna i prazna, na njoj je jedino pokretna skela od metala s gornjom platformom do koje se stiže uskim stepenicama. U odnosu na veličinu bine platforma je mala, zahvaljujući čemu učesnici žurke, okruženi mrakom prazne bine, deluju kao da se nalaze na terasi neke zaštićene tvrđave, udaljeni od "podzemlja" sveta u kome vladaju muka i nasilje.

Pinter je u govoru povodom dobijanja jedne britanske nagrade sam sumirao atribute kritike o njegovim dramama. U njima je nešto "enigmatično", "maloreko", "provokativno", "eksplozivno" i "preteće". *Party Time* odgovara tom opisu: reči koje Pinter koristi su obične, ali deluju poput šifri koje ukazuju na druga značenja; izgovoreno je usmereno na naznačivanje, pokretanje imaginacije, odgonetanje. Budući da se banalne reči začas preokreću u brutalne, a ljubaznost junaka u ciničnu porugu, nastaje atmosfera nečeg jezovitog i pretećeg. Lolić se ne odlučuje da krene za Pinterovim naznakama o zlu u čoveku, već se usredsređuje na prikazivanje ispraznosti i straha koji se kriju iza fasade.

BEZDUŠNOST MORALNO SUPERIORNIH

Takav koncept Lolić ostvaruje odlukom da tri puta ponovi Pinterov tekst, pri čemu mu pomaže okolnost da je *Party Time* kratak komad. Režiser uz podršku izvanrednog ansambla prevazilazi okvire puke artističke igre: tekst se ponavlja u skraćenoj verziji i sa varijacijama, svaki put u novom kontekstu, s drugačijim ukrštanjem značenjskog spleta reči i slike.

U jednom je Lolićev scenski izraz sličan Pinterovoj poetici. I naš režiser je ljubitelj postupka izostavljanja, načela "manje je više". Pominjanje nereda na ulici upravo se nudi za upotrebu zvučnih efekata, ali u predstavi se sirena ambulantnih kola i lavež pasa probijaju retko i gotovo nečujno. Samohvalisanje gostiju Pinter je propratio aplauzom, od čega Lolić odustaje, čak i nakon što jedna gošća pohvali "niz moralnih vrednosti kluba", koje su "neprikosnovene, rigorozne, fundamentalne i nepromenjive". To je jedno od mesta koje izaziva direktne asocijacije na trenutnu

Foto: Reinhard Werner / Burgtheater

izbegličku krizu u Evropskoj uniji, na njeno uveravanje sebe i drugih u sopstvene vrednosti. Iz usta članice "kluba" reči o vrednostima deluju naravno kao prazna priča. I koliko je s jedne strane šteta što Lolić nije hteo da pojača ovaj značenjski aspekt, toliko je s druge strane njegovo uzdržano rešenje dobra strategija u odnosu na inscenacije u kojima se režiseri nadmeću ko će originalnije i brutalnije predstaviti savremene političke prilike.

U prvom delu se razgovor odvija gotovo usiljeno, ali iznova izbijaju verbalne varnice. Iz dijaloga jednog para nazire se da su u njihovom braku seks i nasilje blizu, iz dijaloga drugog para da ona sanja o ljubavniku, a on ima ljubavnice. Dublji egzistencijalni doživljaj moguć je samo još u prirodi. Kada je na svom brodu sam na pučini mora i sluša ritam talasa, kaže jedan gost, on oseća da je "zaista živ", oseća "šta je Bog smerao s ljudskom rasom, i šta je raj". Sudeći na osnovu učesnika žurke, "rajska" situacija u "klubu" je u prilično meri u suprotnosti s tom božjom namerom: nema saosećanja, prijateljstva ni ljubavi, pa iako se svi uveravaju da se na žurci sjajno zabavljaju, nema radosti, a nema čak ni bola. Ponovljeno pitanje "gde je Džimi?" može se razumeti kao pitanje – da li je čovek još čovečan?

UŽAS PRAZNINE

Kad se na kraju prvog dela u pozadini mračne bine otvore vrata, kroz svetlost koja probija na scenu ukazuje se Džimi. On je u odelu poslovnog čoveka, sa aktn-taš-nom, posut belim prahom kao kakav oživljeni mrtvac: ne hoda, nego puzi lagano po podu. Kad se podigne, u ruci mu je pištolj. I u ovoj sceni se Lolić pokazuje kao ljubitelj tiših tonova. On neće prikazati grupu terorista koja puca na sve prisutne, nego će Džimi pucati u domaćina kao da i sam u to ne veruje, a ostali gosti će se u strahu skupiti jedni uz druge i baciti na pod.

Nakon što se "ubijeni" domaćin pridigao, glumci silaze dole, pomeraju metalnu platformu na drugi deo bine, ponovo se penju gore i počinju komad ispočetka. Sada su svi poređani tesno uz metalnu ogradu, kao da stoje na palubi broda. Nastaje gungula i komešanje: ruke i noge se prepliću, jedan kao da sedi drugom na glavi, treći pokušava da zapuši četvrtom usta, naviše se izvijaju ruke koje nalivaju šampanjac u čaše. I Džimi je među njima. Tekst se izgovara brže, nemarnije, agresivnije, a fizičko preplitanje deluje u isti mah kao međusobni napad i ometanje, ali i kao potreba za združenošću. Šta se dobija tom slikom? Ponavljanje istog teksta još više ističe ispraznost razgovora, ali i njegov prinudni karakter, delujući kao ritual rasterivanja straha. Ljudi koji su uspeli da uđu u *gated community* grčevito se drže za status do kojeg su došli. Lolić ih ne prikazuje kao zle, nego više kao duševno i mentalno atrofirane.

Dasti i dalje pita gde je Džimi, ali kada Džimi ponovo pokazuje znakove uznemirenosti, gosti ga sabijaju među sobom i dave. To je izvedeno bez mnogo uzbuđenja. Dok je Džimi u prvom delu individua koja je ugrozila većinu pitanjem o zaboravu svog bića, ovde se većina sveti kvariigri i odstranjuje ga iz "kluba". Džimi ih podseća da su nekad imali dušu, a da su sada ponajviše telo koje vodi *clean life* da bi što duže uživalo u jelu, piću i toplim peškirima posle kupanja. Ostali su čista fizika, mehanika i ispraznost, kao u zvuku zaglušujuće tehno muzike uz koju svi igraju na početku predstave.

ZABRANJENA PITANJA

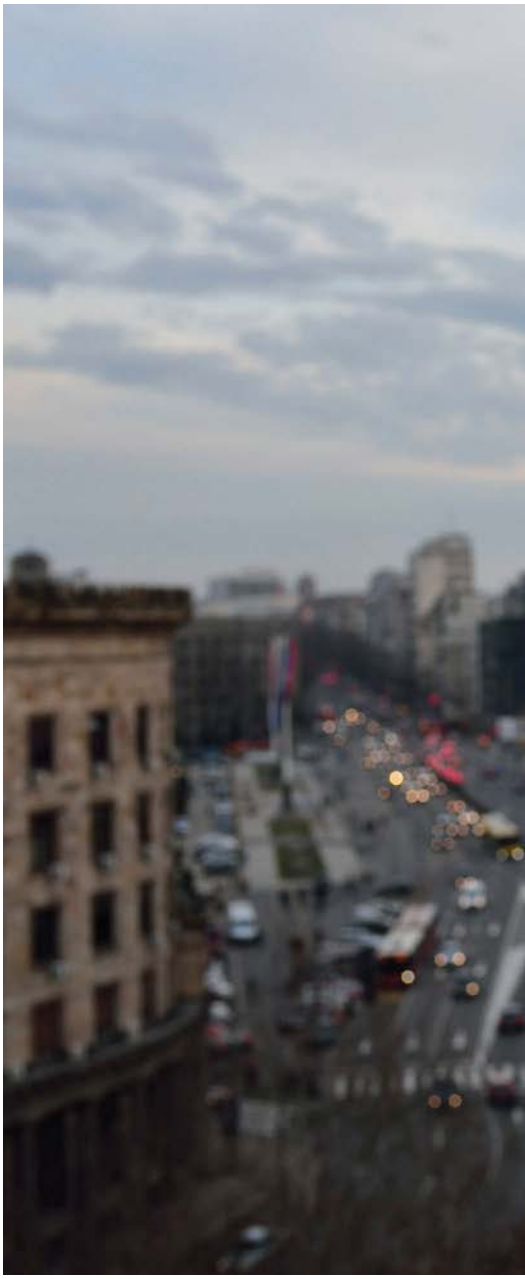
U drugom delu se čini da seks možda još pokreće protagoniste, ali u trećem delu se pokazuje da je i orgija samo još imitacija orgije. Vidimo klupko poluobnaženih tela koja leže u "prizemlju" metalne skele, međusobno se dodirujući i lagano uvijajući. Po treći put izgovoreni fragmenti teksta sugerišu repetitivnost misli i umrtvljenost osećanja. Još se oni uveravaju da su usluge "kluba" *gold-plated*, što podrazumeva, s obzirom na dvostruko značenje te engleske reči, ne samo "zlatnu" uslugu nego i "zlatne" investicije, uloženi novac koji negde "sam radi". U skladu s tim, protagonisti se zasipaju zlatnim listićima, nastavljajući da sve sporijim ritmom i uz sve češće buđenje straha ponavljaju svoje fraze.

Završnica je posebno efektna: jedan po jedan, u dugačkoj liniji koja deluje kao zavojito kretanje zmije, učesnici žurke puzeći napuštaju "prizemlje", krećući se lagano u pravcu vrata kroz koja je u prvom delu ušao Džimi. U mraku se razaznaje da na podu ostaje da leži mrtva Dasti, jedina koja je postavljala nedozvoljena pitanja.

Publika na premijeri pozdravila je predstavu s mnogo entuzijazma. Pojedinim kritičarima je prikazani Pinter delovao ponešto bezazleno, ali većina je pohvalila Lolićevu režiju. Naš mladi režiser ima razloga da bude zadovoljan. ¶

KATARINA ROHRINGER VEŠOVIĆ

Futuristička nostalgija

“I dalje se nadam da je muzika mlađima jednako važna kao i nama što je bila, jer ja sam onaj isti mali dečak koga je oduševljavala moć muzike da menja ljude na svadbama u mojoj rodnoj Strugi. Moć muzike je uvek ista, kad te pukne neki rif koji u srce dira, nema veze da li ga čuješ preko dizera, slušalica ili razglasa, ona osnovna emocija je uvek tu”

Nastavljajući tradiciju predstavljanja muzičkih grupa koje smatramo velikim nadama za sledeću godinu, pokušavamo još jednom da ispišemo novu istoriju. Ilija Duni pravi je sagovornik za temu u kome smeru se kretala alternativna rok muzika u Srbiji u poslednjih 20 godina, kao i kuda ide u sledećih 20. Grupa Petrol je svojevremeno, tokom dvehiljaditih, bila sam kreativni vrh “nov srpske scene”, da bi se u novoj postavi – pod imenom Ti – Duni nametnuo kao značajan autor i na prostoru kulturno-tržišno poznatom kao nekadašnja Jugoslavija. Grupa Ti je za kratko vreme uspela da privuče pažnju i odobravanje kako alternativnih krugova tako i mainstream medija. Ne odstupajući od svoje strasne vizije utemeljene istovremeno u psihodeličnom zvuku šezdesetih i digitalnim novotarijama, Ti su se nametnuli kao jedan od vodećih novih rok bendova u regionu. Njihove prepoznatljive, melodične i intenzivne pesme koje opisuju novim, jarkim osećanjima savremeno doba, dočekane su svuda sa jedva stišanom euforijom. “Futuristička nostalgija” ovog dua obeležila je poslednje dve godine novog razvoja na muzičkoj sceni, kao blistav primer spoja autorskog integriteta i komunikativnosti.

“VREME”: Kako je sve počelo?

ILIJA DUNI: Najranija fascinacija muzikom počela je na svadbama u Strugi, gde sam odrastao, u tom gradiću u kome živi mnogo raznih zajednica – Makedonci, Turci, Albanci. To nije veliko mesto, a nije bilo dana da ne prođe svadbena povorka, pa bi nastala euforija, neka dignuta atmosfera. I pre nego što sam znao da ću se baviti muzikom, znao sam da želim da budem deo takvih slavlja i proslava na kojima ljudi malo polude.

Sve je počelo u kućnim uslovima: moj deda je pevao u crkvenom horu, i uglavnom je – ne profesionalno – na svadbama bio taj koji je uvek podizao atmosferu, uzimao mikrofon i pevao, pravio žurku, a meni je to bilo fascinantno. Tako sam shvatio da muzika utiče na ljude – kad sam primetio kako ona čini da neki ozbiljni ljudi, sve u odelima, na neki lep način polude!

Znači muzika kao katalizator neke individualne promene kod čoveka. Kakva je Struga bila u to vreme – odatle ljudi često odlaze da rade svuda po svetu, a onda nešto od novih pogleda na svet vraćaju kući.

Imao sam iskustva sa nekim ljudima koji rade u Australiji, dedin brat recimo – ali ništa od toga nije bilo iskustvo iz prve ruke, slušaš priče i on ti donosi stvari odande, no to nije kao kad se ode tamo. U tom smislu, Beograd mi je mnogo više pružio od kako smo se preselili.

Međutim, Struga je imala svoje velike trenutke, kao što je pojava grupe Padot na Vizantija. Goran Trajkoski je iz Struge, i on je napravio tu grupu, kasnije je bio u Mizaru i osnovao Anastasiju. Padot na Vizantija su bili značajna pojava na jugoslovenskom nivou, sad smo obradili jednu njihovu pesmu za kompilaciju “Istata sostojba”. Nažalost, nisam još imao priliku da upoznam Gorana, mada smo iz istog mesta, ali nadam se da sad hoću.

Ljudi u Strugi su srdačni, prijatni, otvoreni, i to mi kažu svi koji dođu u Strugu – oduševe se ekipom – nije baš da sam ja nerealan prema rodnom gradu. Malo mesto međunarodnih, svetskih pogleda, istinski multikulturno, sa ljudima koji neguju prirodan istraživački duh. I dan-danas je tako. Dosta Albanaca živi u selima okolo, a mnogi leti dođu iz Švajcarske, Austrije, Amerike, tako da se tamo vidi mnogo luksuznih automobila i preko leta nastane jedan opšti vašar.

Šta su ti roditelji po profesiji?

Tata je hirurg, mama ekonomista. Rođen sam 1975. i sećam se Jugoslavije dobro. Tata se bavio muzikom u rok bendu u svojim tinejdžerskim danima, i onda je to napustio kad je krenuo da studira medicinu. Taj bend u kome je svirao bubnjeve i gitaru bio je lokalno uspešan, čak su

Fotografije: Marko Rupena

išli jednom u neku razmenu u Čehoslovačku, baš pre nego što su Sovjeti upali 1968. – sa njegove strane, dakle, imam talenat, pošto je i dedin brat svirao violinu.

Dosta smo se selili zbog tatine specijalizacije, moji su me rano dobili, živeo sam u Skoplju, pa u Vršcu, pa onda Beogradu, na više lokacija – jedno dinamično detinjstvo. Moji su se razveli kad sam imao devet godina, što je jako uticalo na mene, bilo je stresno, ali sam izašao iz toga čini mi se kao bolji čovek na kraju.

Kako si doživeo sve te promene posle Struge, koja je mala sredina, ali internacionalnih pogleda, a posebno kakav je utisak ostavilo preseljenje u Beograd?

Mnogo je ostavilo utiska. Beograd je za mene tada bio pravi velegrad, a i sada je, mada sam u međuvremenu putovao malo, video Njujork i San Francisko, te mogu da poredim – Beograd mi je i dalje velegrad. Sećam se – prvi dan kad smo došli – bilo je veče, mama me vodila u grad nešto da kupimo i čekali smo autobus 23 kod Beogradanke, odakle se pruža onaj pogled dole niz Ulicu Kneza Miloša, na onu reku automobila koji idu goredole. Osećao sam se kao da sam na drugoj planeti, to i dan-danas pamtim – kad god sam tu, uvek se setim te slike, Ulice Kneza Miloša sa onim neprekidnim saobraćajem. Beograd je za mene desetogodišnjaka otvorio mnoge mogućnosti, počevši od toga da je u njemu bilo 20 bioskopa, a u Strugi jedan, pa onda mnoštvo koncerata. Meni je prvi koncert bio Lepa Brena u Domu sindikata. Mama je vodila sestru, ja sam se malo bunio, ali mi je bilo zanimljivo i bio sam na kraju pun fantastičnih utisaka. Lepa Brena je bila onako ogromna, Slatki greh je baš svirao, a mi smo bili u drugom redu negde, tako da je meni to bilo rokenrol iskustvo.

Bilo je to lepo vreme, još je to bila Jugoslavija, mama me je vodila svuda po zemlji kad je imala neki posao, išli smo kod prijatelja u Ljubljanu, Zagreb i Sarajevo.

Koji je prvi album kog si kupio?

Leb i sol, "Putujemo" iz 1989, to sam kupio samostalno, mada mi je mama pre »

toga kupila muziku iz filma "La bamba", kojom prilikom sam dobio i prvi gramofon, u šestom razredu. Leb i sol su mi ostali u posebno lepom sećanju, i prvi koncert na koji sam otišao sa drugarom bio je opet Leb i sol, u SKC-u – jasno je da ih volim i da su uticali na mene. Posebno vokalne pesme, za koje je Goran Stefanovski pisao tekstove, a Vlatko ih pevao – njega više volim kao pevača nego kao gitaristu, zaista ne volim duge solaže na gitari. Čak sam sebi napravio kompilaciju na kojoj su samo pesme na kojima Vlatko Stefanovski peva, toliko mi je njegova izvedba uvek bila dobra.

Kako je izgledalo odrastati u Beogradu u to doba, to je kraj osamdesetih i prelazak u devedesete, a svi znamo šta je to značilo.

Ja sam sa 15 godina počeo da izlazim u KST, kao srednjoškolac za Akademiju nisam mogao da dobijem propusnicu. Na Akademiju sam uspeo da uđem tek 1994. i izlazio sam skoro svaki dan sve dok nije originalno zatvorena. Svako veče sam bio tamo sa svojim drugarom Raletom Mićićem, koji je vremenom otišao u Njujork i postao džez gitarista.

I kako si se provodio te dve godine u Akademiji?

Uuu, bilo je fantastično. Nisam izlazio.

Stvarno? Kakav kompliment. Malo je poznat podatak da sam bio programski urednik Akademije od 1994. do 1996, sa poslednjom studentskom upravom.

E svašta, dakle bili smo na istom mestu u isto vreme, samo što sam ja bio klinac.

Ma, mnogi su bili tamo. Tad su se povezali studentska uprava koju je vodio Milan Gutić Guta, sa nama iz "Ritma", a zvali smo i Radio B92 sa njihovim DJ-evima, te se napravilo dobro povezivanje. Poslednji dobri trenuci one prave Akademije i – mora se priznati – bilo je mnogo publike. Mi smo znali da imamo po 1500 prodatih karata svakog petak i subote, a meni je konkretno rečeno da ne smem da imam ispod 800 prodatih...

To su poslednje zlatne godine Akademije, posebno meni, jer sam osamdesetih bio mali – ta atmosfera je nešto čega nema više u Beogradu, ničeg sličnog.

Igrom slučaja, već u srednjoj školi sam upoznao Bojana Dropca, gitaristu iz Darkwood Duba, on se kao stariji od nas zabavljao sa mojom drugaricom iz razreda, i ja sam počeo kod njega da idem na časove gitare. Ali to nisu bili časovi na kojima se uče skale, nego džemovanje, pa mi je on pokazivao razne sprave, pedale, pojačala, mali tape recorder koji je sličan kao ovaj tvoj – na kraju sam odlazio na probe Darkvuda, Bojan sedne za bubanj, ja sviram gitaru i crvenim kako ću ja pred starijima da zvučim. Darkvudi su mi bili ulaznica u muzički svet. Bio sam veliki fan, bio sam na svim koncertima, kupovao sve kasete...

Darkvudi su važno poglavlje alternativne kulture u našoj zemlji, svakako, a posebno ti dani sredinom devedesetih kad su možda i sami sebe iznenadili popularnošću. Pravi generacijski bend. Da li su ti i neki drugi muzičari iz tog perioda bili prijatelji?

Bio sam tad u nekoj drugoj ekipi, sa mojim drugom Miljušem sam imao bend Meatmarket, u grunge fazonu, dakle Mudhoney i Nirvana, u tom društvu je bio i Kojot, mi smo ista generacija, rani Eyesburn su bili prijatelji. Onda je 1995. bio jedan važan koncert u Bitefu, na kom su, pored Darkvuda nastupili i Kanda Kodža i Nebojša, još uvek sa gitaristom Rastkom Lupulovićem – sećam se da sam stajao i pitao se kakva je ovo muzika, odakle ovo dolazi, toliko su bili neverovatni, to mi je jedan od najboljih koncerata koje sam ikad video. Darkvudi su, inače, tad pravili oproštajni koncert, iz nekog razloga... ali su, naravno, nastavili.

Moram priznati da me domaća muzika nije lako obarala sa nogu, bio sam vrlo kritičan prema njoj, pre svega zbog produkcije – sećam se da sam kao klinac kupio album Prinsa "Batman", i baš uživao u njemu, a onda bih pustio neki naš album, koji bi zvučao potpuno drugačije i mnogo lošije, samo što ja nisam bio dovoljno svestan da shvatim da je to do produkcije. Kasnije sam tek počeo da prihvatam neki šarm u toj nepostojećoj produkciji naših albuma, tako da sam dosta dugo slušao samo strane ploče, a tu su glavnu ulogu odigrale tatine ploče. Prvo sam slušao mamine, dok sam bio u osnovnoj – Novi Fosili, Jasna Zlokić, Frano Lasić – dobra pop muzika, a onda sam prešao na ozbiljnije stvari, Pink Floyd, Džimi Hendriks i Uriah Heep iz tatine kolekcije kreću da se rabe. Potom sam i sam uzeo da kupujem ono što se u tom trenutku pojavljivalo – dakle, sve živo čega je bilo u našim prodavnicama, naročito u Beograđanci, ja sam tamo sve kupovao što bi mi zapalo za oko. Konačno, tu je bio i SKC preko puta, pa sam ispred njega dopunjavao kolekciju – recimo originalima Pink Floyda koji nisu izdati kod nas, za njih sam štedeo dok ne skupim 20 nemačkih maraka. Diskova i nije bilo kad sam ja počeo da ih skupljam, posle sam i njih počeo da gomilam, kao i kasete dok ih je bilo. Sve sam skupljao.

Kad sam bio klinac, voleo sam, naravno Pink Floyd, posebno "Dark Side Of The Moon" i "Wish You Were Here", kao

i "The Wall", a posle sam otkrio prvi njihov album, odnosno Sida Bareta, i to sad smatram jednom od svojih najomiljenijih ploča. Mada sam prvi put kad sam je čuo pomislio da nešto nije u redu tu, da to nije taj bend – sad znam da je u pitanju genijalan album.

Gitaru sam otkrio kad sam u šestom razredu otišao u Strugu i našao staru tatinu gitaru negde, počeo da svirkam sam, vratio se sa njom u Beograd, tata mi nacrtao akorde i rekao glavnu stvar – nema šta da ti pokazujem, uzmi vežbaj, nauči sam i sviraj kako ti hoćeš. Tako sam ja drndao i drndao dok nisam naučio akorde i usput počeo sam da pravim muziku.

Kako je uopšte došlo do ozbiljnog bavljenja muzikom, odnosno do grupe Petrol?

Imao sam prvo pauzu od par godina, jer sam završavao fakultet, FON, programiranje, što nije dobro krenulo na početku, pao sam na drugoj godini. Godine 2002. sam upoznao Anu u novookupljenim Lutkama, a kad smo izašli iz tog benda krenuli smo da pravimo muziku kao duo, a onda kao četvorka, dve gitare, bas, glas i bubanj: tu počinjem da pravim muziku ozbiljno, i sve to ide kao tok svesti, izlaze osećanja na dnevnom nivou, izlaze melodije za koje nisam znao da mogu da ih stvorim, niti sam znao kuda vode, nemam je unapred, samo izlaze iz prstiju. Kao Petrol smo počeli 2003. i prvi EP je bio na engleskom, valjda sam tako bio navikao, lakše mi bilo da tako izbacujem iz sebe, ali su i krenule prozivke, zašto pevam na engleskom – kad smo nastupali u Domu omladine 2005. sa Obojenim programom, neko je doviknuo iz publike: "Jel može jedna na srpskom". U sledećoj inkarnaciji Petrola, kao trio, shvatam da ne mogu više da komuniciram sa našom publikom na drugom jeziku osim našem, pa smo tako i krenuli.

Da li si prošao sve demonstracije na putu ka demokratskim promenama?

Jesam, kako da ne! Od zime 1996, pa do 5. oktobra, i moram reći da mislim da je na neki način velika sreća to što nam se desilo. Proći kroz tako turbulentna vremena, koja mogu da se porede sa šezdesetim godinama po stepenu tenzije, za nas je to bila mala revolucija, koju smo osetili na svojoj koži, za razliku od šezdesetih koje smo gledali na filmu. Živeli smo jako intenzivno u tim godinama, i meni su one jako drage, takve kakve su. Na sve je taj period uticao, a pošto ja uvek gledam da izvučem nešto dobro iz onog što mi se dešava, onda je nekako to završilo u mojim tekstovima na kraju, mada mi uvek kažu da su mi tekstovi ljubavni, ali kakvi i da budu... Ukratko, u odnosu na današnje vreme, uvek bih birao ono o kome pričamo.

Iz jednog ružnog vremena je došlo mnogo inspiracije – to stoji. Vi ste, međutim, neka vrste međugeneracije na našoj sceni, mlađi od Darkvuda, pa i KKN, a stariji od Repetitora i "nove srpske scene" – sa vama su generacijski još samo Eyesburn i Jarboli. Tako da vi nosite sa sobom to iskustvo alternativnog roka na naš način iz vremena kad je on imao jak društveni smisao, devedesetih, a delujete u novom dobu, u digitalizovanom kontekstu, u drugačijim socijalnom okolnostima. Kako ste se vi povezali sa tom ekipom koja je mlađa od vas?

Petrol je već 2005. postao poznat, ostali mlađi tek posle 2007. Kao iz nekog vakuuma smo iskočili, tako je bilo. A povezali smo se svi preko BIGZ-a – to je jedini put u istoriji beogradske scene da underground umetnost nije bila ispod zemlje, u nekom podrumu, nego iznad zemlje, overground, na prelepoj lokaciji sa koje se pružao predivan besplatan pogled na reku i ceo grad, sa 6. i 7. sprata. Tako nas je mesto za vežbanje povezalo u scenu.

U prostoriju su nas prihvatili Autopark, Trenje i Zemlja broj 9. Koja nas je jednom zvao da budemo predgrupa Disciplini kičme u SKC 2006, kao da je nešto prepoznao u nama – e u to vreme smo ušli u BIGZ, pa do 2010. trajalo je to zlatno doba druženja i stalnih svirki u toj zgradi. Tu su bili Repetitor, Nežni Dalibor, Žene kese, hardcore punk bendovi, umetnici su imali svoje ateljee, neki cirkus je obitavao, a dolazili su nam i svirali svi mogući strani bendovi koji su bili na proputovanju, potom smo zvali kolege iz regiona, i napravila se jedna solidarna zajednica koje je bila kreativna, koja je pri tom uvek organizovala sjajne žurke. To je bio kao neki naš "Factory", samo bez Vorhola, odnosno svi smo mi pomalo bili Vorhol.

Negde si i ti doprineo mitologiji, kad je 2008. sa tobom svratio Evan Dando iz Lemonheadsa – učestvovao sam na tom džemu i svirao gitaru, pa mi je Evan rekao da imam par dobrih fora. Ta gitara njegova je inače polomljena tokom tog džema, pa je na kraju netragom nestala, jer je ostavljena kod nas i onda odneta kod majstora koji je nestao, kao i kofer za gitaru od zmijske kože koju mu je poklonio kum, Kit Ričards, haha.

Svi su ti bendovi stekli tu neko iskustvo, napunili se inspiracijom. Međutim, krenulo je da dolazi mnogo ljudi posle 2010, subotom i nedeljom posebno, a pre toga je bila jedna familijarna atmosfera među grupama, sve je to nekako postalo javno. Prestali smo da vežbamo i radimo 2011. i ja više nisam išao u BIGZ.

Neverovatno je kako nekako ljudi u Beogradu kao da nemaju pravi odnos prema potencijalima ovog grada. Tek kad neko sa strane dođe, malo se podsete toga.

Pa to stranci vide, oni su redom oduševljeni ovom energijom ovde. Pre neki dan sam se proveo neverovatno – bili smo na koncertu Jarbola, pa otišli u klub Idiot, pa u neki gej bar, i na kraju sam došao kući u devet ujutro, prepun utisaka, sa zaključkom da Beograd uvek ima šta da ponudi – možda u Njujorku imaju bolje ozvučenje u klubovima, ali energija je tu, kao i ljudi, a to je sve što ti treba.

Ovde uvek iza prvog ćoška ima neki dečko ili devojčica koja radi nešto pametno što te iznenadi.

Inače, imam jednu pedalu koja se zove *random number generator* – kad je uključiš, ona sama bira zvukove. E tako mi živimo, metodom slučajnog izbora, a tek stranci vide koliko je to spontano i dobro. Kući je uvek kidanje.

Kako si počeo sa grupom Ti?

Odrasli smo na razne načine, bubnjar Milan ima svoj bend Triko, koji je nešto drugo, Ana se posvetila akademskoj karijeri, radi pri Univerzitetu kao "career adviser" za mlade i kao psihoterapeut, a ja sam posle drugog albuma grupe Petrol – koji se predugo čekao, od 2009. kad je snimljen do 2013. kad je izašao – uspeo da upoznam Trajčeta. Upoznao sam ga, naravno, u BIGZ-u, gde je bio inventar, on živi blizu, na Senjaku, ali češće je u BIGZ-u »

nego kući. Jednom je uzeo da nas grli kad je Petrol kretao na put, mislio sam da je neki lud čovek, kao iz Zaratustre, neko ko je sišao u narod. Potom sam na jednom džem sešnu čuo kako svira bubnjeve i shvatio da u mom svetu bubnjevi tako treba da zvuče. Neko vreme smo se tražili, jer niko nije imao njegov broj, i kad smo se konačno našli, bilo je jasno da ćemo svirati zajedno.

To je bilo 2012, a usput sam otkrio da Trajče ima vrlo eklektičan ukus – ide na koncert Dina Merlina u Arenu, a voli da sluša najneslušljivije albume Einturzende Neubautena, od Merlina do avangarde – ima uvo za pesmu, i kad izabere, to je jaka pesma. Tako mi donosi da slušam neke bosanske pop grupe za koje niko nije čuo, i na kraju shvatim da je preporuka dobra, jer on ima osećaj za pesmu i dobar rif. Mi smo dosta različiti, ali ono što nas povezuje jeste ludačka posvećenost muzici – mi svaki dan vežbamo, svaki dan u uvek isto vreme, nema opravdanja, neće nas zaustaviti ni posao, ni rođendan, ni devojka, ni bolest, vežba se svaki dan dva puta. On ima jako puno strpljenja i tolerancije inače – ja sam prvi put kad smo seli na kafu rekao da neću bubnjeve u grupi, nego elektronske udaraljke, jesi li ti otvoren za to – on je rekao da jeste i tako je bilo. Svirao je bubanj na klavijaturi, stalno smo nešto menjali i probali i nikad mi nije prigovorio. Devet meseci smo svirali za svoju dušu, par drugara je znalo za nas, ne više, do proleća 2013. kad smo objavili prvi video iz kuhinje – na osnovu njega smo zakazali 25 koncerata u regionu, od Ljubljane do Skoplja. Sad društvene mreže menjaju muzičku industriju, mi čak nemamo ni izdavača. Tako odsviramo 40 do 50 koncerata godišnje.

Došlo je polako do jedne male globalizacije u regionu, kao da ponovo na neki način postoji Jugoslavija, pa se svuda može svirati, a onda je postalo lakše svirati i u daljim zemljama. Sad smo zahvaljujući Radio Beogradu bili na čuvenom festivalu Eurosonic u Groningenu u Holandiji – tu se skupljaju agenti iz cele Evrope da vide nove talente. Trajčetu je inače to bilo prvi put da je putovao van zemlje, i to pravo u Amsterdam, nije mogao da veruje da se tamo džoint prodaje na ulici slobodno, a seksualne radnice stoje u izlozima, pa smo ga jedva odgovorili da ne ostane.

I tako je pre nas na scenu izašao bend iz Švedske, a posle iz Bugarske – danas smo svi postali prijatelji, pratimo jedni druge, i povezujemo se. Jedino što nam je sad konkurencija postao najjači sličan bend na svetu – Tame Impala – u tu kategoriju neopsihodelije nas svrstavaju na internetu, pa treba naći način kako da privoliš klince da i tebe slušaju.

To tera naše nove grupe da budu konkretniji univerzalno razumljivi. Sledeća granica za naše grupe jesu strane zemlje i nova tržišta. Ali svi imaju isto pitanje – može li danas da se živi od muzike? Ako ne živite od rokenrola, da li je taj rokenrol pravi ili je samo hobi?

Mi ne živimo od muzike. Imamo redovne poslove, a zarada od muzike samo pomaže da imamo ekstra prihod. Ja sam programer, Trajče je mašinbravar, kao Tito – iz različitog smo spektra. Inače, kad sam ga upoznao, radio je kao noćni čuvar Kalemegdanske tvrđave i slične sezonske poslove.

Danas je još manje mogućnosti za naš rok bend da živi samo od muzike. Nisam ni probao da samo od muzike živim, tako da ne znam, ali mislim da smo mi posvećeni muzici najviše što se može – e sad, što to ne plaća sve račune, ne znam da li je to uopšte bitno. Konačno, mi radimo po ceo dan, nije baš da živimo nekim zaštićenim životima, nego se stalno dovijamo oko posla – ja se stalno brinem o nekim stvarima, nije baš da ležerno sedim i čitam knjige ili šetam Kalemegdanom, pa onda kad odem na probu, izbacim sve te brige iz sebe i mislim da je to prilično dobar način da se istinska muzika desi. Ima ona izreka – ako želiš da se nešto završi, daj čoveku mnogo obaveza – ja kad ne bih imao obaveze, možda bih bio nesrećniji i manje fokusiran na muziku nego sad. U treningu sam zbog posla, pa mi nije teško da vežbam, putujem i sviram.

Zapravo, kroz redovan posao ste u stalnom kontaktu sa stvarnim ljudima, što vas možda dovodi u priliku da još strasnije uspostavljate odnos sa svetom kroz muziku.

Mislim da ne bih mogao samo da se bavim poslom ili samo da se bavim muzikom – meni je ovo savršen, iskren balans. Ne mogu da dobijem inspiraciju gledajući film i čitajući knjigu – meni treba interakcija sa nekim, da me nešto zaboli ili obraduje.

Pa i grupa ne može da se razvije drugačije nego kroz probanje i rad. Nije grupa Ti sela pa smislila svoj zvuk, nego smo radili, tražili i našli ga. Samo rad.

Mi smo upravo u procesu menjanja, jer smo se već zamorili od svog zvuka posle dva albuma i EP-ja, i osećamo da je promena neophodna, pa eksperimentišemo kao što odavno nismo, idemo u nove teritorije. Sad opet dopuštamo sebi da se igramo sa muzikom, sa namerom da počne ponovo da nam se dešava.

Da li misliš da su način slušanja muzike i uloga muzike danas drugačiji nego nekad, sa promenom formata na kome sluša?

Da, zanimljivo je koliko je format promenio percepciju muzike. Nekada sam ja morao da skupljam pare da sastavim 20 maraka da bih nabavio ploču koju volim, a danas je sve dostupno pa je veći problem selekcije. Međutim, ja se i dalje nadam da je muzika mlađima jednako važna kao i nama što je bila, jer ja sam onaj isti mali dečak koga je oduševljavala moć muzike da menja ljude na svadbama. Moć muzike je ista kao što uvek bila, jer kad te pukne neki rif koji te u srce dira, nema veze da li slušaš preko dizera, slušalica, razglasa, ona osnovna emocija je uvek tu. ¶

DRAGAN AMBROZIĆ

Uskoro! Nov dnevni sadržaj: ***uredničkі komentari, predizborne vesti, nova sezona "Zumiranja"...***

Ne gubite vreme.
Čitajte ono što je bitno.

www.vreme.com

Izbeglička kriza: Nemačko-turska saradnja

ŠTO DALJE OD EVROPE

Dok bi većina zemalja EU najradije potpuno zatvorila granice za izbeglice, Nemačka hoće da uspori njihov priliv. Ključni saveznik u tom poduhvatu trebalo bi da bude Turska. Ishod je krajnje neizvestan

HLADNE ODLUKE: Kancelarka Merkel i premijer Davutoglu; izbeglički kamp na severu Sirije
Fotografije: FoNet/AP

Hoćemo li da ih primimo ili nećemo, i ako hoćemo, koliko njih, na koji vremenski period, pod kojim uslovima, koja je gornja granica, godišnje ili sveukupno, iz kojih zemalja, sve ili samo hrišćane, da li ćemo da dozvolimo spajanje porodica ili nećemo, ili ipak hoćemo, ali posle dve ili tri godine, da li ćemo da ih izbacimo ako ili kada procenimo da u njihovim matičnim zemljama više ne besni rat, ili nećemo, ako su u međuvremenu našli posao i plaćaju porez?

Dok se države članice Evropske unije vrte ukrug oko pitanja šta im je činiti, milioni očajnih ljudi sa Bliskog istoka i sa severa Afrike su stigli, na putu su ili se spremaju na neizvestan put u evropske zemlje blagostanja, pre svih u Nemačku. Zima je donekle usporila priliv izbeglica, u Srbiju ih proteklih nedelja ulazi "samo" dve-tri hiljade dnevno (na jesen ih je povremeno bilo i sedam, osam, deset hiljada na dan); proleće tek što nije stiglo i sa lepšim vremenom neminovno veći talas izbeglica, po nekim procenama najveći do sada.

Posledica nemoći institucija i vlada država članica EU da postignu bilo kakav dogovor oko rešavanja izbegličke krize je porast straha od "islamizacije Evrope", od došljaka drugačije vere, kulture i jezika koji će da "ugroze evropsko blagostanje, bezbednost i vrednosti". Kratkovidost i nesnalaženje partija političkog centra dovelo je do naglog jačanja ekstremne desnice, otvorilo je prostor za populističku manipulaciju egzistencijalnim strahovima. Epilog evropske izbegličke konfuzije je da je "politika bodljikave žice" premijera Mađarske Vikora Orbana odnela pobedu nad "politikom dobrodošlice" kancelarke Nemačke Angele Merkel.

USAMLJENA ANGELA MERKEL

Evropska unija kreće se u pravcu "rešenja" da bukvalno i metaforički bodljikavom žicom zaustavi izbeglice, što se

jednih tiče, za sva vremena, što se Angele Merkel tiče, da bi se privremeno smanjio njihov broj, ne bi li nemačko društvo i privreda mogli postepeno da ih apsorbuju. Interpretacija cifara i računica prevagnule su u odnosu na sudbine ljudi, slike dečjih leševa koje je more nanelo ili koji su iz mora izvađeni, iscrpljenih ljudi u prihvatnim logorima, nemaju više efekat kakav su donedavno imale. Empatija je bila kratkog daha.

Angela Merkel nije uspela da ubedi evropske partnere u ispravnost svoje odluke leta prošle godine da zarad humanitarnih principa treba gotovo bezuslovno da se otvore granice za izbeglice iz ratom pogođenih zemalja. Ostala je usamljena u tome. Nije uspela u to da ubedi čak ni sve svoje koalicione partnere, bavarska Hrišćansko-socijalna unija podmeće joj klipove u točkove gde stigne. Pod pritiskom spolja i iznutra počela je da vuče iznuđene poteze ne bi li dobila na vremenu. Njena ideja je da talas izbeglica treba zaustaviti, ili makar usporiti, pre nego što ponovo počne da pritiska spoljne granice Evropske unije, i to u Turskoj, centralnoj tranzitnoj zemlji za izbeglice koje se kasnije balkanskom rutom kreću ka Nemačkoj. Ako Turska zaustavi ili uspori izbeglice, opašće broj izbeglica koji stižu u Nemačku. Takav je plan.

Kako nemački nedeljnik "Špigl" piše, Angela Merkel se poslednjih meseci češće viđa sa zvaničnicima Turske nego sa svojim koalicionim partnerima. U drugi plan su gurnuta pitanja pravne države i ljudskih prava u Turskoj, surovi obračun vlade predsednika Redžepa Tajipa Erdogana sa Kurdima se i ne spominje.

Angeli Merkel je potrebna Turska kao ključni igrač u izbegličkoj krizi. To se videlo i prilikom posete nemačke kancelarke Ankari prošlog ponedeljka. U razgovoru sa predsednikom turske vlade Ahmetom Davutogluom pokušala je da lično pokrene stvari sa mrtve tačke. Još pre nekoliko nedelja EU je ugovorila sa Turskom akcioni plan čiji je cilj da se na tursko-sirijskoj granici zaustavi priliv izbeglica, da se izbeglice koje su već u Turskoj tu i zadrže, samo što se od tada malo toga uradilo, a Nemačkoj gori pod nogama. Angeli Merkel su potrebni nekakvi rezultati do samita EU koji se održava 18. i 19. februara.

NEIZVESNI PREGOVORI

Prema pisanju nemačkih medija, Turska je ponešto već učinila: pooštreni su uslovi za ulazak u Tursku za Sirijce i Iračane, a izbeglice iz Sirije mogu lakše da dobiju posao u Turskoj. Ali što se tiče glavne stvari iz pomenutih dogovora, pooštravanja kontrole granica, malo toga se uradilo. »

DALJI PUT NEIZVESTAN: Sirijske izbeglice u kampovima i na prelazu granice sa Turskom
Fotografije: FoNet/AP

Prema Ujedinjenim nacijama, od početka godine je oko 70.000 izbeglica iz Turske došlo do grčkih ostrva i odatle balkanskom rutom nastavilo ka Austriji i Nemačkoj. Kontrola spoljnih granica EU na moru ne funkcioniše baš najbolje, konstatovala je Angela Merkel.

Da bi privolela Tursku na saradnju, EU se na jedvite jade, a na inicijativu Nemačke, dogovorila da joj na raspolaganje stavi tri milijarde evra, sa kojima bi Ankara trebalo da obezbedi bolje uslove za oko 2,7 miliona izbeglica, koliko ih se, prema podacima Ankare, nalazi u Turskoj. Mediji spekulišu da je u međuvremenu Turska tražila pet milijardi evra. Pregovori se vode i oko toga ko treba da upravlja novcem, da ne bi nestao negde u Turskoj. Priča se o izradi konkretnih projekata za izbeglice na koje bi se potrošile evropske milijarde, što može da potraje, a vremena je sve manje. Priča se i o uključivanju raznoraznih humanitarnih organizacija na terenu u Turskoj, nemačkih graničnih policajaca na turskoj granici prema Siriji, o izgradnji humanijih izbegličkih logora sa većim kapacitetima, boljoj medicinskoj nezi. Zapravo se malo toga zna, pre svega, na koji bi način Turska zaista mogla da zaustavi istorijsku migraciju koja se valja ka Evropi.

Okvirni dogovor podrazumeva i da Evropa od Turske legalnim putem preuzme kontingent od nekoliko stotina hiljada izbeglica. Kako to treba da funkcioniše takođe je posve nejasno, kada se uzme u obzir da EU nije uspela da sprovede ni već odavno dogovorenu preraspodelu 160.000 izbeglica unutar sopstvenih granica.

BITKA ZA ALEPO

Nemački "Zidojče cajtung" piše da kancelarka Angela Merkel vodi "usamljenu borbu za redukovanje broja izbeglica bez zatvaranja unutrašnjih evropskih granica". Ono što bi trebalo da budu pregovori između EU i Turske, pretvorilo se u stvarnosti u bilateralni proces između Berlina i Ankare, mučan i bez garancija za pozitivan ishod. Pritom većina evropskih partnera pasivno posmatra kako se Angela Merkel koprca u pregovorima sa

Zebnja na zapadnobalkanskoj ruti

Iz Turske preko Grčke, u manjem broju preko Bugarske, talas izbeglica manje-više nesmetano još uvek teče ka Evropskoj uniji. Proglašavanje Sirijaca, Iračana i Avganistanaca izbeglicama, a svih ostalih ekonomskim migrantima, pokazalo se kao još jedno od gromoglasno najavljenih "rešenja" bez efekta, osim što krijumčari ljudi zadovoljno trljaju ruke jer je mušterija više nego prošlog leta i jeseni, kada su evropske granice popustile i širom se otvorile.

Ipak, čini se da se neka vrsta zebnje širi na zapadnobalkanskoj ruti, i među izbeglicama i među stanovništvom i vlastima u državama kroz koje ruta prolazi. Ta zebnja pre svega dolazi od toga što niko ne zna šta donosi bliska budućnost, a umnožavaju se najave da EU pokušava da podigne zidine na svojim obodima, prebacujući veći deo problema na leđa država na Balkanu.

Ministar spoljnih poslova Austrije Sebastijan Kurc izjavio je u Beogradu da će Austrija morati da ograniči broj izbeglica koje će prihvatiti ove godine na najviše 37.500 ljudi i da će ta odluka imati posledice i na zemlje koje se nalaze na zapadnobalkanskoj izbegličkoj ruti. To što je Kurc dodao i da će Austrija nastaviti da sa zemljama Zapadnog Balkana sarađuje radi smanjenja priliva migranata, da je Austrija spremna da tim državama pruži kadrovsku pomoć i što je zahvalio "svim zemljama koje su u istom čamcu" s Austrijom, teško da je utešilo bilo kog predstavnika vlasti u državama na pomenutoj ruti. I Kurcu i njima je jasno da "austrijski čamac" i drugi čamci EU pokušavaju da se otisnu od uzavrele rute i da izbeglice u što većem broju zadrže dalje od svojih granica.

Doduše, još nije jasno kako to misle da izvedu. Kada Kurc kaže: "Ako postavimo jasne granice za prihvat duž zapadnobalkanske rute, stvoriće se nova situacija, a cilj je da se zaustave izbeglice na grčko-makedonskoj granici", ili: "Ne verujem da će masa izbeglica sada želeti da ostane u Srbiji, već će izbeglice manje kretati na put kada vide da se politika otvorenog poziva promenila", očigledno je da ni on ni njegove evropske kolege nisu svesni šta se dešava u sadašnjosti, ali ni šta se dešavalo u bliskoj prošlosti.

U toj bliskoj prošlosti, Makedonija je u leto 2015. na nekoliko dana potpuno zatvorila svoju granicu prema Grčkoj, što je dovelo jedino do nagomilavanja desetina hiljada izmučenih ljudi na "ničijoj zemlji", da bi makedonska granica, kao i sve posle nje, popustila pod nepodnošljivim pritiskom.

U sadašnjosti, svakodnevne i rutinske su postale vesti o utapanjima desetina ljudi u moru između Turske i Grčke, među kojima je sve više dece i žena, i o smrzavanju izbeglica do smrti po bugarskim planinama.

Reklo bi se da je ono od čega beže toliko strašno da ih na put za koji znaju da ga možda neće preći živi nije naterala "politika otvorenog poziva", pa ih sigurno ni promena pomenute politike neće zaustaviti. ¶

M. TURUDIĆ

Erdoganom i pokušava nešto da uradi, bez podrške iz EU. Mišljenje mnogih je da je to gubljenje vremena i bacanje para.

Iz Turske je kancelarka poručila da je "potresena i zgrožena velikom ljudskom patnjom na tursko-sirijskoj granici". Ona je oštro osudila Rusiju zbog bombardovanja Alepa, grada koji još uvek drže šarolike snage koje se bore protiv režima Bašara el Asada, a koji se nalazi šezdesetak kilometara od granice sa Turskom i iz koga trenutno beže na desetine hiljada ljudi. Prizvuk je da je Rusija sada najveći krivac što se izbeglička kriza produbljuje. Ukoliko Alepo padne, Turska računa sa novim talasom od oko milion izbeglica. Izveštaji sa terena su konfuzni. Prema nekim podacima, snage lojalne Asadu uz podršku ruske avijacije prodrle su ponegde na samo dvadesetak kilometara od granice sa Turskom.

Izbeglice se iz Alepa slivaju pre svega u mesto Bab al Salama (kapija mira) blizu granice sa Turskom. Turska tvrdi da ih snabdeva namirnicama i hoće da napravi izbeglički logor na sirijskoj strani. Humanitarne organizacije izveštavaju da nedostaje vode za piće, da izbeglice nemaju gde da se smeste i da nema sanitarnih objekata. Neizvesno je da li, kada i u kom obimu Turska namerava da propusti novi talas izbeglica koji pritiska njene granice sa Sirijom.

KRATKOVIDOST EVROPE

Kao fusnotu, ovde treba dodati kratkovidost evropskih političara koji godinama nisu hteli da vide milione očajnih ljudi koji se primiču njihovim državama, kao posledicu raznoraznih "arapskih proleća", intervencije Zapada u Avganistanu bez jasnog cilja, rušenja diktatora poput Sadama, Gadafija i Asada, koji je zaštitu našao u Moskvi, pa su se stvari malo zakomplikovale. Zastrašujuće je do koje mere je zakazalo – ako ga je uopšte bilo – strategijsko razmišljanje o posledicama vojnog uplitanja Zapada u Iraku, Siriji i Libiji pod velom podrške demokratskim promenama, da ne govorimo o tome što se famozno Arapsko proleće zahuktavalo ispod radara, a ispred nosa svekolikih zapadnih i istočnih obaveštajnih službi.

Sada nekako navrat-nanos valja zaustaviti izbeglice, najbolje pre nego što stignu do spoljnih granica EU, po principu "daleko od očiju". Ipak je nezgodno da se u Evropi žicom i silom zaustavljaju žene sa decom; pitanje je vremena, očaja, mase ljudi i nerava graničnih policajaca i vojske kada će se upotrebiti i bojeva municija, o čemu je "Vreme" već pisalo. Bolje da se to dešava negde drugde, gde smo se na nasilje navikli, recimo u Turskoj. To, međutim, valja platiti, i bukvalno i politički.

POTEZ OČAJNIKA

Najnovija poseta Angele Merkel Ankari liči na potez očajnika. Ona ne može da govori u ime EU, dok Erdogan sam donosi odluke. Već tu je u podređenom položaju, da ne govorimo o izvesnim napadima na nju što olako prelazi preko stanja ljudskih prava u Turskoj, zarad kratkoročnih interesa Nemačke. Cena da Turska spasava Evropu od najezde izbeglica biće mnogo veća od tri ili pet milijardi evra.

Konzervativni "Frankfurter algemajne cajtung" konstatuje da nemačka kancelarka gotovo da nema podršku u EU – isuviše je veliki broj izbeglica, samim tim i opterećenja za države članice, to je uvreženo mišljenje. Došlo je vreme nacionalnih mera, nacionalnog zatvaranja. Nada u neko fer evropsko rešenje i raspodelu izbegličkog tereta raspršava se u vazduhu. Niko ne može da zameri Turskoj i Grčkoj što neće same da nose teret izbegličke krize, što će, gotovo je izvesno, milione ljudi propuštati dalje ka centru Evrope. Niko neće da ispadne glup u ovoj igri, posve novoj za Evropu.

Angela Merkel nema više mnogo vremena da pronađe izlaz iz očajničke situacije, za koju je, prema mnogima, sama kriva, ali koja, u kakvom god obliku, pogađa sve. Sva je prilika da će njen pokušaj da se u izbegličkoj krizi rukovodi pre svega čovečnim principima pretrpeti neuspeh. Sva je prilika, takođe, da je alternativa još gora: bodljikava žica, pooštrene granične kontrole, turski presretači, vojska na spoljnim granicama EU mogu možda da uspore, ali ne mogu da zaustave milione očajnih ljudi. A pitanje svih pitanja na koje niko nema odgovor ostaje: šta onda kada se ni sve češće pominjano ukidanje Šengena ili obezbeđivanje nacionalnih granica ne pokaže kao rešenje? ¶

ANDREJ IVANJI

SOCIJALISTA SA KAPITOL HILA

Senator iz Vermonta Berni Sanders, koji za sebe tvrdi da je jedini socijalista u Kongresu, oštar je protivnik američke politike intervencionizma, vojnoindustrijskog i finansijskog lobija. Kao zagovornik skandinavskog modela socijaldemokratije, zalaže se za radnička prava, smanjenje ekonomske nejednakosti u Americi, univerzalnu zdravstvenu zaštitu i besplatno školstvo. Zbog toga, sve veći broj glasača u SAD sa simpatijama gleda na njegove donkihotovske napore okrenute protiv vetrenjača bogatih i moćnih

Pisao se avgust 1963. godine, kada je mladi levičarski i antiratni aktivista Berni Sanders, učestvujući na nenasilnom masovnom skupu Marš na Vašington, slušao nadahnuti govor Martina Lutera Kinga "Ja imam san". Taj čuveni govor, koji je zauvek promenio odnos američke nacije prema crnačkim, ali i ljudskim pravima, imao je ogroman uticaj na formiranje Sandersove buduće političke i ideološke agende. Buntovni mladalački zanos i revolucionarne ideje o slobodi, pravdi i jednakosti ostali su – i nakon više od pola veka – vodeći principi diplomiranog politikologa, gradonačelnika, kongresmena i senatora, a danas jednog od najozbiljnijih kandidata za predsednika SAD.

NEPARTIJSKI POLITIČAR

Iako je Sanders član Američkog kongresa već punih 25 godina, što u donjem što u gornjem domu, čitav ovaj period bio je nezavisni poslanik i nije pripadao niti jednoj partiji. Tek je prošle godine formalno pristupio demokratama i to kada je objavio da će se takmičiti u unutarpartijskoj trci za kandidata stranke na predstojećim izborima za predsednika Amerike. Mada je u početku kampanje smatran potpunim autsajderom, ovaj agilni 74-godišnjak uspeo je da se nametne kao "novo lice" američke politike.

Veliki deo tamošnje javnosti, a posebno mladi, u Sandersu prepoznaju nekoga ko bi mogao da omogući da društvene promene krenu "odozgo", sa vrha, jer već decenijama unazad američkom unutrašnjom i spoljnom politikom vlada uska grupa ljudi iz bogatog i uticajnog vašingtonskog establišmenta, kao i pripadnici političkih dinastija, ekonomskih i finansijskih elita, otuđenih od običnog čoveka i njegovih problema. I sadašnji predsednik Barak Obama, na talasu jedne takve želje za promenama, izborio je mesto u Beloj kući, ali je nakon dva puna predsednička mandata mali broj njegovih nekadašnjih pristalica zadovoljan njegovim učinkom.

Kako bi Berni Sanders uopšte i bio u mogućnosti da bude izabran za predsednika Amerike, potrebno je da preskoči izuzetno tešku "prepreku" i da na unutarstranačkim izborima pobedi Hilari Klinton, nekadašnju prvu damu SAD i bivšeg državnog sekretara, donedavno ubedljivog favorita, ne samo među demokratama, već i u najširoj javnosti.

Hilari Klinton smatra se reprezentom i kandidatom upravo onih uticajnih grupa protiv kojih se Berni Sanders decenijama borio. Iza nje stoji ogromna finansijska, politička i medijska mašinerija, ali, kako je njen stranački rival na predizbornoj debati primetio, ona teško da može da se predstavlja kao borac za jednakost, dok joj kampanju finansiraju upravo nosioci te nejednakosti: investicioni hedžfondovi sa Volstrita, banke i velike korporacije. Među njima i banke poput Sitigrupe i Goldman Saksa, zatim agrokompanije na lošem glasu Monsanto, ili pak lobističke organizacije Podesta, angažovane da pruža PR i inu podršku vojnoj i farmakoindustriji.

LOBIRANJE I ZARADA

Prema navodima "Volstrit žurnala", Hilari i njen suprug, 42. predsednik SAD, Vilijam Džeferson "Bil" Klinton, samo za prethodnih godinu dana zaradili su basnoslovnih 25 miliona dolara, držeći predavanja na brojnim biznis skupovima. Zahvaljujući tome, bračni par Klinton nalazi se upravo u onih 0,1 odsto najbogatijih Amerikanaca koji kroje i usmeravaju društvene i političke procese u SAD. Za

razliku od njih, Berni Sanders, prema podacima medijske organizacije NPR, imao je tokom 2014. prihode u iznosu nešto većem od 205.000 dolara, a najveći deo zarade dolazi od senatorske plate koja iznosi 174.000 dolara.

Na nedavno održanim prvim unutarpartijskim izborima u američkoj državi Ajovi, dva vodeća demokratska protivkandidata bila su u iznenađujuće tesnoj trci, koju je Hilari Klinton dobila za dlaku, uz sve glasnija šuškanja o neregularnosti samog izbornog procesa i brojanja glasova. Međutim, nakon ovih predizbora, Berni Sanders nije krio zadovoljstvo, poručujući svojim biračima da "ono što je Ajova počela večeras, jeste politička revolucija". On je, u maniru prekaljenog borca za pravdu, poslao jasnu poruku vladajućoj klasi da je došlo vreme da shvate da "kada mladi ljudi, radnici i penzioneri ustanu i kažu glasno i jasno – što je mnogo, mnogo je", to predstavlja važno upozorenje, jer "vlada naše velike zemlje pripada svima nama, a ne samo milijarderima".

POLITIČKE RAZLIKE

Poslednje prognoze koje prate popularnost kandidata na nacionalnom nivou, a koje je prošle sedmice objavio Ej Bi Si Njuz, govore da se prednost koju je Hilari Klinton imala u odnosu na svog glavnog protivkandidata praktično istopila. U poređenju sa decembarskim istraživanjem, kada je Klintonova imala prednost od čak 31 odsto glasova u odnosu na Sandersa, danas su to svega dva procenta prednosti u korist nekadašnje prve dame SAD. Ona može da računa na podršku 44 odsto upitanih, dok senator Berni Sanders ima 42 odsto. Takođe, on je izraziti favorit i na sledećim unutarstranačkim izborima, koji će 9. februara biti održani u Nju Hempširu, a čiji će se rezultati znati kada ovaj broj "Vremena" već bude bio u štampi.

Iako formalno pripadaju istom političkom taboru, dvoje glavnih kandidata za demokratsku predsedničku nominaciju imaju u mnogo čemu vrlo suprotstavljene vizije američke spoljne i unutrašnje politike. Klintonova spada u "jastrebove" američke političke scene, poznata po zalaganju za čvršće američko zalaganje i uticaj u svetu. Takođe, demokratski rivali imaju različita mišljenja i o američkoj intervenciji u oba rata koja »

Powered by EUnet HOSTING

Connected by SBB

Kompletna IT rešenja na jednom mestu

INTERNET • TELEFONIJA • CLOUD • HOSTING

Nudimo vam različite internet i hosting usluge, kao i napredne servise za uspešno poslovanje.

- Cloud Linux i Windows serveri
- Zakup profesionalnih namenskih servera
- Brojne cloud aplikacije (SaaS)
- Cloud inzenjering
- Web hosting
- Usluge Tier 3 Data centra
- BIZ Smart paketi
- Optički internet
- Managed servisi
- Poslovna fiksna telefonija

EUnet HOSTING

www.eunethosting.com
011 30 10 500

Bulevar Zorana Đinđića 8a
Beograd

SBB SOLUTIONS
pametna rešenja

www.sbbsolutions.rs
Kontakt centar 19966

su vođena u Iraku, 1991. i 2003. godine, kao i u Avganistanu i Libiji. "Rekao bih da je pogubna invazija na Irak, nešto čemu sam se snažno protivio, u velikoj meri razorila region i dovela do uspona Al Kaide i do Islamske države", rekao je Sanders. On je zagovornik i odlučnih akcija sa ciljem preokretanja procesa globalnog zagrevanja, koje je po njemu velika pretnja za državnu bezbednost SAD.

Klinton i Sanders ne slažu se ni oko buduće uloge NATO-a na globalnom planu. Senator Berni Sanders protivio se daljem širenju alijanse, smatrajući da bi u neki "novi NATO" bilo važno integrisati i Rusiju, posebno imajući u vidu njen angažman u Siriji i na Bliskom istoku. Međutim, svoj inače čisti antiratni imidž Berni Sanders svakako je uprljao nedvosmislenom podrškom američkom predsedniku Bilu Klintonu da bombarduje Srbiju i SRJ u proleće 1999. godine.

Vodeći demokratski stranački rivali imaju različite poglede i na druge važne stvari. Sanders je bio protiv usvajanja tzv. Patriotskog zakona, koji je omogućio vladi SAD da nadgleda i špijunira svoje građane. Glas je svojevremeno digao i protiv izbavljenja finansijskih institucija 2008. godine, kada su, novcem poreskih obveznika, spasavane upravo one banke koje su svojom neodgovornom i rasipničkom politikom dovele Ameriku, kao i čitav svet, na rub propasti. Berni Sanders protivnik je i NAFTA sporazuma, koji omogućava slobodnu trgovinu između SAD, Kanade i Meksika, kao i drugih sličnih ugovora, poput Transpacifičkog partnerstva, kao i Transatlantskog trgovinskog i investicionog partnerstva, nazivajući ih katastrofom za američke radnike. Poređenja radi, za sve ove odluke – od finansiranja globalnih vojnih intervencija i ratova, špijuniranja građana ili smanjenja poreza bogatima – Hilari Klinton uvek je glasala "za".

NARODNI KANDIDAT

Za razliku od uticajne rivalke, koja čitavu svoju kampanju finansijski zasniva na velikodušnim donacijama ultrabogatih, senator Berni Sanders ponosan je upravo na činjenicu da ga ne podržavaju moćni krugovi SAD, već milioni običnih građana koji na račun njegove kampanje uplaćuju skromne iznose. "Prikupili smo novac od 3,5 miliona ljudi, pri čemu su donacije u proseku iznosile 27 dolara", rekao je Sanders. U skladu sa njegovim "socijalističkim" načelima odbio je da prihvati finansijsku podršku krupnog kapitala, smatrajući da će jedino tako biti nezavisan od njihovog uticaja, ukoliko u januaru 2017. položi zakletvu i zvanično se useli u Belu kuću. "Ako budem izabran za predsednika, lisice više neće čuvati kokošarnik", napisao je Sanders u autorskom tekstu za "Njujork tajms".

U prvoj predizbornoj debati vodećih kandidata Demokratske stranke u formatu "jedan na jedan", Hilari Klinton oštro je napala svog rivala da su njegove ideje o besplatnim koledžima i univerzalnom sistemu zdravstvene zaštite za sve Amerikance, obećanja koja se ne mogu održati. Sanders je odgovorio da to nisu radikalne ideje, već da bi se njegov predlog o besplatnom univerzitetskom obrazovanju finansirao porezom na finansijske transakcije i spekulacije na Volstritu. "Srednja klasa je izbavila Volstrit kada mu je bila potrebna. Sada je vreme da Volstrit pomogne srednjoj klasi", rekao je on. Berni Sanders se obrušio i na čitav američki ekonomski sistem, koji je, po njemu, namešten u korist najbogatijih slojeva, dok je politički sistem u SAD dodatno iskvaren zbog prevelikog uticaja novca na političare. "Postoji razlog zašto svi ti ljudi ubacuju ogromne svote novca u naš politički sistem. To podriva demokratiju i omogućava Kongresu da predstavlja bogate finansijere kampanja, a ne građane koji imaju obične poslove", poručio je senator u debati.

Iako formalno pripadaju istom političkom taboru, Klintonova i Sanders imaju u mnogo čemu vrlo suprotstavljene vizije američke spoljne i unutrašnje politike

DETE JEVREJSKIH IMIGRANATA

Berni Sanders, dete poljsko-jevrejskih imigranata koji su se doselili u SAD početkom 20. veka, rođen je 8. septembra 1941. godine u Bruklinu, Njujorku. Njegov otac emigrirao je u SAD 1921. godine, dok su roditelji njegove majke iz Poljske u Njujork stigli još 1912. godine. Jedan deo Sandersove rodbine, koja je ostala da živi u Istočnoj Evropi, nestala je u pogromu holokausta. Sanders je 1964. godine diplomirao političke nauke na Univerzitetu u Čikagu.

Jedno vreme, tokom šezdesetih godina, volontirao je u jednom kibucu u Izraelu, koji je poznat i kao "jugoslovenski kibuc", jer su ga osnovali jugoslovenski i rumunski useljenici. Dva puta se ženio i ima jednog sina, Levija Sandersa, iz veze sa svojom nekadašnjom devojkom. Njegova druga supruga ima troje dece, koje je prihvatio i smatra ih svojom, kao i sedmoro unučadi. Njegova druga žena rimokatoličke je vere, a on sam često ume da pohvali papu Franju zbog njegovih govora o ekonomskoj jednakosti i potrebi za drugačijim svetom.

Još 2006. a zatim i 2012. izabran je za senatora, nakon što je šesnaest godina služio kao kongresmen, takođe za državu Vermont. Daleke 1981. godine izabran je za gradonačelnika Barlingtona, najvećeg grada u toj državi, i nakon što je na čelu grada bio četiri uzastopna dvogodišnja mandata, 1989. godine dobrovoljno je napustio tu poziciju. Nakon toga, jedno vreme predavao je političke nauke na Univerzitetu Harvard.

Mediji su ovog, za SAD atipičnog političara dugi niz godina potpuno ignorisali, smatrajući ga "socijalistom", što konzervativnoj Americi i dalje zvuči kao da se radi o političkoj jeresi. S obzirom da ga najsnažnije podržava upravo omladina, uzrasta od 18 do 24 godine – prema poslednjim istraživanjima njih čak 65 odsto – ovaj 74-godišnji senator smatra se "najstarijim kandidatom koga podržava najmlađe biračko telo". Sa jedne strane, za Sandersov uspeh zaslužna je i sve češća društvena pojava širom sveta, a koja ukazuje na to da je glasačima dosta samodopadljivih elita, koje odavno ne zastupaju njihove interese. Takođe, veliki broj ljudi oduvek je umeo da se identifikuje sa autsajderima, svojevrsnim antiherojima, koji, uprkos teškoćama, uporno istrajavaju u neravnopravnoj borbi pojedinca protiv sistema. ¶

UROŠ MITROVIĆ

Robovi međustvarnosti

Često slušamo o planovima za letovanje izvan dometa interneta i mobilne telefonije, pratimo kako propadaju novogodišnje odluke o gašenju Fejsbuk naloga ili ljude koji se prostodušno žale kako ne mogu da se koncentrišu ne samo na odmaranje od interneta i odsustvo poruka već ni na jednu neprekinutu aktivnost

Čitate tekst u novinama. Opušteni ste. Skuvali ste kafu, slušate nenametljivu muziku i sedite u sobi pod lampom. Ili, u svom omiljenom kafeu, uživate na svom mestu, u uglu pored prozora. Ništa nepredviđeno vas ne ometa, ne skreće vam pažnju. Na odmoru ste. Oslobođeni stalnih obaveza. Niko vas ne zove. Mejlovi i poruke ne stižu. Ne mislite na poslove. Ne osećate brige. Čitate. Opušteni ste.

Koliko će proći dok ne prekinete ovu prijatnu osamu samo da biste pogledali u svoj smartfon? Da na čas ipak proverite mejlove? Ili samo pogledate šta se događa na Fejsbuku, prebrojite lajkove i forvardujete poruke?

Ljudi koji pod stresom istovremeno obavljaju više poslova ili zahvaljujući modernim komunikacijama žive tako što nemaju radno vreme, već rade neprekidno, od jutra do mraka, izveštavaju kako ne mogu da se opuste ni kad odmaraju i kako im zapravo vrlo teško pada odsustvo užurbanosti i poslova tokom odmora. Verovatno ste čuli ili, ako spadate u takvu grupu, i sami doživeli kako se bar u prvim danima odmora osećaju izopšteno, nebitno i unezvereno. Povremeno i depresivno ili čak bolesno.

Psiholozi bi rekli kako ponavljanjem istih kognitivnih operacija, kao što je stalno prisustvo na mreži i simultano reagovanje na poruke, treniramo mozak da bude ako ne istovremeno, onda blisko u vremenu operativan u više uporednih zadataka. To, po svemu sudeći, ima svoje posledice.

I dok su pametni telefoni, moderna kultura komunikacija, društvene mreže i *messaging* servisi gotovo dokrajčili koncept osmočasovnog radnog vremena za sve one koji nemaju dovoljno volje ili pak slobode da se u privatno vreme odupru šefovima, iznenadnim krizama i ponudama, čini se da je sve veći broj ljudi koji potpuno dobrovoljno žive u *multitasking* modu, neprekidno aktivni i u stvarnosti i na više virtualnih frontova.

NEDOVRSENI PORTRET NAPOLEONA: Žak-Luj David, 1798.

Ironično, upravo su mašine koje omogućuju savremene komunikacije multitasking organizovane, zasnovane na mogućnosti računarskih procesora i softvera da istovremeno obavljaju ogroman broj operacija. Često se na ovu temu pominje zapažena studija iz 2009. godine sa Univerziteta u Stenfordu, u Kaliforniji. Naime, istraživači koje je predvodio profesor Kliford Nas objavili su u časopisu PNAS rezultate tri testa koje su sproveli na grupi od 100 "multitasking studenata", pokazujući da njihova navika ne samo da ne predstavlja kognitivnu prednost, već da im u praksi značajno snižava koeficijent inteligencije.

Testiranje je podrazumevalo poređenje sa grupom koja monotaskuje, a odnosilo se na rešavanje zadataka koji mere opažanje i memoriju. Ispostavilo se, naime, da multitaskeri mogu da isprva opaze veći broj objekata prikazanih u testovima, ali da zapravo vrlo brzo prime previše nadražaja koje ne mogu da analiziraju.

Inače, kad govori o pažnji, psiholog misli na to kako ljudski mozak neprekidno zanemaruje ogroman broj nadražaja koji čula dobijaju iz spoljašnjeg sveta, zvukove, mirise, dodire i slike, kako bi se koncentrisao na jedan konkretan nadražaj. Ova neverovatna evolutivna veština ljudskog mozga dovodi se u pitanje kad čovek sa smartfonom u ruci, iz dana u dan, trenira svoj kognitivni aparat da istovremeno obrađuje više nadražaja. Neke studije, sprovedene na MIT i Univerzitetu u Saseksu, ukazuju i da se razlikuju MRI snimci mozga ljudi koji multitaskuju.

Ako nije ustrojen za takve aktivnosti, zašto se mozak tako lako navikava na multitasking? Kao i kod svake loše navike, mogao bi se pratiti trag koji ostavlja nagrada. Naime, prilikom bilo kakvog obavljenog zadatka, u mozgu se za nagradu luči neurotransmiter dopamin, koji ponekad nazivaju i hormon sreće.

Ako, na primer, sedam sati rešavate složen numerički problem i dovršite posao, mozak vas nagrađuje i osećate se zadovoljno. Ako neki posao, pisanje dnevnog izveštaja, uradite za samo sedam minuta, takođe ste nagrađeni dopaminom. Ako pak stvar na društvenim mrežama ili u inboksu završite za sedam sekundi, takođe vam sleduje nagrada. Kod multitaskinga ste upravo u takvoj situaciji – neprekidno izloženi malim akcijama koje stvaraju seriju dobrih osećaja da ste nešto završili. Nije se lako odupreti tolikim zadovoljstvima završenog posla, bez obzira na to što ukupan posao često nije ni započet.

Kako da se odviknete? Za početak, ne očajavajte – ako vam je život u *multitasking* modu, u zavisnom ste odnosu, ali to od čega se oslobađate su samo mašine, u kojima je minijaturna silicijumska rešetka koja će uvek uraditi samo ono što od nje tražite. Jedna zgodna strategija je da sami organizujete svoje vreme i proveravate poštu i Fejsbuk periodično, samo u određenim vremenskim trenucima u toku dana. Mogu se za to na internetu naći zgodni softveri. Mašine, ironično, mogu i da pomognu. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Gluva kampanja iz uklete kuće

Hiljadu dobrih tvitova ili postova ne mogu vam garantovati izbornu pobedu, ali vam je samo jedan pogrešan lako može odneti. Ovo bi se moglo nazvati osnovnim pravilom kod upotrebe društvenih medija u političke svrhe, naročito u predizbornoj kampanji. Jedini je problem to što političari u Srbiji ne vole savete, sem onih koje sami nesebično dele drugima.

Što nas ne sprečava da napravimo listu onoga što dobra kampanja (kolokvijalni naziv za učesnike na izborima) mora da uradi da bi bila uspešna na društvenim medijima u predizborno vreme.

1. **Nastup na DM (društvenim medijima) mora biti timski.** A tim je sve više od jednog čoveka. Uvek je dobro prodiskutovati pre nego što se nešto objavi, tako se smanjuje šansa da se napravi previd, odnosno glupost. Bolje je kada je tim veći, ali ne preko granice kada postaje neupravljiv.

2. **Tim mora da ima strategiju.** Ništa gore od stihijskog nastupa na društvenim medijima. Kampanja mora da ima lidera DM tima u kojeg ima poverenje i koji osmišljava nastup po širini i dubini. Ako su našli pravog, ne moraju da brinu, samo treba da ga slušaju.

3. **Tim mora da razmišlja digitalno.** Ne treba angažovati ljude po principu da više ruku bolje radi. Svaka ruka mora da razume medij kojim se bavi i dometе svog digitalnog uticaja. Ko ne zna šta to znači, bolje neka odmah odustane i baci se prvo na učenje.

4. **Ne stvarajte "uklete kuće**". To je naziv (*ghost town*) za naloge koje je neko otvorio sa velikim ambicijama, a onda ih je napustio jer, realno, nikada nije imao mogućnosti da ih održava. Ništa opasnije nego profil na kome niko nije postovao danima, a kampanja je u punom zamahu.

5. **Slušajte birače.** Društveni mediji su dvosmerni. Pratioci, odnosno potencijalni birači, tu su jer žele da čuju, ali i da nešto kažu. Oni koji se lome prelomiće možda zbog jednog ličnog i direktnog odgovora koji im je upućen, zbog toga što su aktivisti bili spremni da ih saslušaju i odgovore. Neverovatno je koliko čvrsta veza može iz toga da se stvori, ako tim nađe prave reči.

6. **Budite uporni.** Ako kampanja traje 45 dana, treba iskoristiti svaki minut, svaku šansu, sve što je na raspolaganju. Lenje kampanje prolaze kao i lenji đaci. (Uzdaju se u pomoć nastavničkog veća.)

7. **Naučite jezik i sleng**. Svaki društveni medij ima svoja pravila koja se moraju savladati. Ono što je dobro na Fejsbuku, obično ne radi na Tviteru, baš kao što se drugačije slike i komentari uz njih stavljaju na Instagram. Lakše je da se jedna stvar automatski šalje na sve mreže, ali baš to najviše vređa neopredeljenog birača.

8. **Koristite slike.** Nije šala da one vrede koliko i hiljadu reči. Kampanju treba nemilosrdno slikati, svime što je pri ruci i svaku dobru fotografiju ili video iz te gomile plasirati na DM. Isplatiće se.

9. **Uspostavite poverenje.** Najveći kvalitet društvenih medija je što mogu da ostvare ličan i prisan odnos sa korisnicima, u ovom slučaju potencijalnim biračima. Kompanije to znaju, nema razloga da to ne rade i kampanje.

10. **Uvek imajte pri ruci ispravan "protivpožarni aparat".** I u najboljim kampanjama poneko pređe granicu, postuje posle pijanke, pogreši u proceni dokle ide šala, a gde počinje uvreda. Ako se kampanja na DM dobro vodi i ako se na grešku reaguje brzo i iskreno, većina će oprostiti. Ali požar treba gasiti dok je mali, ništa opasnije nego kada vatricu gurnete pod tepih. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	4650 RSD	4400 RSD	90 EUR	135 EUR
12 meseci / 52 broja	9300 RSD	8800 RSD	170 EUR	260 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije, uplatnicom	iz sveta, karticom
1 broj sa PDF-om	—	1,49 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	5,49 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	2600 RSD	23 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	3600 RSD	30 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	4300 RSD	37 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	5800 RSD	50 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com,** faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** sa naznakom za šta je uplata izvršena. **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun broj 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (podatke možete naći na istoj veb adresi). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

Usluge internet pretplate na VREME vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

IZBEGLIČKE PRIČE (3) ALEKSANDAR ZOGRAF.

KAKO MOJ ŽIVOT PROLAZI? SELIM SE IZ JEDNOG IZBEGLIČKOG KAMPA U DRUGI, PRESKAČEM ŽICU DOK ILEGALNO PRELAZIM GRANICU, SPAVAM U GRMLJU, HAPSE ME, DEPORTUJU ...
NIGDE VIŠE NE PRIPADAM – VIDEO SAM EVROPU, I VRATIO SE U AVGANISTAN SAMO DA BIH NEDAVNO PONOVO ODATLE OTIŠAO... SADA POKUŠAVAM DA DOĐEM DO ŠVAJCARSKE, TAMO ŽIVI JEDAN MOJ PRIJATELJ... OBOJIO SAM KOSU U PLAVO, NABAVIĆU I LAŽNI PASOŠ NEKE EVROPSKE DRŽAVE...
MOŽDA SAM MOGAO DA OSTANEM U SRBIJI, ALI VIDIM DA OVDE SITUACIJA NIJE BAŠ SJAJNA. MOGAO BIH TU DA DOBIJEM STAN I HRANU, I HVALA NA TOME, ALI TO IMAM U AVGANISTANU, GDE JE MOJA PORODICA, RODNI GRAD, MIRISI I UKUSI KOJE POZNAJEM... NE ZNAM DA LI ĆE PUT ZA ZAPADNU EVROPU DONETI ISPUNJENJE, ALI PROBAĆU BAR JOŠ JEDNOM...

Prokop

Ili bi bolje bilo da ovo nazovem "Uloga Prokopa u istoriji moje porodice"? Malo je predugačko za naslov...

No, dakle: u ž. stanici Prokop mogli su da uživaju samo Aca Vučić, Zorannah i ekipa, onomad kad su je okrečili. Mrka nije uživao, kao ni Teofil Pančić, koji je tamo sam kao ćuk čekao neki voz za Novi Sad. Još manje je uživao naš drug Lino Veljak, koga je jedne godine iskrcalo tamo nakon odiseje po Madžarskoj i Bačkoj, kasno noću, pa se ublatnjavio dok nije našao puta do prve normalne ulice; jedva smo ga našli i bez mobilne telefonije koje tada još nije bilo; našao čovek neki trolejbus, pa posle telefonsku govornicu.

Dakle, opet: moja porodica je u srećnom trenutku mojega rođenja lepo živela na vrhu lepe stare kuće, na ćošku Čika Ljubine i Zmaj Jovine. Imali su lepu bogatašku garsonjeru navrh zgrade, "jebarnik" kako je to zvao tata, od jedno osamdesetak kvadrata i terasom od stotinak sa koje se lepo videla ona staklena vatrogasna osmatračnica navrh Kapetan Mišinog zdanja (to mi je jedna od prvih uspomena iz detinjstva, a mnogo godina kasnije odigraće važniju ulogu, ali to je druga i duža priča...). Garsonjera je bila baš prava: ogromno kupatilo sa bideom (a?), kamin u koji je mogao da stane pisaći sto, parketi, pločice, parno grejanje; sve. A onda moji roditelji odluče da to vrate državi, ne čekajući restituciju do koje bi bili već pomrli, a ni naslednika nije bilo, osim dve preslatke bakice koje sam obožavao i s kojima su moji bili u najboljim odnosima (teka Ruža i teka Jelka, molim da se zapamti).

Foto: A. Anđić

Dobiju moji stančinu u Savskoj (Štrosmajerovoj), odmah preko puta pošte broj dva, a pored hotela pošta, iznad magacina Srboleka: jedno 200 kvadrata, ali sa jednom sobom koju je urnisala neka granata iz oktobra 1944. Moj tata je to rekonstruisao (sećam se da sam vadio iz zidova kuglice od šrapnela), imao je zlatne ruke, pa su primili kao podstanara jako mladog i jako dobrog poručnika Ozne, Slovenca. Taj Acika, kao sam ga zvao, 1991. završio je kao ministar slovenačke vlade, ali i to je druga priča.

Meni je tamo bilo divno: ogroman stan, svako svoju sobu, preko puta železnička stanica. Mi klinci iz kraja provodili smo slobodno vreme njuškajući po okolnim zgradama (kroz podrumski prozor ulazili smo u današnji Geozavod; fascinantan provod na koji me je kasnije podsetila knjiga *Pacolovac* Aleksandra Grina), ali i po železničkoj stanici. Uskoro smo poznavali sve mašinovođe onih malih parnih manevarki i vozali se s njima do Topčidera, Jajinaca, čak do Lapova. Naravno da smo se vraćali kući čađavi i umašćeni od tih lokomotiva, pa su nas majke lemale kao volove u kupusu. Druga zabava bile su narodne proslave na trgu ispred stanice i dočeci maršala Tita, koji je tada putovao uglavnom Plavim vozom. Držali smo i pse i uopšte smo se divno provodili dok mama nije odlučila da je dosta toga bilo i krenula da menja stan.

Kada sam ih mnogo kasnije upitao šta im bi da tu gospodsku garsonjeru zamene za Savsku ulicu, mama mi je skrušeno priznala da su to uradili verujući komunističkom obećanju da će koliko za godinu-dve glavnu železničku stanicu preseliti u Prokop; to je bila 1949. godina, ako se ne varam. Priča je, dakle, malo duža nego što se priča. Kada su shvatili da to neće biti za godinu-dve (a evo nisu dočekali, kao što ni ja neću), zamenili su tu gajbetinu za duplo manju na Zvezdari, gde se, evo, i ovi redovi ispisuju. Bilo je to 1953. I bilo je to dobro delo, jer su u sadašnjem stanu na Zvezdari živele dve porodice sustanara koje su se onda razbaškarile u našem bivšem stanu u Savskoj, presrećne. Sve je dobro što se dobro svrši. Da su komunisti odmah preselili ž. stanicu u Prokop, bilo bi i bolje: mi bismo bili ostali u Savskoj, otkupili 200 kvadrata za smešne pare i molim.

Osim što sam zahvaljujući Prokopu dopao Zvezdare i zelenila, imao sam i drugih doživljaja. Kao prvo, Prokop mi je sredinom šezdesetih ostao u jako lošoj uspomeni: bila je to prava Jatagan-mala, kartonska favela da vas dobri Boga sačuva. U to vreme zanimao sam se sa jednom devojkom iz onih solitera preko puta Muzeja 25. maj, pa mi je bilo zgodno da prečicom kroz Prokop stignem do Ustaničke, preko Franše d'Eperea (tamo je sada auto-put). Jedne noći su me pojurili tamošnji klinci od 13-14 godina (ti su najgori!) i jedva sam pretekao zbog brzih nogu. Od tada u Prokop nisam zakoračio; ne sećam se da sam se ikada tako prepao (a naprepadao sam se onoliko u životu, hvala lepo!) – i to s razlogom; ne znate vi njih.

Mnogo kasnije, sredinom strašnih devedesetih, onaj voz iz Budimpešte iz nekog razloga stajao je baš u Prokopu. Ja sam uvek silazio na stanici Novi Beograd, da mi se ne desi ono što se desilo Teofilu i Linu. Ko jednom upozna Prokop, neće više tamo. Ima takvih ukletih i zlosrećnih mesta, pa ih vi krečite i otvarajte do mile volje; i Sloba je to radio, pa gde je? Dok ne naprave sve prilazne puteve (i sa auto-puta, molim!), dok ne sazidaju ostatak stanice i dok ne oteraju ljude tamo da putuju, što ne znam hoću li dočekati (čekam od 1949) – ništa od toga. Železnica je suviše ozbiljna stvar za ovakve zajebancije – da prostite. ¶

MILOŠ VASIĆ

FEST
44
MEĐUNARODNI FILMSKI FESTIVAL
INTERNATIONAL FILM FESTIVAL
26. FEBRUAR - 6. MART 2016
FEBRUARY 26 - MARCH 06
BRIŠE GRANICE
PRODAJA ULAZNICA NA BLAGAJNAMA DVORANA, ZA PROJEKCIJE U SAVA CENTRU I NA EVENTIM PRODAJNIM MESTIMA
POPUST 10% ZA KOMPLETE PO TERMINSKIM LINIJAMA U PERIODU OD 06 – 12.II 2016.
SAMO ZA PROJEKCIJE U SAVA CENTRU ONLINE KUPOVINA ULAZNICA WWW.EVENTIM.RS
Beograd
www.beograd.rs
Republika Srbija
Ministarstvo
kulture i informisanja
CEBEF
CENTAR BEOGRADSKIH FESTIVALA
WWW.FEST.RS

CEO SPEKTAR LOGISTIČKIH USLUGA

DTS nije samo transport, već ceo spektar logističkih usluga, integrisanih u redovno poslovanje klijenta.

DTS nudi kompletan set usluga, transport, skladištenje, špediciju i manipulaciju robom.

dts **DELTA TRANSPORTNI SISTEM**

Žorža Klemansoa 37
11000 Beograd
Tel: (+381 11) 3314-305
Fax: (+381 11) 3314-316
www.dts.rs

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec